

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEK HAYATINA KATILIMI:
İSTANBUL'DA LGBTİ BİREYLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYÇİN ALP

DANIŞMAN
PROF. DR. MUAMMER TUNA

ŞUBAT, 2015

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ /
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEK HAYATINA KATILIMI:
İSTANBUL'DA LGBTİ BİREYLER

AYÇİN ALP

Sosyal Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11.02.2015

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 15.01.2015

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Muammer TUNA
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞEN
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Çisel EKİZ GÖKMEN

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ

ŞUBAT,2015
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 17./12./2014. tarih ve 658/1... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Ayçin Alp'in "Türkiye'de Dezavantajlı Grupların Meslek Hayatına Katılımı: İstanbul'da LGBTİ Bireyler" adlı tezini incelemiş ve aday 15./01./2015. tarihinde saat 10.00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine 03.12.2014 ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Muammer TUNA

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞEN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Çisnel EKİZ GÖKMEN

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Dezavantajlı Grupların Meslek Hayatına Katılımı: İstanbul’da LGBTİ Bireyler” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..11 / ..02 / ..2015

Ayçin ALP

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN **MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.**

Soyadı : ALP
Adı : AYÇİN **Kayıt No:**

TEZİN ADI
Türkçe : TÜRKİYE'DE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEK HAYATINA KATILIMI: İSTANBUL'DA LGBTİ BİREYLER
Y. Dil : THE PARTICIPATION OF DISADVANTAGES GROUPS' CAREERS IN TURKEY: LGBTI INDIVIDUALS IN ISTANBUL

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta
Yeterlilik		
☒	☐	☐

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ
Üniversite : MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
Fakülte : EDEBİYAT FAKÜLTESİ
Enstitü : SOSYAL BİLİMER ENSTİTÜSÜ
Diğer Kuruluşlar :
Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA
Yayımlayan :
Basım Yeri :
Basım Tarihi :
ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı :TUNA, Muammer

Ünvanı : Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE
SAYISI: 95

TEZİN SAYFA

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. LGBTİ
2. AYRIMCILIK
3. MESLEK HAYATINA KATILIM

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. LGBTİ
2. DEZAVANTAJLI GRUP
3. AYRIMCILIK
4. CİNSEL KİMLİK
5. CİNSEL YÖNELİM

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. LGBTI
2. DISADVANTAGED GROUP
3. DISCRIMINATION
4. SEXUAL IDENTITY
5. SEXUAL ORIENTATION

- 1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 11/02/2015

ÖZET

TÜRKİYE'DE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN MESLEK HAYATINA KATILIMI: İSTANBUL'DA LGBTİ BİREYLER

Ayçin ALP

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Muammer TUNA

ŞUBAT, 2015

Türkiye'de dezavantajlı gruplar üzerine yapılan çalışmalar sosyal bilimler tarafından dikkat çekilmeye çalışılan konular üzerine yapılmaya ve kısır döngüden çıkılmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği sürecinin etkisiyle birlikte insan hakları ve eşitlik kavramları daha fazla gündeme gelmeye başlamış ve bireylerin her koşulda eşit olması gerektiği üzerine söylemler üretilmiştir. Fakat toplumsal kalıpların dışında yer alan üçüncü halin imkansızlığı durumu LGBTİ bireylerin toplumdan izole edilmesi durumunu da beraberinde getirmiştir. Cinsel kimlikleri ya da yönelimleri doğrultusunda ayrımcı politikalara maruz kalan LGBTİ bireylerin iş yaşamına katılımları da üzerinde durulması gereken bir konudur.

Metropol bir kent olması ve dışardan göç alarak iş olanakları adına çeşitlilik sağlayan İstanbul'da yaşayan ve çalışma deneyimine sahip olan LGBTİ bireylerin iş yaşamına katılımları, ayrımcı politikalar, önyargı ve kalıpyargılar çalışmanın önemli noktalarını oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *LGBTİ, Dezavantajlı grup, Ayrımcılık, Cinsel Kimlik, Cinsel Yönelim*

ABSTRACT

THE PARTICIPATION OF DISADVANTAGES GROUPS' CAREERS IN TURKEY: LGBTI INDIVIDUALS IN ISTANBUL

Ayçin ALP

M. S. Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Muammer TUNA

FEBRUARY, 2015

Studies conducted on disadvantaged groups in Turkey has started to exit the vicious cycle on issues to do and tried to draw attention by the social sciences. The European Union also process the impact of the human rights and equality even started to come up, and individuals are produced discourses on it should be equal in all circumstances. But the communal area outside of the mold of the excluded third case was brought in the state of isolation from the community of LGBTI individuals. Sexual identity or orientation exposed to discriminatory policies in line with the business life of the participation of LGBTI individuals is an issue that should be addressed.

Metropolis is a city and outside the migration taking jobs on behalf of diversity that living in Istanbul and the business of life to participate in LGBTI individuals with work experience, discriminatory policies, prejudice and stereotypes are the key points of the study.

Keywords: *LGBTI, disadvantaged groups, Discrimination, Sexual Identity, Sexual Orientation*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLOLAR DİZİNİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: LGBTİ HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ.....	3
I.1. Kavramsal Çerçeve.....	3
I.2. Toplumsal Cinsiyet.....	5
I.3. LGBTİ.....	7
I.4. Cinsel Yönelim ya da Tercih Dayalı Ayrımcılık: Homofobi, Transfobi, Bifobi.....	11
I.5. Dünya'da LGBTİ Hareketi.....	15
I.6. Dünya'da LGBTİ Bireylere Yönelik Uygulamalar.....	18
I.7. Türkiye'de LGBTİ Hareketi.....	20
I.8. LGBTİ Bireylere Yönelik Toplumsal Ayrımcılık.....	23
I.8.1. Cinsel Yönelime ya da Cinsiyet Kimliğine Dayalı Ayrımcılık.....	24
I.8.2. Sosyal Yaşamda LGBTİ Bireylere Yönelik Ayrımcılık.....	29
I.8.3. Sağlık Hizmetleri Alanında Cinsel Ayrımcılık.....	32
I.8.4. Eğitim Hizmetleri Alanında Cinsel Ayrımcılık.....	34
I.8.5. Çalışma Hayatında Cinsel Ayrımcılık.....	35
II. BÖLÜM: ÇALIŞMANIN YÖNTEMSEL MODELİ VE ALAN ARAŞTIRMASI.....	43
III. BÖLÜM: ALAN ARAŞTIRMASI, BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	48
III.1. Alan Araştırması Hakkında.....	48
III.2. Temalar.....	51
III.2.1. Çalışma Hayatında Ayrımcılık Ve Şiddet.....	53
III.2.2. İlk Gençlik, Aile Ve Evlilik.....	62
III.2.3. Erkeklik.....	72
III.2.4. Ameliyat, Kimlik Süreci ve Sosyal Hayata Katılım.....	75

IV. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	80
KAYNAKÇA.....	87
EKLER.....	95

EK 1. Görüşme Soru Formu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Görüşmecilerin yaş, cinsiyet, cinsel yönelim ve meslek grupları.....50

ÖNSÖZ

Lisans ve Yüksek Lisans öğrenimim boyunca bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen saygı değer hocam *Prof. Dr. Muammer TUNA*'ya,

Akademi yoluna yönelmemi sağlayan, benden hem dostluğunu hem de tüm engin akademik bilgisini esirgemeyen, her yorulduğumda beni tekrardan güdüleyen değerli hocam *Çağlar ÖZBEK*'e,

Bana her zaman inanan ve daha iyi şeyler yapabilmem adına beni her zaman yüreklendiren *Doç. Dr. Halime ÜNAL*'a

Akademide önümü açan ve bana akademide çalışmalar yapmam adına şans veren *Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞEN*'e,

Erasmus eğitimim süresince bana yeni ufuklar açan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen *Dr. Jan BUNCAK*'a,

Master derslerimiz süresince beyin fırtınaları yaratarak bambaşka bakış açıları yaratan *Yrd. Doç. Dr. Gökçen ERTUĞRUL*'a,

Pozitif enerjisiyle beni her zaman canlı tutan, üzüntümü, sevincimi paylaşabildiğim *Gaye GÖKALP*'e,

Dostluğunu, desteğini benden eksik etmeyen ve her yorulduğumda bana tekrar tekrar amacımı hatırlatan değerli dostum *Ayşe ŞAHİN*'e,

Heyecanımı, sevincimi, stresimi benimle paylaşan ve her zaman yanımda olan arkadaşlarım *Yrd. Doç. Dr. Yasemin AKIŞ*'a, *Asil YAMAN*'a, *Selda Durmaz*'a, *Aysu Göçügenci*'ye, *Uğur Can Özöğüt*'e,

Güleryüzüyle, desteğiyle, dualarıyla bana moral veren takım arkadaşlarım *Sevilay Hanım*'a ve tezimi defalarca dinleyen *Gökhan Usta*'ya, tez düzeltmelerinde iş yerinde masasını işgal

ettiğim *Vedat Bey'e ve Zeki Bey'e*,

Tüm negatif enerjimi, stresimi alan, evimin neşesi minik kuşum Fıstığı'm'a,

Beni Master yapmam için yüreklendiren, her düştüğümde beni kaldıran, elimi hiçbir zaman bırakmayan idolüm *canım anneciğime* ve bana hep destek olan *babama*,

Tezim boyunca bana yaptırımlar uygulayarak en sonunda 'iyi ki de yapmış' dediğim, her türlü nazımı çeken ve benim en iyi yerlere gelebilmem için çabalayan *canımuniçi abime*,

Her zaman elini omzumda hissettiğim, yanımda bana hep şans getiren varlığım, *bir tanecik anneanneme*,

Ve daha adını sayamadığım hayatımda yer alan herkese sonsuz teşekkürlerimle.

Ayçin ALP

GİRİŞ

Toplumlarda “biyolojik cinsiyet” kavramı kadın ve erkek cinsiyetlerini tanımlamak için kullanılmıştır. İkili bir sisteme işaret eden bu durumda heteronormatif normlar baz alınarak, LGBTİ (lezbiyen-gey-biseksüel-trans-interseksüel) bireyler dezavantajlı grup olarak görülmekte ve normun dışına itilmektedirler. Heteronormatif toplum modelinde LGBTİ bireyler, “sapkın”, “sapık”, “hastalıklı” gibi birçok önyargılı ifadelerle nitelendirilmektedirler. Bu yapıda “öteki” olarak etiketlenen LGBTİ bireylerin kamusal alandan soyutlanmalarıyla birlikte durum yaşam ve hak ihlallerine kadar gidebilmektedir.

LGBTİ bireylerin toplumsal yaşamın tüm alanlarından izole edilmeye çalışılarak ikincil bir konuma sokulması nefret suçlarının ya da söylemlerinin oluşmasına da neden olmaktadır. Özellikle bireylerin daha eğitim hayatlarından başlayarak ayrımcı politikalara maruz kalmaları onların ilerki yaşamlarında eğitimleri ya da meslek seçimleri hakkında aldıkları kararları da etkiler niteliktedir. Toplumun kalıp ya da önyargularla birlikte LGBTİ bireylere yönelik oluşturdukları stereotipler onları belli meslek alanlarına itilmesine neden olabilmektedir. Bu durumun yanı sıra bireyler işlerini kaybetmemek adına cinsel kimliğini saklı tutmayı tercih edebilmektedirler.

Yapılan bu çalışmada da LGBTİ bireylerin cinsel kimliklerine yönelik meslek hayatlarında maruz kaldıkları ayrımcı politikalar odağa alınmıştır. Meslek hayatının çeşitliliği, göç alan sentez ve metropol bir kent olmasından ötürü çalışmanın alan araştırması İstanbul'da yürütülmüştür. Çalışma, İstanbul'da yaşayan ya da yaşamış ve çalışıyor ya da çalışma deneyimine sahip 20 LGBTİ bireyle derinlemesine görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Özellikle neden İstanbul'da yaşadıkları, hangi mesleklere sahip oldukları ve cinsel kimlikleri bağlamında iş yaşamındaki deneyimleri üzerine odaklanılmıştır.

Görüşmecilere ulaşılırken özellikle cinsiyet kimlikleri ya da yönelimlerinin, meslek gruplarının farklı olmasına özen gösterilmiştir. Bu durum veri bakımından çeşitlilik sağlamanın yanı sıra sosyal hayatta ve çalışma hayatında hangi gruplara daha önyargıyla yaklaşıldığını da ortaya koymuştur. Bunun bağlamında hangi mesleklere neden yöneldikleri, iş arama sürecinde ne gibi avantaj ya da dezavantajlara sahip oldukları gibi bulgulara ulaşılabilmektedir.

İstanbul'a, görece daha küçük kentlerden ya da köylerden göç eden bireylerin neden İstanbul'u yaşamak için seçtikleri araştırmanın en önemli noktalarından biridir. Bazı görüşmeciler İstanbul'da doğup büyüüp cinsel kimliklerini ya da yönelimlerini daha açık bir şekilde yaşarken, İstanbul'a sonradan göç eden bireylerin burayı seçme nedenleri ile iş yaşamına katılımları arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Özellikle İstanbul'un 'gay life'ın merkezi olarak tanımlanması ve metropol bir kent olmasından dolayı tercih edilmesinin yanı sıra iş olanaklarının diğer şehirlere göre fazla olması da tercih sebepleri arasında yer almaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde dezavantajlı gruplar ve LGBTİ bireyler üzerine kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş sonrasında dünyada ve Türkiye'de LGBTİ hareketi tarihsel bir perspektifle ele alınmıştır. İkinci bölümde ise çalışmanın nasıl bir yöntem kullanılarak yürütüleceği ayrıntılı bir şekilde ele alınarak tartışılmıştır. Üçüncü bölümde de alan araştırmasından elde edilen verilerin çözümlemesi yapılarak bulgular değerlendirilmiş ve son olarak bir sonuç raporu oluşturulmuştur.

I. BÖLÜM: LGBTİ HAREKETİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

I.1.Kavramsal Çerçeve

Modern toplumlarda sosyal hizmet programları sadece yoksullarla sınırlı kalmadan büyük bir kitleye ulaşabilmektedir. Aile, kadın, çocuk, yaşlı, engelli, göçmen, evsiz, madde bağımlısı, LGBTİ bireyler, azınlık ve daha birçok dezavantajlı gruba yönelik sosyal hizmetler vererek müdahale alanlarını genişletmektedirler (Altuntaş, 2014:4). Türkiye ise bu konuda gelişmeleri geriden takip ederek Avrupa Birliği adaylık süreci boyunca da sosyal yardım ve hizmetlerin yeniden tartışılması gündeme gelmiş ve bu alanlarda yapılan çalışmalarda artış görülmeye başlanmıştır.

Avrupa refah devletinin geçirdiği dönüşümlerle birlikte 'refah karması' (refah karması kavramı, sosyal hizmetlerin sunumunda kamu dışındaki aktörlerin yer almasını ifade eder. Bu aktörler, piyasa, aile, gönüllü kuruluşlar ya da sivil toplum örgütleri şeklinde sıralanmaktadır (Bode, 2006; Taylor-Gobby 2002; Bahle, 2008 akt: Altuntaş, 2014:6). Yaklaşımının öne çıkmasıyla Türkiye'de de ilk kez bu alanlar ilgi odağı haline gelmeye başlamışlardır.

İlk olarak feminist eleştirilerle birlikte refah devleti yazınında toplumsal cinsiyet perspektifinin yoksunluğu odağa alınarak sosyal politikaların cinsiyet ilişkileri ve eşitsizlikleri dile getirilmeye başlanmıştır. Sosyal politikalar Batı Avrupa toplumlarında erken kapitalist dönem itibariyle sınıf temelli eşitsizlikleri eşit yurttaşlık yoluyla törpülemeyi ve sonunda yok etmeye yönelik olarak amaçlanmıştır (Marshall, 2006; akt: Yılmaz, 2014:98). 1970'lerde Marksist görüşü de benimseyen feminist perspektif refah devleti politikalarının ataerkilliği pekiştirdiğini ve kapitalizmin işleyişine katkıda bulunduğunu savunmuşlardır. Bu bağlamda erken dönem süresince yapılan çalışmaların temel sorunsallarından biri refah devletinin kadınlara karşı yürüttüğü ayrımcı politikalar olmuştur. 1980'lerde feminist perspektifle yapılan çalışmalar ise hem kadının hem erkeğin konumu ele alınmış ve refah devleti politikalarının aile düzenini tanımlayan

bütüncül bir sosyal sistemi yeniden ürettiğini belirtmiştir (Yazıcı, 2014:79-80). 1968-69 öncesinde de olduğu gibi geleneksel solun neredeyse tamamı sadece eşcinselliği değil, anne baba ve ortalama 1.7 çocuktan oluşan geleneksel aile yapılanmasının dışında kalan her türlü ilişkiyi 'ahlaksızlık', 'sapıklık', 'anormallik' ve 'hastalık' olarak görmeye devam etmiştir (Baird, 2004:8-9).

Kapitalist sistemin de cinsel çeşitliliğe karşı konumlanmasının ardında toplumsal, ideolojik ve yasal yollar ile baskı mekanizması kurarak kendi için önemli bir kurum olan aileyi koruma amacı yatmaktadır. Aile kurumunun bir sonraki işçi kuşağının en ucuz şekilde üretimi adına başat olması ve egemen ideolojinin de devinim göstermesi için aileyi tehdit eden her şey kapitalizmi de tehdit etmektedir. Fakat sosyalist ülkelerin izlediği politika bu durumu es geçmiş ve anti-emperyalist mücadeleler veren Doğu Bloku ülkelerinde Batı ülkelerinden daha acımasız bir şekilde LGBTİ bireylere baskılar uygulanmıştır (Baird, 2004:9).

Bu şekilde bir sistem içerisinde LGBTİ bireyler üzerine uygulanan baskı ve ayrımcı politikalar özellikle sistemin işleyişinin bozulmaması adına ailenin karşısında duran ve onu tehdit edecek nitelikte olan her şey ötekileştirilmiştir. Öyle ki bu bağlamda yapılabilecek olan temel ayırım LGBTİ bireylerin aile kuramaması ve bunun için yasal düzenlemelerin yapılmasının gündemin odağına alınmamasından kaynaklanmaktadır.

Fakat XX. yüzyıldan itibaren ayrımcı tutumlara karşı olarak dünyada bu bağlamlarda süregelen politikalar devinim göstermiş; mülteciler, kadınlar, işçiler, engelliler, LGBTİ bireyler ve azınlıklar tahakküm ilişkilerine karşı konumlanmaya başlayarak söylem ve eylemlerinde eşitliği temel almışlardır. Bu birey ve grupların toplumsal eşitlik ideallerinde kendilerine yer bulamamaları talep ve mağduriyetlerini dile getirecekleri kaynaklara sahip olamamaları güçlü toplumsal eşitlik mücadelesine dönüşmemesine neden olmaktadır (Yılmaz, 2014: 95-96). Fakat kuruluşları XIX. yüzyılın ortalarına denk gelen Sivil Toplum Örgütleri mağdur grupların haklarını odağa alarak söylemler üretmeye başlamışlardır.

I.2.Toplumsal Cinsiyet

Bireyin 'kız' ya da 'oğlan' doğacağı ve kadın ya da erkek olacağı toplumsal düzlemde bir ön kabul niteliğindedir. Üçüncü bir olasılık tamamıyla reddedilirken, kadın olmayan her birey erkektir, erkek olmayan her birey de kadındır algısı durumu karmaşıklştırmıştır (Agacinski, 1998:15). Cinsiyet kavramı kişinin genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerini içermektedir. Fakat cinsiyet kavramı bu kadarla kalmadan 'gerçek' ve 'olgusal' olan ve toplumsal cinsiyet kavramının sıklıkla üzerinde hegemonyasını kurduğu maddesel ve bedensel bir zemin haline gelmiştir (Rahte, 2010:16). Ancak cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramını birbirinden tamamen ayırabilmek mümkün olmamaktadır. Öyle ki kültürün kadından ve erkekten bekleddikleri (toplumsal cinsiyet) kadının ve erkeğin fiziksel bedenlerine ilişkin gözlemlerden ayrı değildir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyetin kültürel yapılandırmaları bir bakıma biyolojik cinsiyeti de içermektedir. Biyolojik veraset temelinde sosyal verasetin inşa ettiği bedenler toplumsal cinsiyeti oluşturmaktadır (Dökmen, 2004:4-5).

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilişii olup kültürel beklentiler doğrultusunda kadına ve erkeğe uygun bulunan kişilik özellikleri ve davranışları ifade etmektedir. Bir erkek için uygun olan davranışlar erkeksi (maskülen), kadınlara uygun düşen davranışlar kadınsı (feminen) diye adlandırılmaktadır (Dökmen, 2004:15-18). Çocuklar da daha doğmadan önce toplumsal cinsiyetin kıyafet teamülleri, dış görünüş, dil, renk, ayırım ve semboller yoluyla sürekli vurgulandığı bir dünya toplum tarafından oluşturulmuştur (Fine, 2011 akt: Bayhan, 2013:157).

Cinsiyet kavramı üzerine çokça çalışma yapan Judith Butler'a göre cinsiyet, bedenlerin benzetilmeye çalışıldığı hayali bir kurgu niteliğindeyken, toplumsal cinsiyet ise yaradılışını sürekli ve düzenli bir biçimde gizleyen bir inşa; kültürel bir kurgu olarak üretme ve sürdürme yönünde kolektif bir sözleşmedir (Butler, 2008:228-229).

Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran Ann Oakley'e göre "cinsiyet", biyolojik olarak erkek-kadın ayrımını anlatırken; "toplumsal cinsiyet" erkeklik ile kadınlık arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Fakat bu terimin kapsamı, ilk ortaya çıkışından beri, yalnızca bireysel kimliği ve kişiliği değil, ayrıca sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ve stereotiplerini, yapısal düzeyde ise kurumlar ve örgütlerdeki cinsel iş bölümünü içine alacak kadar genişlemiştir (Marshall, 1999:98).

Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetle açıklanamayan sosyal sınıf, ataerkillik, siyaset ve toplumdaki üretim biçimiyle bağlantılı bir anlama sahiptir (Savcı, 1999: 130). Toplumda inşa edilen kadınlık ve erkeklik kavramları arasındaki farklılıklara işaret eden bu kavram, bireyleri biyolojik cinsiyet kavramındaki kadın ve erkeğin fizyolojik özellik ayırmaları üzerinden değil kültürel açıdan açıklamaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı bu bağlamda verili bir cinsiyetin üzerine kültürün inşa ettiği anlamlar bütünüdür (Şeker, 2014:126).

Foucault cinsiyeti, toplumsal cinsiyet ya da cinsellik şeklindeki üstyapıların kendisine sonradan eklenebileceği zeminin gerçek temel olarak anlaşılabilir olarak belirtmektedir. Foucault'ya göre cinsiyet kavramı toplumsal-söylemsel bir cinsellik rejiminin ürünü niteliğindedir.

Hiç şüphesiz, cinsiyet bize tahakküm eder gibi gözüken o faillik ve bizde var olan her şeyin temelinde var olan her şeyin temelinde var gibi gözüken o sır, ortaya koyduğu iktidar ve sakladığı anlam sayesinde bizleri esir eden ve ne olduğumuzu açığa çıkarmasını ve kendimizi, bizi tanımlayan şeyden kurtarmasını istediğimiz o nokta cinselliğin konuşlanması ve işleyişi tarafından zorunlu hale getirilen bir ideal noktadan ibarettir. Cinsiyetin, iktidarla olan temasının tüm yüzeyinde ikincil olarak çeşitli etkiler üreten özerk bir faillik olduğunu düşünme hatasına düşmemeliyiz. Tam aksine, cinsiyet, bedenleri, onların maddiliklerini,

kuvvetlerini, enerjilerini, duygularını ve hazlarını denetim altına alan iktidarın örgütlediği bir cinsellik konuşlanmasındaki en spekülatif, en ideal ve en içsel ögedir (Foucault, 2010:155).

Topumsal cinsiyete dair toplumbilimsel teoriler genelde batı kökenli olup modern buluşlar olarak nitelendirilebilmektedir. Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet Ortaçağ ve Reformasyon aydınlarının yazılarında genelde erkek, kadın ve Tanrı arasındaki ahlaki ilişkilerle ilgili tartışmalar üzerinden yürütülürken Fransız Devrimi ile birlikte bu tartışma radikal bir yöne çevrilmiştir. 1791-1792 yılları arasında hem Fransa'da hem İngiltere'de 'erkek hakları'nın (İngilizce'de 'erkek' ve 'insan' için aynı kelimeler kullanılır) arkasından 'kadın hakları'na dair bildiriler yayınlanmıştır. Bu bağlamda toplumsal ilişkilerin dönüştürülmesi adına iki mantıksal aday ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri toplumsal cinsiyetin ortadan kaldırılması bir diğeri de toplumsal cinsiyetin yeni temellerle yeniden kurulmasıdır (Palabıyık, 2013:228).

I.3. LGBTİ

LGBTİ kavramı lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender ya da trans bireyleri temsil eden genel bir ifadedir. Daha öncesinde travesti ve transeksüellerin ayrı kategorilerde ele alınması sonucu LBTTT olarak da yer alabilen kavrama I (interseks) ve Q (queer)'da eklenerek interseksüel ve kendilerini queer olarak betimleyen bireyler de dahil olmuşlardır. Cinsel azınlık kuruluşlarının çoğu da kendilerini bu şekilde tanımlamaktadırlar.

Homoseksüellik, 'homosexuality' teriminin bire bir çevirisi olmakla birlikte, kadın veya erkek bir bireyin erotik, cinsel ve duygusal açıdan kendi cinsine yönelik olma durumudur. Lezbiyen, hemcinsine yönelik olmayı kadınlar üzerinden tanımlayan bir terim iken; gey, hemcinsine yönelik olma durumunu erkekler üzerinden

tanımlamaktadır¹ Lezbiyen kültürünün en açık tezahürü ise altıncı yüzyılda kendi adının kökeninin geldiği Lesbos'tan meydana gelmiştir. Witting, lezbiyen kavramının toplum içindeki önemine dikkat çekerken, Lesbos'u kadınların tahakküm altında olmadığı, heteroseksüel toplumsal alanın dışında var olan ve bireylerin, özellikle dişil olduğu varsayılan bir üreme işleviyle damgalanmaksızın öznellik içerisinde kültürün biricik modeli olarak tanımlamıştır (Witting, 2012:86-87). Bu bağlamda tarihsel açıdan lezbiyenizm kültürü ile birlikte heteroseksüel toplum ve cinsel kategorilerin anlamları politik olarak sorgulanabilir hale gelmiştir.

Biseksüel ise; cinsel ve duygusal yönelimleri hem erkeğe hem de kadına olan bireylerdir. Biseksüellik kavramı lezbiyen ve gey hareketine son yıllarda eklenmiş olup Alfred Kinsey 1950'lerde, Shere Hite 1970 ve 1980'lerde yapmış oldukları araştırmalarda, her iki cinse arzu duymanın neredeyse biseksüelliği norm oluşturan ve bir cinsel azınlık tercihi olmadığını öne sürmüşlerdir (Baird, 2014:35-36). Günümüz toplum koşullarında biseksüel kimlik ele alındığında ise lezbiyen, gey ya da trans bir birey olmaktan 'daha iyi' gibi bir durum söz konusu olmaktadır. Fakat her ne şekilde olursa olsun biseksüel kimliğe sahip olma durumunun eşcinsel olmaktan bir farkı olmaksızın heteroseksüellikleriyle değil eşcinsellikleriyle toplum içerisinde ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar.

Transeksüellik kavramı ise, hem kadını hem de erkeği temsil eden bir terim olup; daha çok ruhsal eğilimler için belirleyicidir. Kişinin davranışlarından çok iç dünyasında kendisini karşı cinsten biri gibi görmesi ve hissetmesidir. İngilizcesi transgender olan kavram yaklaşık son yirmi otuz yılda, diğer versiyonları ise 1960'ların sonlarına doğru kullanılmaya başlanmıştır. 1990'larda başlayan transgender hareketi ile birlikte terimin tam olarak anlamının oturmaya başlayarak 'artık genelde toplumsal cinsiyet ya da ifadesi doğumda onlara verilmiş cinsiyetin toplumsal beklentilerine uymayan bireyleri tanımlamak için kullanılmıştır. Transgender kavramı kimi zaman toplumsal cinsiyet çeşitliliğinin tümünü kapsayan bir kavram olarak kullanılsa da iki toplumsal cinsiyet

¹ <http://www.kaosglidernegei.org/belge.php?id=sozluk> (Erişim Tarihi: 17.10.14)

sisteminin dışında kalan ve kendilerini hem erkek hem kadın ya da hiçbiri olarak özdeşleştiren bireyleri de kapsayabilmektedir. Transgender kavramı önemli bir politik ve kritik araç haline gelerek tüm bedenselleştirme formları ve pratiklerine gönderme yaparak toplumsal cinsiyetin çeşitliliğine dikkat çekmektedir (Love, 2011:200-201). Önemli olan nokta ise lezbiyen ve gey hareketinin yıllar boyu transgender kavramını kendilerinden ayrı bir konu olarak görmüş olmasıdır. Bazı kişiler transseksüelliğin stereotiplerle düşünmenin sonucu olduğunu dile getirmiş, kadınlar daha erkeksi, erkekler de daha kadınsı olabilseler cinsiyet değiştirmelerine gerek kalmayacağı savunulmuştur. Bazıları da transgendered kişilerin doktorların yanlış yönlendirmesi ve ekonomik yönden onları sömürme amacı olduğunu belirtmişlerdir (Baird, 2004:14-35). En genel anlamıyla transgender ya da trans terimi travestileri, transseksüelleri, interseksüelleri/hermafroditleri ve hadımları içine alan bir kavram olmuştur. Fakat interseksüellik kavramı üzerine yapılan tartışmalarda transgender kavramı içerisinde olmasından ziyade LGBT kavramına ayrıca eklenmesi gerektiği öne sürülmüştür.

Interseksüellik kavramı anatomik özellikler yoluyla betimlenmiş ve ISNA (*Intersex Society of North America*)'nın yapmış olduğu tanım itibariyle; seksüel anatomisi tipik kadın ya da erkek tanımlarına uymayan bireyler olarak açıklanmıştır. Örneğin bir insan dışardan kadın gibi gözükür iken, seksüel anatomisi itibariyle çokça erkek özelliklerini taşıyabilmektedir.² Yani bir bakıma çift cinsiyete sahip olarak nitelendirilebilecek olan bu bireyler interseksüel olarak adlandırılmaktadırlar. Toplumda iki-biçimli bir şema gibi nitelendirilen interseks toplumsal cinsiyet sistemi için de problemleri bir kavram haline gelmiştir. Kessler'in (1998) iddiasında olduğu gibi interseks kavramının sorun yaratması tamamiyle tıpkı diğer kavramlarda olduğu gibi toplum yapısıyla ilintilidir.³ İnterseks ve hermafrodit terimleri çift cinsiyetliliğe işaret etmektedir. Fakat Batı'da hermafrodit yerine interseks kavramı kullanılmaktadır. Holmes bunun kavramsal bir arka planı olduğunu, mitoloji, pornografi, sirk şovları, gösteriler gibi kültürel temsiller yoluyla muğlak ve değişken olduğunu savunmuştur (Holmes, 2008:

² http://www.isna.org/faq/what_is_intersex (Erişim Tarihi: 15.02.14)

32). Foucault bu bağlamda 'hakiki' cinsiyete ihtiyaç konusunu ve cinsiyet kategorilerinin soykütüğünü irdelemiştir. Yaptığı bu analizde XIX. Yüzyıl öncesinde interseksüel bireylerin kabul gördüğünü belirtmiştir. İnterseksüel bireyin babası tarafından belirlenmiş olan cinsiyeti bireyin yetişkinlik zamanında evlendiği taktirde değiştirme hakkı ile birlikte ölene değin de aynı cinsiyette kalması zorunluluğu bulunmaktaydı (Foucault, 1980:8).

Queer ise, Türkçe'de garip, tuhaf, yamuk gibi olumsuz nitelikler taşıyan bir kelime olmakla birlikte, politik ve teorik meselelerde kullanılması 1990'larda başlamıştır. Özellikle New York'ta kurulan 'Queer Nation' adlı aktivist grupla birlikte özellikle akademik alan da dahil olmak üzere yapılan faaliyetlerle birlikte kavram somutlaşmıştır (Stevens, 2011:112). Queer kuramının merkezinde de 'acayip', 'tuhaf', 'yamuk', 'anormal', 'iğrenç', 'aşağılık' olana; normatif alanın dışında kalana; bu alanın dışında bırakılana; normu ihlal edene bir gönderme ve bu 'kötüyü', 'anormali' yeniden anlamlandırma imkanı yatmaktadır (Yardımcı ve Güçlü, 2013:17). Zaten özellikle Queer Nation da kelimenin tüm bu olumsuz değer yüklenerek, aşağılamak ve ötekileştirmek adına kullanılmakta olan Queer kavramını bilinçli ve stratejik olarak sahiplenmiştir. Çünkü burada Queer bireylerin asıl amacı, toplumsal normların geçerli gördüğü heteroseksist bir yapı içerisinde 'öteki' olarak kalmayı kabul etmeleri ve bunu kimi zaman teatral biçimde de gösterebilmeleridir.

Öyle ki bu görünmezlik, LGBTİ bireylerin çeşitli aktivist hareketler ve kurulan sivil toplum örgütleri ile varlıklarını göstermeye ve kanıtlamaya çalışmalarıyla aşılmaya çalışılmaktadır. Özellikle toplumda farkındalık yaratma amacı güden bu kuruluşlar, LGBTİ bireylerin her alanda karşılaştıkları şiddeti, baskıyı, ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik politika üretmektedirler. 29 Haziran 1969 yılında New York'da meydana gelen Stonewall Ayaklanması birleşik LGBT hareketinin temsili niteliğinde olmuştur (Yılmaz, 1998:254; Baird, 2004:25). Bu bağlamda LGBTİ bireylerin asıl amaçları, yaratılması hedeflenen farkındalıkla birlikte olası nefret söylemlerinin ve suçlarının önüne geçebilmek ve toplumun homofobi ve transfobi duygularını en aza

indirebilmektir.

1.4. Cinsel Yönelim ya da Tercihe Dayalı Ayrımcılık: Homofobi, Transfobi, Bifobi

Homofobi, transfobi ve bifobi kavramları günümüzde sık bir biçimde bahsi geçmeye başlayan kavramlar arasındadır. Çeşitli aktivist hareketler ve topluluklarla birlikte LGBTİ bireyler varlıklarını topluma göstererek farkındalık yaratmaya çalışmaktadırlar. Öyle ki toplum içerisinde bu şekilde ayrımcı politikalara maruz kalan LGBTİ bireyleri toplumsal ve kültürel bilinçte görmezlikten gelimmelerinin yanı sıra toplumdan da izole edilmektedirler. Özellikle XX. yüzyılın büyük bir bölümünde eşcinselliğin 'öteki' haline gelmesi, ayrımcılığa maruz kalması ve heteroseksüellik dayatması hem akademik alanda hem de toplumsal alanda bir sorun olarak ikinci planda bırakılmıştır.

Toplumsal kurumların LGBTİ gerçekliğini ele alma ve denetleme durumu din ve hukuk kurumlarının yanı sıra tıp ve psikiyatrinin de kendi yaklaşımları doğrultusunda alanı içerisinde dir. Fakat bu kurumları sosyolojiden ayıran nokta, kendi alanlarından hareketle LGBTİ bireyleri suçlu, psikoseksüel sorunları olan kişiler olarak betimlemesidir (Erol, 2014:441-442). Her ne kadar sanayileşme ile birlikte toplumsal değişimler yaşanmış olsa da LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı politikalar görünürlüğünü kaybetmemiştir.

Ayrımcılık kavramının temeli bireylerin eşitlik ihlali ve kendinden farklı olanı ötekileştirerek toplumdan izole etme durumuna dayanmaktadır. Nefret suçu ve söylemiyle de doğrudan bağlantılı olan ayrımcılık, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi tarafından eşit biçimde tanınmasını ve kullanılmasını hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu etkiye sahip, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statülere dayalı olarak

gerçekleştirilen ayırma, dışlama, kısıtlama ve tercih olarak tanımlamaktadır.⁴

Modern toplum yapısıyla birlikte, insan hakları bağlamında her insanın doğuştan eşit olduğunu, ten rengi, etnik kökeni, dini, mezhebi, cinsiyeti ya da cinsel yönelimi göz önünde bulundurulmaksızın bunun geçerli olduğu gerek hukuksal gerek insani olarak üzerinde söz birliği bulunmaktadır. Fakat bu ilke günlük yaşam pratikleri içerisinde yer bulamamaktadır. Öyle ki birey toplumsal normlara uygun olanı 'normal' olarak nitelendirirken, 'ben' ve 'diğeri' arasında hiyerarşik bir yapı oluşturmaktadır. Önyargılardan beslenen bu izolasyon durumu bir gruba ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara yol açmaktadır (Göregenli, 2012:18-20).

Toplumsal cinsiyet kavramıyla ikili bir sisteme işaret eden kategorizasyon, cinsiyet önyargıları ve ayrımcılıkla birlikte sosyal alanda kendisine vücut bulmuştur. Ayrımcılık, siyasi ve dinsel alanda da meşrulaştırılmaya çabalananak, hem yazılı hukukla hem de örfi ve ahlaksal boyutu içeren sözlü hukukla desteklenmiştir. Durum böyleyken, kadın ya da erkek olmayan, varlığı öteki potasında eritilen LGBT bireyler tıpkı kadının saydamlaştırılmaya çalışıldığı gibi, inkar mekanizmalarıyla yoklaştırılmıştır. Bireyin doğum anından itibaren, kamusal olarak onaylanmış olan kimliğinin edinilmesi 'normal' kabul edilmiş ve heteroseksüel olmayan bir birey 'normal dışı', 'sapkın', 'ruh hastası' olarak nitelendirmiştir. Birey toplumun kendisine dayattığı rollerin dışına çıkmasıyla gerek toplumsal gruplar gerek devlet ve 'bilim' tarafından ayrımcı uygulamalara maruz kalmaktadır (Salman, 2007:33). Eşcinselliğin bir rahatsızlık ya da bozukluk olarak düşünülerek eşcinsel düşmanlığının toplumsal bir sorun olarak düşünülmesi bağlamında 1972'de George Weinberg tarafından 'homofobi' kavramı geliştirilmiştir. Weinberg homofobiyi 'heteroseksüeller açısından eşcinsellere yakınlaşmaktan ya da yakın çevresinde bulunmaktan korkma ve eşcinseller açısından da kendilerinden nefret etme' şeklinde tanımlamıştır (Herek; akt: Göregenli, 2011:53).

⁴ [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/3888b0541f8501c9c12563ed004b8d0e?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/3888b0541f8501c9c12563ed004b8d0e?Opendocument)
(Erişim Tarihi:14.02.14).

Cinsel yönelim ya da tercihlere yönelik işlenen bu ayrımcı tutumlar heteroseksist yapılanma içerisinde, 'normal'in dışında kalanlara karşı homofobi ve transfobi gibi fobilerin oluşmasına neden olmuştur. Psikoloji kaynaklarında fobi, herhangi bir durum, nesne, aktivite, insan veya hayvana karşı duyulan, irrasyonel, dayanılmaz, engellenemez ve devamlı bir korku olarak tanımlanmaktadır. Homofobinin ilk kavramsallaştırıldığı yıllarda bireysel süreçler üzerine vurgu yapılırken; günümüzde homofobi kavramı belirli bir sosyal kültürel bağlam içerisinde, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken, politik bir alanda oluşan gruplararası bir süreç olarak görülmekte ve önyargılı fikirler ile ayrımcı tutumları kapsamaktadır (Szymanski ve Chung; Göregenli'den akt: Öztürk ve Kındap 2011:164). Eşcinsellere yönelik ayrımcılık, önyargı ve şiddet ise fobinin bir türü olan homofobi kavramı ile açıklanmaktadır. Fakat homofobi, kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplar arası bir sürece işaret etmektedir. Homofobi, daha bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar vb.) süreçlerin de etkilediği, eşcinsellerin ve biseksüellerin bir dış grup olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli stereotiplerin eşlik ettiği bir gruplar arası ilişki ideolojisi olarak görülebilmektedir. Homofobi ayrıca belirli gruplara ait olduğu düşünülen niteliklere göre değil, bir grubun üyelerinin faaliyetlerine dayanan bir baskı olarak da nitelendirilmektedir (Grosz, 2014: 34). Transfobi kavramı ise, travesti ve transseksüellere yönelik yargı ve nefreti temsil etmektedir. Biyolojik cinsiyetinden dolayı kendinden beklenen seksüel ve toplumsal rollere uymayarak cinsiyet değiştiren bireylere karşı bir tür kaygı veya korku ifadesidir.⁵

Temelinde homofobi ve transfobi kavramları gibi negatif yönde tutumları, irrasyonel düşünceyi temsil eden bifobi kavramı, kendilerini hem kadın hem de erkek kimliğine ait gören ve biseksüel olarak tanımlayan bireylere karşı korkuyu temsil

⁵ <http://www.kaosgldernegi.org/belge.php?id=sozluk> (Erişim Tarihi: 18.10.2014)

etmektedir.⁶ Benliklerini her iki cinsel kimliğe de yakın hissetmelerinden ötürü genelde kararsız olarak nitelendirilmenin yanı sıra bir diğer yandan yenilik ya da fantezi arayışında olan kişiler gibi düşünülerek önyargılara maruz kalmaktadırlar. Herek (2002), biseksüel bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılık deneyimlerini anlayabilmek adına biseksüellere yönelik düşmanlığın eşcinsellikten ayrı tutulması gerektiğini öne sürmüştür. Fakat günümüzde birçok aktivist biseksüellere ve eşcinsellere yönelik olan ayrımcılığın çoğu zaman birbiriyle benzer olduğunu, bu durumun genel olarak LGBTİ karşıtı tutumlardan kaynaklandığını savunmaktadırlar.

Kalıpyargılar ve bu bağlamda oluşan önyargılar, heteronormatif bir toplumda daha kolay vuku bulmakta ve bu şekilde homofobi, transfobi ve bifobi duygularını da pekiştirmektedir. Normal ve tek cinsel yönelim olarak heteroseksüelliğin algılanışı ve toplumsal kural ve değerler içerisinde sadece kadın ve erkek olarak iki kimlikten bahsedilmesi, 'öteki'lerin yaşama alanını daraltmakta ve varlıkları dahi fobik bir hal almaktadır. Toplumsal baskınlık kuramında toplumlarda bir ya da birkaç grup tıpkı heteroseksist gruplar gibi baskın olup, diğerlerine göre daha dominant bir halde olmakta ve bu grup kendi meşruiyetini sağlamak için meşrulaştırıcı ideolojiler kullanmaktadırlar. Bu ideolojiler ile baskın olan heteroseksist grup, kendi eylemlerinin normal olduğunu ve bunların dışında kalanlarının normdan saptığını ortaya koymaktadır (Çayır, 2010:47).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) homofobi, transfobi ve bifobi üzerine yapılan akademik çalışmalara bakıldığında cinsel önyargının temelini bireyin kendi cinselliğine ve toplumsal cinsiyetine yönelik tutumlarına dayandığı göz önünde tutulduğunda, tutumların lezbiyen ve gey bireylere karşı farklı biçimlerde ifade ediliyor olması bireyin toplumsal cinsiyet algısına göre geliştiğini öne sürmektedir (Göregenli ve Karkuş, 2011:54).

⁶ <http://www.open.ac.uk/ccig/files/ccig/The%20BisexualityReport%20Feb.2012.pdf> (Erişim Tarihi: 17.10.2014).

1.5. Dünya'da LGBTİ Hareketi

Batı'daki Eşcinsel Özgürleşmesi hareketinin başlangıcı ABD'nin NewYork şehrinde ortaya çıkan 'Stonewall İsyanı' olmuştur. Her ne kadar Stonewall ayaklanmasının bir yıl öncesinde Paris ve Amsterdam'da da benzer olaylar olsa da New York'taki gibi kutsal bir anlam atfedilmemiştir. Bu durum 1960'lı yıllarda radikalizmin on yılının dolması ile birlikte başlayan yurttaşlık ve kadın haklarının aranması gibi toplumsal hareketlerle birlikte beklenen bir durum halini almıştır. Feministler cinsiyetçiliğe yönelik, siyah aktivistler de 'Siyah güzeldir' benzeri sloganlarla ötekileştirmeye karşı bir tavır takınmaya başladıklarında LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığa karşı çıkılmaya başlanması da kaçınılmaz bir durumdur.

Her ne kadar LGBTİ görünürlüğü Stonewall ayaklanması ile birlikte oluşmaya başlamış gibi görülse de hareket 1890'lardan II. Dünya Savaşı'na kadar geçmişi de olan bir süreçtir. Almanya'da 1869 yılında Der Eigene adlı homoseksüel dergisi yayınlanmasıyla birlikte ilk adım atılmıştır.⁷

XX. yüzyıldaki Stonewall isyanının bir yüzyıl öncesinde yaşamış olan Alman hukuk öğrencisi, gazeteci ve çeşitli memur ve diplomatların katibi olan Karl Heinrich Ulrichs hareketin öncüsü olmuştur. Fakat Sosyal Demokrat fikirlerini açık bir şekilde ifade etmesinden ötürü kısa bir süreliğine hapis cezası alan Ulrichs'in 1867 yılında eşcinsellik üzerine yaptığı araştırma materyellerine de polis tarafından el konmuştur (Baird, 2014:25-26).

Yasaların katı bir şekilde LGBTİ bireyler ve onlar üzerine yapılan araştırmaların önüne bu şekilde setler çekilmesi yine de caydırıcı olmamış Ulrichs'in 1867 yılında Münih'te Alman Hukukçular Kongresi'nde yapmış olduğu eşcinsel haklarını koruma temalı konuşmasıyla birlikte Almanya'daki eşcinsel hareketin başlangıcı kabul edilen bir

⁷ <http://www.out.com/entertainment/art-books/2013/05/06/man-who-made-magazines-gay> (Erişim Tarihi: 10.11.14)

ilk yaşanmıştır. İngiltere 'de ise XIX. yüzyılın başında eşcinselliğe ölüm cezası verilmesinin yanında 1895 yılında Oscar Wilde'ın davası ile birlikte homoseksüellik kavramı dile getirilmiştir.⁸

Amerika Birleşik Devletleri'nde de o yıllarda benzer bi şekilde LGBTİ bireylere yönelik baskıyı açıkça dile getiren Henry Gerber'dir. I. Dünya Savaşı'nda Amerikan askeri olarak Almanya'ya geri dönmesiyle birlikte Almanya'daki Hirschfeld'in homoseksüel özgürlük hareketinden haberdar olmasının ardından Chicago'da benzer bir örgütlenme başlatmaya karar vermiştir. 1924'te Geber İnsan Hakları Derneği'ni kurmuş fakat derneğe katılma oranının düşük olmasından ötürü ömrü bir yıldan fazla sürmemiştir (Duberman, 2008:94).

XX. yüzyıla gelindiğinde ise LGBTİ bireyler adına atılan adımlar daha da somutlaşarak Marcus Hirschfeld tarafından Berlin'de Cinsel Bilimler Enstitüsü kurulmuştur. Hem yapılan çalışmalarla hem de bünyesinde barındırmış olduğu kütüphane ile tüm dünyadaki eşcinsellerin bilgi kaynağı haline gelen kütüphane 1933 yılında Nazi öğrencileri tarafından yok edilmiştir (Norton, 1997; akt: Baird, 2014:28). 'Ariler'in çoğalmasına yönelik olan nasyonal sosyalist politikanın öngördüğü ayrımcı siyasetle 'gayri insani' bir durum olarak atfedilen eşcinselliğin yok edilmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte Fırtına Birlikler tarafından toplama kamplarına götürülen LGBTİ bireyler ya öldürülmüşler ya da işkence görmüşlerdir.

1934 yılında Sovyet Cumhuriyeti'nde konu ile ilgili bir yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte LGBTİ bireylere yönelik düşmanlık giderek büyümeye başlamıştır. Yürürlüğe giren yasayla birlikte erkeklerin beraber olmaları yasaklanmış ve beş yıl ağır çalışma cezasına çarptırılmışlardır. Yazar Maksim Gorki'nin 'Pravda' ve 'İzvestia'da yazdığı metinlerde 'proleter insanseverliğin bir zaferi' olarak nitelemiş ve eşcinselliğe karşı bu yasanın faşizmin başlıca nedeni olarak görmüştür (Baird, 2014:65). Eşcinsellere yönelik yürürlüğe konan bu yasanın ve yapılan zulmün kominizmin bir parçası olarak

⁸ <http://www.salp.wmich.edu/lbg/GLB/manual/abrief.html> (Erişim Tarihi: 10.11.14)

nitelendirilmiştir.

XX. yüzyıl boyunca Çin ve Sovyetler Birliği gibi anti kapitalist ve sosyalist ülkelerde eşcinsellik karşıtı tutumlar izlenmişlerdir. Eşcinselliğin Çin'de 'var olmadığını' resmi olarak ilan eden Mao Zedong 'serserilik yasaları' çerçevesinde eşcinselleri yargılayarak, Çinli geylerin öldürülmesini istemiştir. Bunun yanı sıra birçok lezbiyen de ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Benzer bir şekilde Küba Devrimi'nin ilk yıllarında Küba'da Castro, eşcinselliği Fulgencio Batista döneminden bir kalıntı olarak görerek bunun yok edilmesi gerektiğini savunmuştur. Birinci Ulusal Eğitim ve Kültür Kongresi'nde 'eşcinsel sapkınlıkların sosyal patolojik karakteri' ele alınmış, 'eşcinsel sapkınlıkların tüm dışavurumlarının kesin bir biçimde reddedilmesi ve yayılmalarının önlenmesi'ne karar verilmiştir.⁹ Bu bağlamda 1960'lar süresinde geyler rehabilitasyon kamplarında tutulmuş ve 1983'te 'toplumda istenmeyen unsurlar' olarak nitelendirilerek ABD'ye Mariel sürgünü ile gönderilmişlerdir. Genel anlamıyla eşcinsellik en olumlu haliyle emperyalizmin kalıntısı, en olumsuz haliyle büyük bir toplumsal dejenerasyon olarak görülmüştür.

XX. yüzyılın ortalarında ABD'de de eşcinsellik kontrol altına alınması gereken bir hastalık olarak nitelendirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı süresince eşcinsel olan erkeklerin saptanması adına geyler terhis edilip üzerlerinde yeni teknikler geliştirilmek üzerine askeri psikiyatri koğuşlarına yatırılmışlardır. McCarthy döneminde ise LGBTİ bireyler daha da odağa alınmış Ocak 1955'e kadar yaklaşık 8000 kişi güvenlik riski oluşturmasından ötürü devlet görevinden alınmış ve yaklaşık 600 kişinin 'cinsel sapık' olduğuna karar verilmiştir (Fone, 2000; akt: Baird, 2014:66-67).

⁹ <http://newint.org/features/1989/11/05/politics/> (Erişim Tarihi: 21.10.2014).

1.6. Dünya'da LGBTİ Bireylere Yönelik Uygulamalar ve Çalışmalar

İkinci Dünya Savaşı'nda sonra yaşanan deneyimler doğrultusunda Birleşmiş Milletlerin kuruluşuyla birlikte İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edilmiştir. İnsanlığın kolektif deneyiminin bir ürünü niteliğinde olan bu bildirmede bütün insanların ayırım yapılmaksızın eşit hak ve özgürlüklerle doğduğu belirtilmektedir¹⁰ Evrensel Bildirge'nin yanı sıra çeşitli uluslararası kuruluşlar çalışmalar yürütmekte ve evrensel insan haklarını odağa alarak cinsel ayrımcılıkla mücadele adına belgeler de yayınlamaktadır.

1999 yılında World Association For Sexual Health (WAS) 14. Dünya Seksoloji Kongresi'nde kabul edilmiş olan 'Cinsel Haklar Bildirgesi'ni oluşturan ve kendisini birçok kuruluşu bünyesinde barındırmasından ötürü 'şemsiye örgüt' olarak tanımlayan uluslararası bir kuruluştur. Metinde cinsel özgürlük kavramının odağa alınarak başkasının cinsel özgürlüğü kısıtlanmadığı sürece cinsel özgürlüğün kişisel bir hak olduğu belirtilmiştir.¹¹

WAS'nin Bildirgesiyle paralellikler bulunan bir diğer Bildirge de International Planned Parenthood Federation (IPPF) tarafından hazırlanan, 2006 yılında Endonezya'da insan hakları uzmanları tarafından hazırlanan 'Yogyakarta İlkeleri' doğrultusunda oluşturulan 'Cinsel Haklar: Bir IPPF Bildirgesi'dir.¹² 2008 yılında yönetim kurulu tarafından kabul edilen belge ilk başta kadın haklarına odaklansa da sonrasında cinsel haklar konusunu detaylı bir şekilde ele almıştır. Hazırlanan bu bildirgenin oluşum aşamasında ise Avrupa, Arap, Batı yarıküre ülkelerinde yapılan toplantılarda hazırlanan

¹⁰<http://www.ihd.org.tr/index.php/san-haklarylgeleri-mainmenu-96/156-insan-haklari-evrensel-beyanname.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

¹¹http://www.worldsexology.org/wpcontent/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

¹²http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

raporlardan yararlanılmıştır.¹³ Bildirgenin önsözünde de 2015 yılında yapılacak olan Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda önemli bir role sahip olacağı belirtilmektedir. Hazırlanan bu tür bildirgelerin yanı sıra tüm dünyaya yayılarak kolektif bir güçle birlikte global platformda çalışmalar yapan komisyonlar da cinsel haklara saygı duyma bağlamında çalışmalar yapmaktadırlar. Dünyada beş kıtada Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği'ne (ILGA) üye olan 350 grup bulunmakta olup Uluslararası Af Örgütü'nün yanı sıra Gey ve Lezbiyen İnsan Hakları Komisyonu (IGLHRC) da cinsel azınlık hakları konusunda farkındalık yaratmaya çalışarak bunların insan hakları olduğuna dikkat çekerek bu ayrımcılığa karşı uluslararası düzeyde dayanışma kampanyaları başlatmıştır (Amnesty International, 2011).

Eşcinsellik dünyada en az yetmiş ülkede illegal bir durum olup bunların yedisinde de İslami fundamentalistlerin kontrolü altındaki ayrımcı politikalar ile eşcinsellere ölüm cezası uygulanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün bildirisine göre İran'da yaklaşık yılda ikiyüze yakın kişi ve Afganistan ve Suudi Arabistan'da da gey ve transgender erkekler öldürülmektedir (Baird, 2014:18). Bunların yanı sıra daha az katı kurallar ile ABD'nin 20 eyaletinde eşcinsel ilişkiyi yasaklayan yasalar bulunarak bir yandan da ülke genelinde ABD'yi eşcinsellikten kurtarmaya çalışan fundamentalist sağcı örgütler bulunmaktadır.

ABD'nin Wisconsin, Illinois, New York, New Hampshire ve Maryland eyaletlerinde devlet hukuku hem özel hem de kamuda çalışan bireyleri cinsel yönelim temelinde ayrımcılığa karşı korumaktadır. Washington, Oregon, Nevada, California, Colorado, New Mexico, Hawaii, Minnesota, Iowa, Maine, Vermont, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, New Jersey, Delaware eyaletlerinde cinsel yönelimin yanı sıra toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi temelinde de bireyler hem kamu hem de özel sektörde devlet tarafından korunmaktadırlar. Montana, Kansas, Arizona, Alaska, Louisiana, Michigan, Indiana, Ohio, Kentucky ve Pennsylvania eyaletlerinde devlet

¹³ http://www.ippf.org/system/files/sexualrightsippfdeclaration_1.pdf. (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

hukuku cinsel yönelim temelinde sadece özel sektör çalışanlarını korumaktadır.¹⁴

ABD'de en güçlü cinsel azınlık hareketi ve kültürü California'da oluşmuştur. Son yıllarda bu bağlamda uluslararası düzeyde farkındalık yaratılması adına yasal çalışmalar yapılmıştır. 1991 yılından itibaren Uluslararası Af Örgütü'nün tüzüğünde bulunan cinsel yönelim temelindeki zulüm buna ilk örneklerdendir. Ayrıca cinsiyeti nedeniyle eziyete uğramak da bazı ülkelerde örneğin Kanada'da sığınma nedeni olarak kabul edilmektedir.

LGBTİ bireylere yönelik ülkelerin politikalarını The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (ILGA) 2014'te yayınlamış olduğu bir raporla betimlemiştir. Toplamda beş ülkede ve Nijerya ile Somali'nin bir kısmında LGBTİ kimliğine sahip olmak ölüm cezası sebebidir. Dünyada yetmiş sekiz ülke hapis cezasına çarptırırken, otuz iki ülkede yasal olarak LGBTİ bireyler yasalar önünde tanınmaktadırlar. Toplamda yetmiş ülke ise yasalarıyla LGBTİ bireyleri ayrımcılığa karşı korumaktadırlar.¹⁵

1.7. Türkiye'de LGBTİ Hareketi

LGBTİ kimlikleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar Türkiye LGBTİ mücadelesinin kısa tarihi boyunca derin tartışmalar yaratmıştır. LGBTİ mücadelesi muhalif toplumsal hareketlerle ilişkileri doğrultusunda liberal demokrasi, radikal demokrasi, sosyalist demokrasi, sosyalizm ve queer tartışmalardan her ne kadar etkilenmiş olsa da Türkiye'de tartışmaların merkezine yerleşmemiştir. Batı'da radikal toplumsal hareketlerle birlikte LGBTİ Hareketi, 60'larda ve 70'lerde kimlik eksenine oturan, bu bağlamda cinsel politikayı derinleştiren, iktidar ve baskı biçimlerini sorgulamaya çalışan bir hareket olmuştur (Partog, 2012:165-166). Özellikle Batı'da demokrasi ve sınıf tartışmalarının başlamasıyla birlikte LGBTİ Hareketi de kendisine

¹⁴ <http://www.lambdalegal.org/states-regions?gclid=ClIG6eDI-cECFWnMtAod2wUAHw> (Erişim Tarihi: 09.11.2014).

¹⁵ http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_Map_2014_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

alan açabilmiştir. Fakat Batı'da temel özgürlüklerin kazanılabilmesi adına oluşan teorik ve pratik süreçler Türkiye 68 kuşağının temel meseleleri haline gelememiştir. Sol hareket içerisinde kimlik eksenli grupların azlığı ve aynı zamanda Türkiye'nin sol tarihinin ortodoks bir geleneğe sahip olması derin tartışmaların önünü tıkayan tarihsel bir etken olmuştur (Partog, 2012:167).

Yeni toplumsal hareket olarak adlandırılan hareketlerin hiçbirinin 1980'lere kadar kendilerine solda zemin bulamaması LGBTİ Hareketi'nin Türkiye'de görünür olmasını engellemiştir. LGBTİ bireylerin Türkiye tarihinde örgütlenme yani bir bakıma kendilerini yaratma süreci yaklaşık 15-20 yıl öncesine denk gelmektedir. Örgütlenme fikrinin ilk adımları Türkiye'nin sosyal politik süreçlerinden ötürü olumsuz anlamlar yüklenerek 12 Eylül olaylarına kadar uzanmaktadır. 12 Eylül Türk toplumunda siyasi, sosyal ve kültürel örgütlenmeleri üzerine çeşitli politikalar geliştirilmiş ve bu fikre karşı insanlarda önyargılar, korkular ve uzak durulması gereken bir şey olarak görünmesine yol açmıştır (Erol, 2014:432-433). Sosyoloji'de baş gösteren konulardan biri de bu örgütlenme sosyolojisinin 12 Eylül zamanında sadece politik hayattan değil bunun yanı sıra akademi ve zihin dünyasından da izole edildiği yönündedir.

Durum bu şekilde seyir gösterirken partilerin, sendikaların ve sivil toplum örgütlerinin de işleyişleri sekteye uğrayarak durağan bir zaman dilimine girilmiştir. Fakat öyle ki Türkiye'de yaşayan eşcinsellerin bu zaman içerisinde örgütlenmeye başlamaları ilk olarak bir araya gelmeleriyle olmuştur. Özellikle Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde eşcinselliğe yönelik farkındalık yaratma çabalarının başlangıcı 80'lerin ikinci yarısına denk gelmektedir (Erol, 2014:436; Partog, 2012:168). Tam da mekanların dönüşümünden bahsedilebilecek olan bu zamanda LGBTİ bireyler daha çok kamusal alan dışında küçük gruplar oluşturmaya başlamışlardır. Fakat İstanbul'da kurulan Lambda İstanbul ve Ankara'da kurulan Kaos GL ile birlikte görünür olmak adına en büyük adım atılmıştır.

Bu hareketlenmeye ek olarak toplumsal cinsiyetçilik ve ataerkillik gibi sorunlar

1980'lerin ikinci yarısında kendi öz bağımsız örgütlenmelerini görünür kılan bir diğer önemli kavram olarak feminizm yükselişe geçmiştir (Partog, 2012:169). Kadını odağa alan ve bunun üzerinden varoluş sorunlarını irdeleyen bir politik duruş ile yeni örgütlenme biçimleri oluşmaya başlamıştır. Erol (2014) 'Eşcinsel Kurtuluş Hareketinin Türkiye Seyri' adlı makalesinde Türkiye'deki feminist hareketi eleştirerek feminizmin, erkek egemen sistemi sorgularken el atmadığı ama daha sonra yüzleşmek zorunda kaldığı zorunlu heteroseksüelliği sorgulama sürecinin doğrudan eşcinsellerin ve eşcinsel örgütlenmelerinin etkisiyle olduğunu belirtmiştir.

27 Haziran 1969 hem Batılı LGBTİ bireyler hem de büyük bir kitlesel dalganın başlangıcı olmasıyla birlikte tüm dünyada önemli bir tarihtir. Gunnison Belgeleri'nden Foster'ın teyp kaydından yapılan alıntıda 'Biz kendimizi tanımlamazsak, onlar bizi tanımlayacaklar. Amaçlarımızı açıkça ifade etmezsek, bunu bizim yerimize onlar yapacak.' diyerek ortak bir bilincin oluşmasının da etkili olduğu belirtilmiştir (Duberman, 2008:194). Bu kitlesel hareketin başlangıcıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nin New York eyaletindeki Stonewall ayaklanması ile birlikte başlayan ilk kitlesel tepki halen daha geçerliğini sürdürmektedir. Bu bağlamda 60'lı yıllar başta Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da Eşcinsel Kurtuluş Hareketi'nin ortaya çıktığı ve toplumsal hareketin de geliştiği bir dönem olmuştur. Yeni Toplumsal Hareketler başlığında eşcinsel hareketle birlikte feminizmi, barış hareketini, yeşil hareketi, ırkçılık karşıtı hareketleri ve benzerlerini de sıralamak mümkündür (Erol, 2014:442-444).

LGBTİ bireyler Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar farkındalık yaratmak ve kendi cinsel kimliklerinin de görünürlüğüne sağlamak adına talepleri toplumsal eşitlik mücadelesi haline gelememiştir. Fakat 1990'ın başından itibaren özellikle *Sokak* dergisi etrafında bir grup insan feminizm, ekoloji, antimilitarizm, sosyalizm ve LGBTİ sorunlarını aynı zeminde konuşarak dillendirmeye başlamışlardır (Partog, 2012:169-170).

1994 yılında Ankara'da KAOS-GL adlı sivil toplum örgütünün LGBTİ bireyleri

temsil eden gökkuşuğu bayrağını dalgalandırmaları ve Stonewall ayaklanmasını temsilen İstanbul'daki Onur Yürüyüşleri ile birlikte siyasi görünürlüklerinin oluşmasında öncü olmuştur. Onur Yürüyüşü'nün yanı sıra Trans Onur Yürüyüşü de trans bireyleri merkeze alarak yine aynı şekilde siyasi bir işlev üstlenmiştir.

Bunların yanı sıra 2013 yazında meydana gelen Gezi Parkı protestolarıyla da LGBTİ görünürlüğü en üst seviyelere kadar ulaşmıştır. Ayrıca 2014 yerel seçimlerinde bazı aktivistlerin belediye meclis üyeliğine aday gösterilmeleriyle birlikte siyasi düzeyde görünürlükleri de artmıştır (Yılmaz, 2014: 95-96). Fakat yine de yapılanlar yeterli olmamış, Avrupa Birliği, Latin Amerika ve Kuzey Amerika ülkelerinin yasalarını heteroseksizmden izole etmelerine rağmen Türkiye'de LGBTİ bireyleri içermeyen bir yurttaşlık kurgusu pekiştirilmeye devam edilerek ayrımcılık politikaları süreklilik göstermektedir (Yılmaz 2014: 97). Özgürlük ve eşitlik taleplerinin karşılığının bulunmaması ile birlikte LGBTİ bireylerin yasalar önünde eşit yurttaş olamadıklarını söylemek mümkündür. Öyle ki bu durum hem sosyal hem de iş yaşamlarını etkileyerek toplumdaki izole edilerek ve çoğu zaman 'öteki' olarak nitelendirilmelerine sebep olmaktadır. Bu durum da onları sosyo-ekonomik bakımdan dezavantajlı bir konuma yerleştirilmelerini beraberinde getirmiştir.

Her ne kadar LGBTİ haklarına yönelik çalışmalar Türkiye'de diğer ülkelere oranla yavaş bir gelişim gösterse de sivil toplum örgütlerinin yaptığı alan araştırmaları hem literatürdeki eksikliği tamamlamaya hem de LGBTİ bireyleri ayrımcılığa karşı korumak adına yasalar oluşturulması adına farkındalık yaratmaya çalışmaktadırlar.

1.8. LGBTİ BİREYLERE YÖNELİK TOPLUMSAL AYRIMCILIK

LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı politikalar cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri bağlamında sosyal yaşamda, sağlık alanında, eğitim ve çalışma hayatında görülmektedir. Bu alanların birbirinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün olmaksızın toplumdaki LGBTİ bireyleri ötekileştiren pratikleri anlamak adına bir bütün olarak ele alınacaktır.

1.8.1. Cinsel Yönelime ya da Cinsiyet Kimliğine Dayalı Ayrımcılık

Bireyin cinsel yönelim farklılığı nedeniyle olağandan farklı bir muameleye tabi tutulması anlamında cinsel yönelim ayrımcılığı Türkiye'de son birkaç yıldır tartışılmaktadır. Tartışmanın taraflarını, LGBTİ haklarını savunan sivil toplum örgütleri, dar bir akademik çevre ve LGBTİ hareketinin gelişimine paralel olarak ortaya çıkan şiddet hareketlerine yönelik yargılamalar nedeniyle yargı organları oluşturmaktadır. Yasama yürütme organları, sendikalar ve demokratik kitle örgütleri tartışmanın tarafı olmaktan ısrarla kaçınılmaktadır.

Cinsel ayrımcılığa dair yapılan tartışmalar genellikle LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık karşıtı yasal düzenlemelerin getirilmesi talebi ve örgütlenme hakkı bağlamında yürütülmektedir. Çünkü yaşamın her alanında var olan temel hak ve özgürlükler bağlamında eşitliğin sağlanması talepleri henüz dile getirilmemektedir (Aydın, 2007). Eşitlik ilkesinin gereği olan, cinsel kimlikleri heteronormatif kalıplara uymayan kişilerin yaşamlarını sürdürmeleri adına sahip olunan temel haklardan eşit düzeyde yararlanmasını talep etme yetkisi toplumda LGBTİ bireyleri 'öteki' kalıbına yerleştirmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Ayrımcılık konusundaki anahtar kelimenin 'bakış açısı' veya 'zihniyet' olduğunu karşımıza çıkan ayrımcılık olaylarında görmek mümkündür. Sokaktaki herhangi bir bireyin ya da gündelik hayatta etkileşimde olunan kişilerin, kanun koyucunun, yargı mensubunun tutum ve davranışları, bakış açısı ve zihniyete göre şekillenmektedir. Her ne kadar kaynağı ne olursa olsun LGBTİ bireylere yönelik yapılan ayrımcılığın insan hakkı ihlali doğurduğu somut bir gerçekliktir.

LGBTİ bireylere yönelik yapılan cinsel ayrımcılığa bu bağlamda bakıldığında, ayrımcılığı yaratan gruplarla karşılaşmaktadır. Sokaktaki herhangi bir kişi ya da arkadaşların yaptığı bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde yapmış olduğu ayrımcılığa yönelik pratikler ilk grubu temsil etmektedir. Bu birinci gruptaki kişilerin yapmış

oldukları ayrımcı pratikler basit, kinayeli sözlerden başlayarak suç olarak nitelendirilen yakıp yıkmaya, yaralama hatta cinayetle sonuçlanabilmektedir. Bireylerde bu kin ve düşmanlık duygusu uyandırıp 'ben' ve 'öteki' ayrımını pekiştirerek, tahrik ve teşvik hareketleri ile toplumu LGBTİ bireylere yönelik kışkırtan ve nihayetinde halk hareketleri oluşturan gruplar ise ikinci gruba mensup olmaktadır. Bu grup genelde düşünce ve ifade özgürlüğünün arkasına sığınarak ve medyayı da arkasına alarak LGBTİ bireyleri toplumsal imgeler üzerinden kurgulamakta, karikatürleştirmekte ve var olan toplumsal önyargıların güçlenmesine zemin hazırlamaktadır.

Fakat bu iki grubun yanı sıra önemle üzerinde durulması gereken bir diğer grup da devlet ve onun yargı organlarıdır. Devletin LGBTİ bireylere yönelik izlemiş olduğu politikalar, pozitif hukukun kaynağı niteliğinde olan anayasa metninden başlanılarak, LGBTİ bireylerle ilgili hukuk alanında konunun nasıl düzenlendiği ya da düzenlenemediği somut durum ele alınmaya çalışılacaktır. Devletin yasalardaki bazı hükümler aracılığıyla ayrımcı politikalar izlediği gözlenirse de son dönemlerde artan demokratik açılımlar ve Avrupa Birliği'ne uyum sağlama süreci, kanunlardaki ayrımcı hükümlerin düzeltilerek bunun giderilmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Fakat burada ayrımcı olan nokta yapılan yasal düzenlemelerin birçoğu farkı din, dil, mezhep, etnisite ayrımcılığını odağa almış olmasına rağmen cinsel yönelim ya da tercihleri içeren yasal bir düzenleme henüz yapılmamıştır. Bunun en belirgin örneği anayasanın kanun önünde eşitliğe ilişkin düzenleyici hükmü olan onuncu maddede düzenlenmiştir.

Maddeye göre;

'Herkes din, dil, ırk, cinsiyet, renk, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep vb. sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir.'¹⁶

Bu hüküm bağlamında TBMM tarafından kabul edilen ayrımcı hükümlere yer

¹⁶http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/ym_4/KilicogluAyrimcilik.pdf
(Erişim Tarihi:30.12.14)

verilmemesi gerektiği, yargı veya idari makamlar önünde kanunların eşit uygulanması gerektiği sonucu ortaya çıksa da kanun koyucu, çoğunluğun bakış açısına göre bu yasaları yaparak; yasaları yürütenler de yine kendi tutumları bağlamında bu hükümleri uygulamaktadırlar. Bu bağlamda ayrımcılık konusunda anahtar kelimenin bakış açısı ya da zihniyet olduğu yapılan kanunlarda da karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Konseyi'ne üye olması ile birlikte yapmış olduğu uluslararası antlaşmalar ile birlikte, 'Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI)'nin hazırlamış olduğu raporlarında yasal güncellemeler ve yeni yasalar öngörmesi adına önemli adımlar atılmaktadır (Zonana ve Reyna, 2012: 122-123). Fakat açıktır ki LGBTİ bireyler bu bağlamda söz konusu dahi olmamakta ve LGBTİ temalı yapılan birçok akademik çalışmalar da yabancı ülkelerin konsolosluklarından ya da Avrupa Birliği'nin yardım fonlarıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Bunların LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılıkla mücadelede ne kadar yeterli olduğu ve yasal düzlemde nasıl etkili olabileceği halen daha tartışma konusudur.

Yukarıda görüldüğü gibi mevzuat ve içtihatlarda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği alanlarını tanımlayan bir uygulama mevcut değildir. Buna karşın 'genel ahlak', 'müstehcenlik', 'teşhircilik' gibi ahlak değersel yorumlara açık olan maddeler LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Ayrımcı uygulamalar genellikle temel hak ve özgürlüklerin ihalleri ile birlikte gerçekleşmektedir. Bu alanda yapılmış olan çalışmalardan hareket edilerek örnekler verilecek olursa; İstanbul'da travesti ve transseksüellerin cinsiyet kimliklerine karşı fuhuş yaptıkları gerekçesiyle Beyoğlu Kaymakamlığı Fuhuşla Mücadele Komisyonu'nun aldığı kararla evleri mühürlenmiştir. Ayrımcılığa uğrayan travesti ve transseksüellerin konut hakları ihlal edilmiştir. Bir diğer örnek de Kabahatler Kanunu gerekçe gösterilerek Ankara'da travesti ve transseksüellere kesilen para cezaları uygulamaları da ayrımcı uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ankara'da yaşayan travesti ve transseksüeller cinsel kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramakta ve 'otostop yapmak', 'kaldırım işgal etmek' gibi suç olarak görülen bu davranışlara para cezası kesilmektedir.

Bu bağlamlardan hareketle sonuç olarak LGBTİ bireylerin güvenliğini sağlamaya ve haklarını korumaya yönelik herhangi yasal bir düzenleme yapılmadığı ve var olan düzenlemelerin yetersiz kalması LGBTİ bireylere yönelik işlenen suçlarda ağır tahrik indirimine gidilerek yargı süreçlerinde ulusal düzeyde hukuk önünde eşitlik ilkesi ihlal edilerek LGBTİ bireyler ayrımcılığa ve şiddete maruz kalmaktadır. Bunun neticesinde LGBTİ bireylerin uğradıkları ayrımcı politikaların önlenmesine ilişkin talepleri son dönemde dile getirilmektedir. Oya Aydın'ın (2007) düzenlemiş olduğu 'Hukuk ve Ayrımcılık Raporu'nda yer alan talepler aşağıdaki gibidir:

Yasama:

- Anayasa'da eşitliği düzenleyen madde ile TCK'da ayrımcılık yasağını düzenleyen maddelere "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" ibarelerinin eklenmelidir.
- Ayrımcılığa uğrayan bireylerin haklarını nasıl arayacağı, ayrımcılığa karşı nasıl yasal bir çerçeve geliştirileceğine ilişkin Ayrımcılık Mevzuatı oluşturulmalıdır. Bu mevzuat ayrımcılığa uğrayan grupların kurdukları sivil toplum örgütleri ve insan hakları örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanmalıdır.
- Hukuk sisteminde doğrudan, dolaylı ayrımcılık ve taciz tanımları yapılmalıdır

Yürütme:

- İnsan Haklarını ilgilendiren her konuda ve bilhassa azınlıkların korunması ve ayrımcılığın önlenmesini konu alan düzenlemeleri yaparken,

Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin ilgili birimlerinden görüş almalıdır.

➤ LGBTİ örgütlerinin özellikle bilinç yükseltme alanında faaliyette bulunmaları yönünde yaptıkları çalışmalarını teşvik etmelidir.

➤ AB üyeliği için müktesebatta da yer alan bir zorunluluk olarak, T.C. Hükümeti ırk ve etnik ayrımcılık için Eşitlik Kurumu oluşturulması için çalışmalar yapmalıdır.

➤ Ders kitaplarından, ayrımcı, homofobik, cinsiyetçi, ırkçı, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlük yaratan kısımları çıkarmalıdır.

Yargı:

➤ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarını ve diğer uluslararası insan hakları standartlarını uygulamalıdır.

➤ Yargıç ve savcılar ayrımcılık konusunda eğitilmelidir. Ayrımcılık konusunu yargıç ve savcılara yönelik eğitim müfredatının bir parçası haline getirmelidir.

➤ Adil yargılanma sürecinin gerçekleşmesi için, ayrımcı uygulamalara son verilmelidir.

➤ LGBTİ bireylerin düşünce, ifade ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlamaya yönelik yapılan ayrımcı düzenlemelere son verilmelidir.

➤ LGBTİ bireyleri suçları olmadığı halde suçlu konumuna getiren homofobik ve ayrımcı uygulamalara yol açan “genel ahlak”, “müstehcenlik”, “teşhircilik”, “doğal olmayan cinsel ilişki” gibi kavramlar net bir şekilde açıklanmalı ve LGBTİ varoluşların cezalandırılmasına son verilmelidir.¹⁷

I.8.2. Sosyal Yaşamda LGBTİ Bireylere Yönelik Ayrımcılık

LGBTİ bireylere yönelik ötekileştirme pratikleri heteronormativite bağlamında pekişerek, bireylerde kalıp ve önyargıların oluşmasına neden olmaktadır. Erkek ve kadın olarak ikili bir sisteme sahip olan toplumsal yapı içerisinde üçüncünün imkansız kabul edilişi LGBTİ bireyleri sosyal yaşamda 'sapkın', 'sapık' gibi nitelendiren bireyler tarafından ötekileştirilmektedirler. Aynı zamanda sosyal yaşam içerisinde cinsel yönelim ya da kimliklerini açıklayamayarak gizlemek zorunda bırakılan LGBTİ bireyler ağırlıklı olarak heteroseksüellere yönelik kurulmuş sosyal ortamlarda var olmaya zorlanmaktadır. Bu yüzden ki kimi kamusal mekanlar LGBTİ hareketinin daha ilk yıllarından itibaren dönüşmeye başlamıştır.

LGBTİ bireylerin kamusal alanda algılanışları son derece muhafazakar ve önyargılıdır. Toplum tarafından bir 'sapıklık' ya da 'hastalık' olarak algılanmakta olup, kendilerini aşırı sağcı olarak tanımlayanlar LGBTİ bireylerin toplumdan izole edilmesi gerektiğini düşünürken İslamiyet gibi tek tanrılı dinler LGBTİ varoluşunun aleyhine yorumlayarak 'günah' olarak nitelendirmektedirler. Sonuç olarak ataerkil sistemin getirmiş olduğu zihniyet LGBTİ bireylere yönelik nefret suçlarında ve ayrımcılık oranlarındaki artışı da beraberinde getirmektedir.

Ataerkil sistemi odağa alan toplumsal normları sürekli yeniden üreten, toplumsal iktidarın ve 'seçkinlerin' sözcüsü olan medya yapmış olduğu haberlerle LGBTİ bireylere

¹⁷http://ayrimcilikaglari.org/wp-content/uploads/2010/11/Kaos-GL_HukukveAyrimcilikRaporu.pdf
(Erişim Tarihi: 14.10.14).

yönelik var olan toplumsal önyargı ve kalıpyargıları güçlendirmektedir. Haber ise var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak egemen ideolojinin 'biz'lik tanımı üzerinden söylem ve ideoloji ikilisini de yanına katarak, LGBTİ bireylere yönelik olumsuz, alaycı ifadeler, küfür, hakaret, aşağılama gibi söylemlerle ötekileştirdiği grupları kamu güvenliğini tehdit edici 'potansiyel risk ve tehdit saçan öcüler' gibi sunarak, toplumdaki 'öteki'ne karşı önyargıları ve nefret suçlarını kışkırtmaktadır (İnceoğlu ve Sözeri, 2012:24). LGBT bireylerin görsel alandaki yansımaları gerek medyada gerekse sanatsal bir ifade biçimi olarak sinemada da, genel olarak mağduriyetler ve sorunlar bütünü şeklinde verilmektedir. Ancak sanatsal işlerin asıl amacı, bundan sonra ötekileştirilen kimliğin bütün gerçeklikler gibi kendi gerçekliğini yansıtmasına ifade olanağı sağlamak olmalıdır (Yamaner, 2009:141).

Medyanın yanı sıra sosyal yaşamın her alanında süregelen ayrımcı politikalara maruz kalan LGBTİ bireylerin heteronormatif kalıplara sahip toplum içerisinde çoğu zaman yaşam ihlallerine uğradığını söyleyebilmek mümkündür. Toplumsal eşitliği hedefleyen siyasi aktörler tarafından eşitliği tesis edici biçimde kurgulanan sosyal politikalar LGBTİ bireylere yönelik toplumsal eşitsizliğe dönüştürülmesinin etkin araçları olmaktadır. Bunun giderilmesi adına sosyal politika alanı LGBTİ bireylerin hakları yaklaşımı içinde değerlendirilmesi ve özellikle aşağıda sıralanacak olan beş önemli alana değinilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2014: 99-101).

➤ Tüm LGBTİ bireylerin temel ihtiyaçlarına erişebildikleri bir toplumun tesis edilebilmesi için, öncelikle eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bir sosyal politika anlayışının ve bu anlayışın beslediği uygulamaların var olması gerekmektedir. Örneğin kamu sağlık sigortası, eğitim gibi.

➤ Ülkede ayrımcılık karşıtı yasaların bulunup bulunmaması oluşturmaktadır. Sosyal politikaların öznesi olan bireylerin LGBTİ de olabileceği yok sayılmışsa sosyal politikaların ötekileştirici ve dışlayıcı sonuçlar oluşturma ihtimali güçlüdür.

➤ LGBTİ bireylerin sosyo-ekonomik açıdan heterojen bir grup olduğu sosyal politikaların kurgulanmasında hesaba katılması gereken bir unsurdur. Bu alanda dikkat edilmesi gereken kamu politikalarının LGBTİ eşitliğini yalnızca belirli bir sosyo-ekonomik gruba yönelik ayrıcalıklı politikalar olarak kurgulanmaması gerektiğidir.

➤ Sosyal politikaların bazı alanlarında LGBTİ bireylerin ihtiyaçları, deneyimleri ve yaşam koşullarının hesaba katılması gerekliliğidir. Örneğin; LGBTİ bireylerin faydalanabileceği cinsel sağlık hizmetleri kapsamında hekimler LGBTİ bireylerin cinselliğine yönelik bilgilendirme yapabilme yetisine sahip olmaları gerekmektedir. Ya da diğer bir örnek olarak LGBTİ eşitliğini tesis etmeye yönelik bir barınma politikası kurgulanacak olursa, zorunlu seks işçiliği yapan trans bireylerin gece çalışmak durumunda oldukları ve güvenli bir çalışma ortamına sahip olabilmeleri için düzenlemeler yapılması gerektiği de bu politikalar içinde düşünülmelidir.

Beşinci ve son alan olarak homofobik, transfobik ve bifobik toplumlarda LGBTİ bireylerin ailelerine açılması sonucunda geleneksel aile dayanışmasından dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle biyolojik aile dayanışmasını, devletin sosyo politika alanındaki yakın partneri gören yaklaşımların LGBTİ bireylerin önemli bir bölümü açısından çifte bir dışlanma ile sonuçlanacağı öngörülmelidir. Bu nedenle aile temelli sosyal politikalar içerisindeki dezavantajlı konumlarını değiştirmek amacıyla LGBTİ hareketi sosyal politika alanında sosyal hakların aileler temelinde değil bireyler ya da haneler temelinde kurgulanmasını talep etmektedir. LGBTİ hareketi sosyal politikalara birey temelli yaklaşım getirirken, devletin; toplumun homofobik, transfobik ve bifobik ayrımcılığın bireyler üzerinde getirdiği olumsuz etkilere karşı mücadelede rol almasını hem de bireylerin kendi yaşamlarını nasıl sürdürmek istediklerine dair tutum ve davranışlarına ket vurmamasını talep etmektedir.

Sosyal politikalarla ilgili değinilen bu kısımda temel unsurlarının belirtildiği sosyal politikalara LGBTİ hakları yaklaşımı genel anlamda yol gösterici olmakla birlikte farklı sosyal politika alanlarında LGBTİ hakları hareketinin neler olabileceğini tartışmaya imkan veremeyecek kadar dar bir analiz sunulduğu için bu bölümü takiben alt başlıklarda sosyal politikaların tekil alanlarına dair giriş niteliğinde değerlendirmeler yapılacaktır.

I.8.3. Sağlık Hizmetleri Alanında Cinsel Ayrımcılık

Ayrımcılık karşıtlığı her alanda insan haklarının korunmasını ve desteklenmesini vurgulamaktadır. Ayrımcılık karşıtlığının bu çerçevesi cinsiyet bağlamında toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim dahil olmak üzere başta sağlık hizmetleri alanında eşitlik temelinde insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasına, bunlara sahip olunmasında ya da uygulanmasına zarar verecek, bunları geçersizleştirecek amaç ya da etkiye sahip toplumsal ya da statüler temelinde herhangi dışlamayı ya da kısıtlamayı yasaklamaktadır (Erbaydar, 2011:23-24). Çünkü tüm bireylerin beden ve ruh sağlığının altında yatan belirleyicilerini ve sağlıkla ilgili bütün endişelerin, sorunların ve hastalıkların önlenmesine, tanısına ve tedavisine yönelik cinsel sağlık hizmetini de içerecek şekilde ulaşılabilen en yüksek standardından yararlanma hakkına sahiptir.

Sağlık hizmetleri alanında LGBTİ bireyler için önem taşıyan unsurlar bulunmaktadır. Bunların başında bireylerin sağlık hizmetlerine erişimlerini doğrudan belirleyen finansmanın LGBTİ bireylere etkileri yer almaktadır. Özellikle özel sağlık sigorta kurumlarının LGBTİ bireyleri sağlık riski taşıyan bireyler olarak damgalamaları onların sağlık sigortasından yararlanamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle kamusal bir sağlık sisteminin sağlık hizmetlerine erişimi herkese ücretsiz ve kaliteli olarak sunulabilmesi LGBTİ bireyler için de önem arz etmektedir.

Bir diğer unsur da sağlık çalışanlarının LGBTİ bireylerin var oluşuna dair yeterli bilgiye sahip olmamaları ve mesleki eğitim programları süresince cinsel yönelim ve

cinsiyet kimliği alanında gerekli bilgilerin sunulmaması sağlık çalışanlarının konuya bakışlarının, toplumun ataerkil yapısından etkilenmesi olasıdır. Bu durum ayrımcı uygulamalara zemin hazırlamaktadır. Örneğin İstanbul'da bir devlet hastanesi doktoru trans bir kadına cinsel kimliği nedeniyle sağlık hizmeti sunmayı reddetmesi ya da eşcinselliğin psikolog ya da psikiyatrlar tarafından hastalık olarak görülerek heteroseksüel olmaya zorlanması gibi ayrımcı tutumlara maruz kalmaktadırlar.

Üçüncü unsur olarak özellikle ruh sağlığı hizmetleri alanında hala LGBTİ varoluşlarını tıbbi bir bozukluk olarak tanılama ve tedavi etmeye çalışmadan bahsetmek mümkündür. Bu durum, LGBTİ bireylerin ruh sağlıklarını olumlu yönde etkileyecek ve toplumsal baskı ile mücadelelerinde kendilerini destekleyecek psikolojik ve psikiyatrik destek mekanizmalarına ket vurarak LGBTİ bireylerin sağlık hizmetlerine güvenlerini köreltmektedir.

Dördüncü unsur ise halen devam etmekte olan translığın hastalıklaştırılması durumudur. Trans bireylerin yeniden cinsiyet değiştirme işlemleri süresince kendi varoluşlarını tıp otoriterlerinin katı ön koşullarını yerine getirmek koşuluyla kanıtlamaları beklenmektedir. Trans bireyler bu ön koşulları yerine getirirler de yasal bir engel bulunmamasına rağmen cinsiyet değiştirme ameliyatları kamu sağlık sigortası tarafından karşılanmamaktadır. Kadın transların kısırlıklarını kanıtlayamadıkları sürece cinsiyet değiştirme operasyonu geçirememeleri gibi engellemeler sağlık alanında LGBTİ bireylerin karşılarına çıkan sorunlar arasındadır.

Son olarak cinsel sağlık alanında LGBTİ bireylerin ihtiyaçlarına yönelik cinsel sağlık hizmeti sunan sağlık personelinin bulunmaması da önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Türkiye'de sağlık personeli tarafından dahi AIDS'in bir eşcinsel hastalığı olduğu düşünülmektedir ve herhangi bir sistematik eğitim bulunmamaktadır. Cinsel yolla bulaşıcı hastalıkların önlenmesi amacıyla LGBTİ bireyler ile bu konuda homofobik, transfobik ve bifobik yaklaşımlara sahip olan hekimlerin varlığı sağlık alanındaki ayrımcılığı pekiştirmektedir (Yılmaz, 2014:105-106).

I.8.4. Eğitim Hizmetleri Alanında Cinsel Ayrımcılık

Tüm bireyler ayırım yapılmaksızın, eğitim ve bilgi edinme hakkına ve özel, kamusal ve politik alanlarda tam vatandaşlık ve eşitlik hakkını uygulayabilmesi için gerekli ve yararlı bir biçimde cinsel eğitim ve bilgi edinme hakkına sahiptir. Fakat LGBTİ bireylerin eğitim alanında karşılaştıkları ayrımcı pratikler, bu bireylerin hem okul başarılarını hem de kariyerlerini olumsuz etkileme olasılığı olduğu gibi ruh sağlığı ve kişisel gelişimleri açısından negatif sonuçlara sebep olabileceği dolayısıyla LGBTİ ve sosyal politikalar alanındaki çok boyutlu sorun alanlarından birini oluşturmaktadır.

Okul öncesinden başlayarak eğitim öğretim hayatı boyunca bireylerin heteroseksüel toplumsal kalıplara yerleştirilmesi, eşcinsellik, travestilik, transseksüellik gibi kavramların yok sayılması LGBTİ öğrencilerin eğitim kurumlarında zorbalığa ve tacize maruz kalmalarına, eğitimci LGBTİ bireylerin ise görevlerinden alınacakları korkusuyla kimliklerini gizlemek zorunda olmalarına neden olmaktadır. Türkiye'de bu zorbalık ve tacizle mücadeleyle yönelik herhangi bir politikanın geliştirilmemiş olması ve eğitim çalışanlarının önemli bir bölümünün de bu yaratılan ayrımcılığın bir parçası olmaları, LGBTİ öğrencilerin eğitim kurumlarını kendileri için güvenli yerler olarak görmemelerine yol açmaktadır. Öğrencilerin kendi pratiklerinin ya da cinsiyetlerine ya da cinselliklerine dayalı olarak eğitim sistemi içerisinde cinsel baskı altına alınmaları ve yetkisiz kılınarak değersizleştirilmeleri onların ileriki zamanda meslek seçimlerini de etkileyebilmesi olası bir durum olmaktadır (Grosz, 2014:15). Bu tür eğitimde vuku bulan cinsel baskılar LGBTİ bireylerin eğitim sisteminden izole edilmesinin yanı sıra tüm hayatlarını da etkileyebilecek sonuçlar doğurmasına neden olabilecektir. Öyle ki bireyler ya cinsel kimliklerini gizleyecekler ya da maruz kalacakları olası nefret söylemleri ile birlikte 'öteki' olarak nitelendirileceklerdir.

Bunların yanı sıra eğitim sistemi içerisindeki müfredatın dar bir eğitim programlarına yerleştirilmesi ve sadece üremeye dayalı cinsel eğitim verilmesinin

yarattığı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için her düzeyde eğitim müfredatının homofobik, transfobik ve bifobik içeriklerden arındırılması ve öğretmen eğitimlerinde LGBTİ bireylere önyargısız ve bilimsel temele dayanan bilgilendirmeler yapılması önemlidir. Son olarak LGBTİ öğretmenlerin kimliklerini gizlemeden mesleklerini sürdürebilmeleri LGBTİ öğrencilere de rol model olabilecektir.

1.8.5. Çalışma Hayatında Cinsel Ayrımcılık

Çalışma hayatında cinsiyete yönelik ayrımcılık farklı boyutlarıyla ele alınan bir konu olmuştur. İşverenlerin karşılaştığı kalıpyargılara ya da önyargılara dayanan tutumlar LGBTİ bireylerin çalışma hakkına yönelik bir tehdit niteliğindedir. İş sektörünün kadın ya da erkek işi olarak bölünmesi toplumsal cinsiyetin ikili bir sisteme işaret etmesindeki durumun devamı niteliğindedir. Bu yüzden işverenler tarafından kişisel yetenek ya da iş performansından daha çok bireyin cinsiyet kimliği daha belirleyici bir etken olmaktadır.

Türkiye'de yürürlükte olan yasalar, ticaret yaparken ya da bir hizmet icrası ya da bir hizmetten yararlanılması gibi durumlarda ayrımcılığı yasaklamaktadır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini dahil etmeyen bu koruma eylemi, yasal konumların yetersizliğine işaret ederken işverenler ya da devlet görevlileri tarafından taciz edilebilme ya da hedef gösterilebilme olasılıklarını da artırmaktadır¹⁸. Öyle ki bu tutumlar Türkiye'nin uluslararası platformda kabul etmiş olduğu sözleşmelere aykırı bir şekilde istihdam ve barınma gibi haklara erişimlerini engellemektedir.

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da cinsel ayrımcılık politikalarına maruz kalan LGBTİ bireylerin meslek seçimi ve çalışma yaşamına katılımları, heteronormatif kalıplara uyan bireyler gibi kendi arzu ve isteklerine ya da yönelimlerine bağlı bir şekilde olamayabilmektedir. Öyle ki özellikle daha cinsel

¹⁸ <http://www.amnesty.org.tr/uploads/Docs/lgbt-raporu-tr240.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2014)

kimliklerini belli ettikleri ilk zamandan itibaren eğitim gördükleri süreç içerisinde ikincil politikalara maruz kalabilmektedirler. Bu durum da açık bir şekilde bireyin eğitim alanından uzaklaşmasına ya da kendi istediği mesleğe yönelemeyerek toplumun kalıpyargılarına uygun bir şekilde eğlence sektörü ya da seks işçiliği gibi sektörlere yönelmelerine neden olabilecektir.

Diğer bir taraftan işe kabul edilme sürecinde de Türkiye'de LGBTİ olmanın işten atılma nedeni olma ya da hiç kabul edilmeme gibi durumlara sebep olabileceğini belirtmek mümkündür. Kendi cinsel kimliklerini iş yerinde açık bir şekilde gösteren LGBTİ bireyler sosyal dışlanmanın yanı sıra doğrudan ya da dolaylı bir şekilde tacize ve ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler. Medeni Kanun ve İş Kanunu'nda cinsel yönelim ve/ya da kimliğe yönelik herhangi bir maddenin yer almaması tüm bireylerin eşit sahip olması gerektiği sosyal haklarda da adaletsizlikler olduğuna dikkat çekmektedir.

Türkiye'de LGBTİ bireylerin istihdam alanında karşılaştıkları ayrımcılık pratikleriyle mücadelenin başlıca nedeni heteroseksist toplumun büyük bir bölümünün gelir kaynağının maaşları olması, sosyal güvenlik sistemi tarafından kayıtlı istihdam edilmeleri nedeniyle sağlık hizmetlerine ve emeklilik gelirine erişimlerinin sağlanmasıdır. Ülkelerin büyük çoğunluğunda istihdam alanında LGBTİ bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılık pratiklerine yönelik yeni yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin ABD'nin eyaletlerinin büyük bir kısmında kamu istihdamında LGBTİ bireylerin cinsel yönelimleri dolayısıyla işe alınmada, işten çıkarmada, terfide, maaşlarda ve personel yardımlarında ayrımcılığa uğramamaları adına güvence altına alınmaktadır (Colvin, 2004:70).

Türkiye'de ise dünyadaki bu uygulamaların aksine kamusal ve özel çalışma alanları da, mesleki formasyonda, işe alınmada, mesleki terfide, işten çıkarılmada, çalışma koşullarında ve ücrette, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik hiçbir yasal ve idari düzenleme yapılmamıştır (KAOS GL, 2013). Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 70. Madde'sinde 'Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez'¹⁹ ibaresi yer alsaydı da yasa uygulamada geçerliliğini yitirmektedir. Aynı şekilde İş Kanunu'nun 5. Madde'sinde de 'İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapılamaz'²⁰ ifadesi de LGBTİ bireylere yönelik uygulanan cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcı politikalara zıt düşmektedir.

İstihdam alanında cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık uluslararası sözleşmelerde ayrımcılık açıkça yasaklansa da Türkiye'nin de imzasının yer almasına rağmen yargı organları tarafından alınan kararlarda uygulanmamaktadır. Buna örnek olarak 2008 yılında Türkiye Futbol Federasyonu'nun ayrımcı tutumları nedeniyle kendisine yönetmek üzere maç verilmeyen hakem Halil İbrahim Dinçdağ eşcinsel olduğu için askerlikten muaf olduğunu hakemler kurulu tespit ederek performans düşüklüğü mazeretiyle Dinçdağ'ın hakemlik yapamayacağına karar kılmışlardır. Yine aynı Federasyon Dinçdağ'ın cinsel yönelimini/tercihini basın yayın organlarıyla paylaştığı için kendisini bir televizyon programında cinsel yönelimini/tercihini kamuoyuyla paylaşmaya zorlamıştır. Bunun sonunda hakemlik yapması engellendiği gibi hakemliği ile ilgisi bulunmayan on altı yıldır sürdürdüğü radyo programcılığından da ayrılmak zorunda bırakılmıştır.²¹ Dinçdağ bu gelişmelerin ardından Futbol Federasyonu'na karşı maddi ve manevi tazminat davası açarak hukuk mücadelesi başlatmıştır (Karakaş ve Çakır, 2013:53). Benzer bir şekilde geçen yıl eşcinsel olduğu gerekçesiyle Osman adlı polis memuru da mesleğinden ihraç edilmiştir.²²

Türkiye'de trans bireylerin seks işçiliğine zorlanması, bireylerin başka iş

¹⁹ <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> (Erişim Tarihi: 02.11.14).

²⁰ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4857.html> (Erişim Tarihi: 14.02.14).

²¹ <http://www.bianet.org/bianet/lgbti/155162-federasyon-gey-hakemi-tanimadi> (Erişim Tarihi: 14.02.14).

²² <http://www.bianet.org/bianet/toplum/152458-meslekten-kovulan-escinsel-polis-anlatti> (Erişim Tarihi: 14.02.14).

alanlarında çalışma ihtimalini engelleyen bir durum niteliğindedir. Trans kadınların doğuştan kadın olmadıkları gerekçesiyle genel evlerde yasal çalışma iznine sahip olamamaları trans bireylerin yaşamlarını daha da zorlaştırmaktadır (Human Rights Watch, 2008:8).

Pembe Hayat adlı sivil toplum örgütü tarafından gerçekleştirilmiş olan Seks İşçiliği Sempozyumu'nda (2011) trans bireylerin seks işçiliğinde kayıt dışı bir şekilde çalıştırılmaya maruz bırakılması her türlü yasal haklarından mahrum şekilde bırakılmalarının yanında şiddete açık bir yaşama zorlanmaktadır. İnsan Hakları'na da aykırı olan bu durumu, kolluk kuvvetleri de Türk Ceza Kanunu'nu gerekçe göstererek trans bireyleri çeşitli şiddet türleriyle cezalandırarak pekiştirmektedirler (Avrupa Komisyonu, 2010:30).

Türkiye'de özellikle travesti ve transseksüeller için seks işçiliği kötü şartlarla birlikte zorunlu hale getirilmektedir. Trans bireylerin çoğu, iş olanaklarına sınırlı erişimleri cinsiyet kimliklerinin daha görünür olmasından ötürü seks işçiliğine yönelmek zorunda kalmaktadırlar. Birleşmiş Milletlerin Madrid'de yapmış olduğu Uluslararası Kadın Ticareti ve Kadına Karşı Şiddet Kongresi raporunda Türkiye'nin seks işçilerine en kötü muamele gösteren dokuzuncu ülke olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra seks işçiliğinde en fazla artış gösteren ülkelerin başında geldiği de belirtilmektedir. Raporda her yıl ülkemizde yaklaşık dört milyon kadının seks işçiliğine zorlandığını ayrıca dünyada şiddete uğrayan seks işçilerinin %95'inin aralarında Türkiye'nin de bulunduğu dokuz ülkede yaşadığı yer almaktadır (Bati, 2008).

KAOS GL Derneği tarafından yapılan Türkiye'deki LGBTT Bireylerin Günlük Yaşamında Maruz Kaldığı Heteroseksist Ayrımcı Tutum ve Uygulamalar adlı çalışmada araştırmaya katılan lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireylerin %33'ü cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği nedeniyle işe kabul edilmediklerini belirtmişlerdir²³. Çalışma

²³ http://www.kaosglderneği.org/resim/yayin/dl/lgbt_bireylerin_gunluk_yasamindasorunlar.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

yaşamında LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığı irdeleyen bir diğer çalışma da SPOD Derneği tarafından yapılan 'İt İti Isırmaz'dır. Çalışmada katılımcıların yarısından fazlası (% 57,8) cinsel kimliği sebebiyle işe alınmadıklarını, trans kadınların da % 89,7'sinin zaten işe alınmayacakları düşüncesiyle iş başvurusu yapmaktan vazgeçtiklerini söylemişlerdir. Ankette iş arama süreçlerine dair sorulan soruların en az birini yaşayan kadınların (% 95,7) başka bir çıkış yolu bulamayacaklarını düşünerek seks işçiliği yapmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir²⁴.

LGBTİ bireylere yönelik iş yaşamındaki ayrımcılık hem özel hem de kamu sektöründe olası bir durumdur. Kamuda öğretmen olarak görev alan LGBTİ bireyler Milli Eğitim Bakanlığı'nın 'hariçte muallimlik sıfatı ile telif edilemeyen iffetsizlik'²⁵ ibaresini içeren mevzuatı gerekçe göstererek işten çıkartılmaktadırlar.

Batı Avrupa ve Amerika kökenli çok uluslu, LGBTİ dostu çalışma yaşamını kuramsal imajlarının parçası haline getiren, çeşitlilik politikaları uygulayan şirketlerin Türkiye ofislerinde bu politikaları uygulamak bir yana LGBTİ bireylerin istihdamı konusunda medya temsilcilerinin sorularına cevap vermekten dahi çekinmektedirler. İş sektörlerinde LGBTİ bireylere yönelik bu tarz politikalar sebebiyle üniversite tercihlerinde ve meslek seçimlerinde LGBTİ bireylerin toplumun önyargıları bağlamında 'eşcinsel mesleği' olarak tanımlanan meslek gruplarına istemleri dışında yönlendirilebilmektedirler.

Toplumsal algılar hakkında öndeyide bulunmamızı sağlayan bir diğer çalışma da Türkiye'de önyargı ve ayrımcı politikaların ne düzeyde olduğu hakkında bize bilgi verebilmektedir. Prof. Dr. Yılmaz Esmer'in 2009'da hazırladığı 'Radikalizm ve Aşırıçılık' adlı araştırmasında otuz dört ilde 1715 kişiye sorulan 'Kiminle komşu olmak

²⁴ http://www.spod.org.tr/turkce/eskisite/wp-content/uploads/2012/12/Trans_Anket_Kitabi_Grafikli.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

²⁵ http://istanbul.meb.gov.tr/egitimdenetmenleri/haber_dosyalar/dokuman1699e04a739eb.pptx. (Erişim Tarihi:15.02.14).

istemezsiniz?' sorusuna katılımcıların yüzde 87'si 'eşcinsel kişiler' olarak cevap vermiştir²⁶. LGBTİ bireylerin barınma haklarının aleyhine olan bu kalıpyargılar onların belli yerleşkelerde belli meslek gruplarına yöneltilmesine neden olabilmektedir.

Dünya'da birçok ülke LGBTİ bireylerin çalışma hayatına katılımlarındaki adaletsizlikler adına farkındalık yaratmayı amaçlayarak çalışmalar yapmaktadırlar. LGBTİ'lerin çalışma hayatında yaşadıkları sorunların yoksullukla olan ilişkisini ABD'de William Enstitüsü'nün Evrensel Periyodik İnceleme için hazırlamış olduğu 'Economic Motives for Adopting LGBT-Related Workplace Policies' adlı rapor çalışma ortamındaki ayrımcılık hakkında ABD'yi betimlemektedir. Rapora göre lezbiyen ve gey bireylerin yüzde 37'si ve transların yüzde 90'ı işyerinde tacize uğramaktadırlar. Çalışma hayatında cinsel yönelim ve cinsiyet temelli ayrımcılığın federal düzeyde çoğu eyalette yasak olmaması bu durumu da pekiştirirken kamu görevlileri anayasal düzeyde sınırlı bir şekilde korunmaktadırlar.²⁷

ABD'de çalışma hayatındaki bu tür adaletsizliklerden dolayı pek çok LGBTİ bireyin Federal yoksulluk sınırının altında olduğu da raporda belirtilmektedir. Ekonomik açıdan da dezavantajlı bir konumda olan LGBTİ bireyler yoksulluk riskini diğer insanlara oranla daha fazla taşımaktadırlar.

Yapılan çalışmalardan bir diğeri de İngiltere Anglia Ruskin Üniversitesi'nin 'Gays and Lesbians face CV Bias'dır. Ekonomi bölümünden Dr. Nick Drydakıs tarafından hazırlanan çalışma Güney Kıbrıs'ta cinsel yönelimin istihdamı nasıl etkilediğini incelemektedir. Araştırmada yaklaşık benzer niteliklere sahip heteroseksüel ve eşcinsel iki erkek ve iki kadın adına farklı çalışma alanlarında internet üzerinden 9.062 tane sahte iş başvuru formu doldurulmuştur. Heteroseksüel bireyler ile eşcinsel bireyler arasındaki tek fark eşcinsel olan bireylerin formlarında eşcinsel derneğinde üye ya da gönüllü

²⁶ <http://xa.yimg.com/kq/groups/17130743/296921715/name/Radikalizm.pdf> (Erişim Tarihi:25.11.14).

²⁷ <http://williamsinstitute.law.ucla.edu/research/workplace/economic-motives-for-adopting-lgbt-related-workplace-policies/> (Erişim Tarihi:25.11.14).

olarak yer almasıdır. Çalışmanın sonucunda göre eşcinsel olan erkek adayların heteroseksüel olan erkek adaylara göre iş görüşmesine çağrılma olasılığı yüzde 39, eşcinsel kadınların ise yüzde 42,7 daha düşük şansa sahiptir.²⁸ Dr. Drydakis özellikle LGBTİ bireylerin işe alım sürecinin en önemli ve en az anlaşılan taraf olduğunu, bu süreçte önyargılarla karşılaşma olasılığının daha fazla ve iş bulmak için bireylerin daha fazla zaman ve kaynak harcamak zorunda olduğunu belirtmiştir.²⁹

İngiltere'de yapılan bir diğer çalışma da Londra Metro'sunun şirketinin yeni politikalarını ayrımcılık bağlamında irdeleyen iç değerlendirme raporudur. Demiryolu, Denizyolu ve Taşımacılık Sendikası (RMT) şirketi bireyleri işten atma, yeniden yapılandırma ve bilet gişelerinin kapatılmasına son verilmesi adına çağrıda bulunarak yalnız çalışmak zorunda bırakılacak olan kadınların, etnik azınlıkların ve LGBTİ personellerin 'yüksek riskli çalışma alanları'na itilecek olduğundan bahsetmektedir. RMT Genel Sekreteri yeni politikalarla "önemli işçi gruplarının zorunlu yalnız çalışma nedeniyle tacize ve saldırıya açık hale getirileceğini" ve "terfi alma, kariyerde ilerleme fırsatlarının da yeniden yapılandırmalar sürecinde yok olacağını" belirtmiştir.³⁰

Ayrımcılığın önlenmesi ve toplumda farkındalık yaratılması adına son zamanlarda bu gibi çalışmaların sayısı yükselişe geçmiştir. Çalışmaların farklı ülkelerde yapılması LGBTİ bireylerin yasalar bağlamında toplumda ne şekilde konumlandığıyla da ilgili karşılaştırmalar yapılmasına olanak tanımaktadır. Öyle ki LGBTİ bireylerin çalışma hayatından izole edilmesi onların yaşam haklarının ellerinden alınmasını da beraberinde getirerek istihdam problemi yaratmakta ve bu durum global düzlemde çözülmesi gereken önemli bir sorun haline almaktadır.

Özellikle geniş bir istihdam alanına sahip olan çalışmanın alanının yürütüldüğü

²⁸ http://www.anglia.ac.uk/ruskin/en/home/news/cv_bias.html (Erişim Tarihi:25.11.14).

²⁹ <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=17241> (Erişim Tarihi: 25.11.14).

³⁰ <http://union-news.co.uk/2014/01/cuts-unfair-admits-internal-london-underground-report/> (Erişim Tarihi: 25.11.14).

İstanbul gibi metropol bir şehirde LGBTİ bireylerin meslek hayatına katılımlarını irdelemek önemlidir. Öyle ki en fazla göç alan şehir olması ve LGBTİ bireylerin burada daha 'rahat' yaşamak ve iş bulmak ümidiyle gelmeleri bu durumu gerekçelendirmektedir. Görece küçük kentlerde ya da kırsal kesimlerde LGBTİ bireylere dair olan bir şeyin ima edilmesi dahi mümkün olmayabilirken, İstanbul'da LGBTİ görünürlüğünün olduğunu söylemek mümkündür.

II. BÖLÜM: ÇALIŞMANIN YÖNTEMSEL MODELİ VE ALAN ARAŞTIRMASI

Yapılan bu çalışma metropol, göç alan ve iş alanı bakımından bireylere olanak sağlayan bir il olan İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. İstanbul'un 'gay life'ın merkezi olarak nitelendirilmesi, birçok LGBTİ sivil toplum örgütlerinin burada yer alması ve yine her sene Stonewall Ayaklanması'nı anmak amacıyla düzenlenen Onur Yürüyüş'lerinin de İstiklal Caddesi'nde düzenlenmesi İstanbul'u LGBTİ açısından önemli bir merkez olarak ortaya çıkarmaktadır. Yine İstanbul birçok LGBTİ birey tarafından daha 'özgür' bir kent olarak İstanbul'u nitelendirmesinden ve iş olanakları yönünden daha çok seçeneğe sahip olmasından dolayı tercih edilen bir şehirdir. İstanbul'un en fazla göç alan ve nüfusun en kalabalık olduğu şehir olması onu diğer kentlerden ayırmaktadır. Bu anlamda İstanbul için homojen bir yapıdan ziyade çeşitlilikten bahsedebilmek mümkündür.

Bu bağlamda çalışma örneklemini sadece İstanbul'da ikamet eden LGBTİ bireylerden değil, çeşitli nedenlerle buraya sonradan göç eden ve burada önceden çalışmış ya da halen çalışmakta olan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmada özellikle LGBTİ bireylerin yaşamak için İstanbul'u tercih etme sebepleri ve bunun cinsel yönelimleri ya da cinsiyet kimlikleri ile bağlantısı irdelenirken çalışma hayatına katılımları, hangi mesleklere neden yöneldikleri gibi sorular bağlamında hareket edilmektedir.

Araştırma Soruları; Araştırmanın konusu Türkiye literatüründe yeni olmasından ötürü, LGBTİ bireylerin İstanbul'da iş yaşamına katılımları ve ayrımcı politikaları anlamak adına bazı temel soruların sorulması gerekmektedir. Bu sorular şu şekildedir:

- LGBTİ bireylerin İstanbul'da yaşamayı tercih etmelerinin cinsel kimlikleriyle bağlantısı var mıdır?
- Bireyler İstanbul'a göç yoluyla mı gelmişlerdir? Neden?

- Bireyler kendi istekleri doğrultusunda meslekleri alanında mı yoksa dış etmenlerden ötürü başka alanlarda mı çalışmaktadırlar?
- Bireyler çalışıyor oldukları ya da önceden çalıştıkları yerde cinsel kimliklerinden ötürü herhangi bir baskıya ya da fobik davranışlara maruz kalmış mıdır?
- LGBTİ bireyler iş yaşamında ve sosyal yaşamlarında ne gibi zorluklar çekmektedirler?

Çalışmanın temel hipotezleri ise şu şekilde özetlenebilir:

Hipotezler;

- İstanbul dışında küçük şehirlerde yaşayan bireyler cinsel yönelimlerini daha rahat yaşamak adına İstanbul'a yerleşmektedirler.
- Cinsiyet kimliklerini ya da cinsel yönelimlerini gizlemeyen LGBTİ bireyler iş yaşamında ve sosyal hayatlarında ayrımcı politikalara maruz kalmaktadırlar.
- Bazı LGBTİ bireyler iş bulabilmek ya da var olan işlerini kaybetmemek adına cinsel yönelimlerini saklamaktadırlar.
- Trans bireyler cinsiyet kimliklerini değiştirme sürecinde iş yaşamından izole edilmekte ve bu yüzden bireyler seks işçiliğine yönelmektedir.

Veri Toplama Tekniği; Araştırmanın ilk olarak kavramsal çerçevesinin oluşturulması adına nitel araştırma tekniği olarak ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Kavramsal çerçevenin oluşturulmasının ardından hazırlanan araştırma soruları doğrultusunda, nitel araştırma tekniği kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitel veriyi, nicel veri şeklinde derlenmesi mümkün olmayan biri veri olarak tanımlamak mümkünken daha özsnel bir ifade ile nitel veri, bireylerin, süreçlerin, olguların hakkında, deneyimlerin, davranışların, faaliyetlerin tanımlandığı, niyetlerin, isteklerin, değerlerin, fikirlerin içinde yer aldığı, duyguların, hislerin yansıtılabildiği, bilgilerin, inançların, kanaatlerin ayrıntılı bir şekilde aktarılabildiği bir veri türüdür (Kümbetoğlu, 2008:43).

Yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen veriler değerlendirilip düzenlenmiş, kodlandırılmış ve yorumlanmıştır. İnsanların içinde buldukları günlük ortamlarında ve yüz yüze görüşmelerin yapılmış olması, sorulara nasıl tepkiler verdiklerini, tavırlarını gözlemlemeye ve özellikle bireylerin deneyimlerini derinlemesine anlatmasına ve gereken noktalarda görüşmeciyi yönlendirerek, belirli durum ve koşullarda belirli olgu ve olayların derinlemesine incelenmesi araştırmaya daha fazla veri kazandırılmasına olanak tanımıştır. Bu görüşme tekniği ile algılar, perspektifler, deneyimler ve duygular görüşmeci tarafından daha ayrıntılı bir şekilde ortaya konularak, sözel dışı davranışların ve anlık tepkilerin de gözlemlenmesine olanak tanımıştır.

Sosyal araştırmalarda iki temel teknikten biri olan Nicel Araştırma Tekniği'nin önceden araştırmanın yapılandırılması, nasıl yürütüleceği ve tüm adımlarının belli olması araştırmaya avantaj sağlarken bu çalışmada Nitel Araştırma Tekniği'nin kullanılacak olması önceden yapılandırma durumunu ortadan kaldırarak toplanan her veriyle birlikte araştırmanın tekrardan yapılmasını gerektirecektir (Uçak, 2000:260).

Bu bağımlarda görüşmecilere genelden özele doğru sıralanmış otuz dört adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Gereken yerlerde görüşmecileri rahatsız etmeden, etik çerçevede ek sorular sorulmuştur. Bu şekilde bireylerin konu etrafında görüş, düşünce ve

deneyimleri bir araya getirmiştir. Görüşme sürecinde bu yüzden kibar, doğal ve görüşmeyi en iyi şekilde destekleyici bir halde bulunulmuştur. Konunun hassasiyeti de göz önünde bulundurularak yukarıdan ve otoriter olarak anlaşılabilir her türlü söylem ve itamdan kaçınılmış, bireylerin kendilerini rahat ve özgürce ifade edebilecekleri ortamın devamlılığı sürdürülemeye çalışılmıştır.

Burada önemli olan nokta görüşmecilerin yöneltilen sorulara içtenlikle cevap verebilmelerinin sağlanmasıdır. Bunun için karşılıklı güven ortamı oluşturulmaya çalışılmış ve öncelikle onların sormak istediği konular olup olmadığı sorulmuştur. Görüşülenin bilgilendirilmiş onayı alındıktan sonra sorular yöneltilmeye başlanmıştır. Özellikle sorulara başlanmadan önce görüşmecilerden ses kaydını kabul edip etmedikleriyle de ilgili görüş alınmış bunun sonrasında ses kaydıyla ya da sadece not alınarak görüşmeler sürdürülmüştür.

Böylece etik çerçevede yapılan derinlemesine görüşmelerin en uygun şekilde amacına varması hedeflenmiştir. Bunun için kimi zaman cümle tamamlama, dolaylı yoldan sorular sorularak konuyu açmaları sağlanmıştır. Görüşme sürecinin planlandığı gibi sürmesine ve çizilen çerçeveden çıkılmadan görüşmeyi sürdürebilmek adına görüşmecinin cevapları dikkatle dinlenmiş, gerektiği yerde notlar alınmış ve ses kayıtlarının transkripsyonları yapılırken metinler defalarca okunmuştur.

Evren ve Örneklem; Bu çalışmada araştırmanın evreni ve bu bağlamda örnekleme, araştırma sorularına en elverişli şekilde veriler sağlamak amaçlanarak seçilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul'da yaşayan ya da yaşamış, çalışan ya da çalışma deneyimine sahip olan LGBTİ bireyler oluşturmaktadır.

Çalışma nicel araştırma teknikleri kullanılarak yapılacak olsaydı evrenin tam bir şekilde belirlenmesinin güç olması araştırmada sorunlar yaratabilirdi. Öyle ki niceliksel araştırmalar pozitivizmin ilkeleriyle birlikte araştırma evrenini temsil edici ve tesadüfi örneklem temelli ilerlemektedir. Fakat yapılan bu çalışmada odağa alınan konunun

bireylerin yaşam ve deneyimlerinden yola çıkarak olgu ve olayların derinlemesine bir şekilde keşfedilmesine ve açıklanmasına yararlı olacağı düşünülerek çalışmanın nitel araştırma teknikleriyle yapılmıştır. Niceliksel araştırmaların aksine nitel araştırmalarda, evrenin farklı algılanabilir oluşu ve küçük gruplarla derinlemesine görüşmelerin yapılacağı olmasından dolayı rastlantısal olmayan bir örneklem seçilmektedir. 'Rastlantısal olmayan örneklem seçim tekniklerinin kullanılmasının nedeni, bu tip araştırmaların bir hipotez test etmekten çok, bir keşfetme, anlama çabasını içermesidir. (Denscombe, 1998 akt: Kümbetoğlu, 2008:97).

Araştırmada rastlantısal olmayan ve amaçlı örneklem türlerinden biri olan Kartopu Örneklem türü kullanılmıştır. Bu, araştırma alanı içerisinde kaynak kişilerden diğer görüşülecek kişilere doğru kartopu gibi ilerledikçe büyüyen bir örneklemin oluşmasını sağlamaktadır. Bu örneklem türü her ne kadar kaynak kişilerden doğru gidilerek diğer kişilere ulaşıldığından başından bir yönlendirme ve sadece belirli grup ya da kişilere ulaşma riskini barındırmaktadır. Bu yüzden araştırmanın amacı doğrultusunda kişilere ulaşılmasına özen gösterilmiştir.

Cinsiyeti, cinsel yönelimi ya da yaşı fark etmeksizin, İstanbul'da yaşayan ve çalışan ya da en azından önceden çalışma deneyimine sahip olan bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır. Farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine sahip görüşmecilerin olması yaş gruplarının da göz önüne alınarak farklı verilere ulaşılmasına ve karşılaştırmalar yapılabilmesine olanak tanımıştır.

Yapılan taslak planı doğrultusunda hareket edilerek İstanbul'daki LGBT bireylere yönelik faaliyet gösteren Sivil Toplum Örgütleri'nin yönlendirmesi yoluyla belirli sayıda kişi ile görüşülmesinin yanı sıra aktivist olarak örgütlerde yer alan bireylere e-mail yolu ile ulaşılarak amaçlar ve yapılmak istenenler açıklanarak görüşmecilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu durum kartopu örneklemin sınırlılıklarını da ortadan kaldırmıştır.

III. BÖLÜM ALAN ARAŞTIRMASI, BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

III.1. Alan Araştırması Hakkında

Araştırmada görüşülen kişilerin yaş, doğum yeri, cinsiyet, cinsel yönelim, eğitim ve özellikle meslek bakımından homojen olmamasına özen gösterilmiştir. Eğitim ve meslek grubu bakımından çeşitlilik gösteren katılımcılar arasında ilkokul, lise, lisans ve lisansüstü eğitim alanlar da bulunmaktadır. Görüşmeciler arasında üst düzey yönetici, sinema sektöründe, hizmet sektöründe çalışan bunların yanı sıra öğretmen, sağlık memuru, seks işçisi, öğrenci, sanatçı ve işsiz olan bireyler de vardır. Özellikle çalışmada cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği yönünden de bireysel farklılıkların olması farklı verilere ulaşılmasını sağlamıştır.

Çalışmada yapılan görüşmelerin İstanbul'un farklı semtlerinde yaşayan, farklı yaş gruplarına ve mesleklere mensup kişilerle derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. 24.11.2014 tarihinde yapılmaya başlanan görüşmeler görüşmecilerin uygun günlerine ve saatlerine göre ayarlanarak 16.12.2014'e kadar sürmüştür.

Görüşme mekanları olarak genelde görüşmecilerin de tercihleri doğrultusunda daha az insanın bulunduğu ve daha rahat şekilde görüşmelerin yapılacağı yerler seçilmiştir. Tamamiyle görüşmecilerin rahat etmesi adına onların inisiyatifine bırakılan görüşme mekanları çoğu zaman kafeler olurken, iki trans bireyle yapılan görüşmeler istekleri doğrultusunda, başka bir görüşmecinin referans olmasıyla birlikte evlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme saatleri ise çoğunluğunun çalışan bireyler olduğu göz önünde bulundurularak genelde iş çıkış saatlerine veya tatil günlerine denk getirilmeye çalışılmıştır. Yirmi görüşmecinin görüşme süreleri ortalama yarım saat kadar sürmüştür. Görüşmeciler görüşmeler süresince onlara yöneltilen sorulara ve bunlara ek olarak daha fazla bilgi alınması istenen konularda ek sorulara başvurularak konular irdelenmeye çalışılmıştır. Fakat burada özellikle dikkat edilen nokta görüşmecilerin konuşmak

istemediği ya da konuşmaktan rahatsız olabileceği konularda tepkileri dikkatlice gözlemlenerek bireylere hiçbir şekilde baskı ya da ısrarda bulunulmamıştır. Görüşmelerin bu şekilde süregelmesi görüşmecilerle güven ortamının oluşturulmasına olanak tanımıştır.

Öncelikle görüşmecilere ulaşabilmek adına sivil toplum örgütleriyle iletişime geçilmeye çalışılmış ve bu bağlamda görüşmeler yapılmıştır. Fakat alanda karşılaşılan zorluklardan biri bu noktada meydana gelmiştir. Öyle ki görüşme yapılan SPOD adlı LGBTİ bireyler adına çalışan dernekte birçok araştırmacının kendilerine geldiğini ve kendilerinden etik çerçevede yer almayan isteklerde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu yüzden herhangi bir yardımda bulunamayacaklarını söyleyen dernek üyeleri bu durumda yönlendirici olamamıştır.

Bu durum sonrasında görüşmelere plansız bir şekilde girilen LGBTİ bireylere yönelik olan, dışarıda LGBTİ'yi temsilen gökkuşağı bayrağı bulunduran bir kafede görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bunun sonrasında onların yönlendirmeleriyle başka görüşmecilere de ulaşılabiliştir. Özellikle dikkat çeken ayrıntılardan biri LGBTİ bireylere yönelik bir kafede gerçekleştirilen görüşmede bir görüşmecinin rahat tavırları ve ses tonu diğer kafelerde görüşülen bireylerde pek görülmemesidir.

Alan araştırmasında yaşanan bir diğer problem, LGBTİ bireyler arasında kendi cinsel yönelimleri bağlamında oluşan grupların farklı cinsel yönelimi olan grupları tanımaması gibi sınırlılıkların yaşanmasıdır. Yani cinsel yönelimi gay olan bireylere daha kolay ulaşılırken, daha sterilize olan trans ve transseksüel bireylere daha zor ulaşılmıştır. Bunun nedenini gay, lezbiyen ve biseksüel olan bireylerin fiziksel görünümleri bakımından toplum tarafından kabul edilen kadın ve erkek kalıplarına uyması onlara ulaşılmasını kolaylaştırırken, trans ve transseksüel olan bireylerin ise 'farklı' görünmelerinden ötürü kendi içlerinde de izole olmaları bu gruplara ulaşılmasını zorlaştırmıştır.

Görüşme sorularına başlamadan önce görüşmeciler gizlilik yönünde bilgilendirilmiş, hiçbir şekilde kimlik bilgilerinin çalışmada yer almayacağı, görüşmeci 1,2,3 gibi numaralandırılacağı belirtilerek güven ortamı oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerle ilgili bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1: Görüşmecilerin yaş, cinsiyet, cinsel yönelim ve meslek grupları;

	CİNSİYETİ/YAŞI	CİNSEL YÖNELİMİ	MESLEĞİ
Görüşmeci 1	Erkek/40	Transseksüel	Çalışmıyor
Görüşmeci 2	Erkek/41	Transseksüel	Sağlık Görevlisi
Görüşmeci 3	Erkek/39	Transseksüel	Kuru Temizlemecide Çalışıyor
Görüşmeci 4	Erkek/24	Gey	Öğrenci
Görüşmeci 5	Erkek/32	Gey	Sanatçı
Görüşmeci 6	Erkek/25	Gey	Cafe İşletmecisi
Görüşmeci 7	Erkek/21	Gey	Gay Barda Çalışıyor
Görüşmeci 8	Erkek/45	Gey	Üst Düzey Yönetici
Görüşmeci 9	Erkek/42	Gey	Dansçı
Görüşmeci 10	Erkek/38	Gey	Kuaför
Görüşmeci 11	Erkek/31	Biseksüel	Fotoğraf Sanatçısı
Görüşmeci 12	Kadın/30	Lezbiyen	Görsel Tasarımcı
Görüşmeci 13	Kadın/29	Lezbiyen	Doktora Öğrencisi
Görüşmeci 14	Erkek/26	Gey	Seks İşçisi
Görüşmeci 15	Kadın/37	Transeksüel	Seks İşçisi
Görüşmeci 16	Kadın/21	Lezbiyen	Öğrenci
Görüşmeci 17	Erkek/23	Gey	Sinema Sektöründe Çalışıyor
Görüşmeci 18	Erkek/36	Gey	İngilizce Öğretmeni
Görüşmeci 19	Erkek/38	Trans	Seks İşçisi
Görüşmeci 20	Erkek/42	Gey	Tekstilci

Yukarıda verilen tabloda Görüşmeci 8, 9, 15 İstanbul'da yaşamış ve çalışmış ve sonradan Marmaris'te yaşamaya başlamışlardır. Araştırma evreninde belirtildiği üzere görüşmecilerin İstanbul'da yaşamış ya da yaşıyor olan çalışmış ya da çalışıyor olmasına dikkat edilmiştir. Şu anda Marmaris'te yaşayan görüşmecilere de ulaşılabilmiş olması farklı verilere ulaşılmasını sağlamıştır. Bu üç görüşmecinin haricindeki on altı görüşmeci şu anda İstanbul'da ikamet etmektedir.

Yapılan görüşmelerin çoğunluğunun İstanbul'da gerçekleştirilmesi, LGBTİ mekanlarında ve bazı görüşmecilerin yaşadıkları, çalıştıkları yerlerde gözlem yapılabilmesine olanak sağlamıştır. Alan araştırmasının İstanbul'da yapılmış olmasının bir diğer avantajı görüşmecilere daha kolay bir şekilde ulaşılabilmesidir. İstanbul'un LGBTİ bireyler adına önemli bir şehir olması ve görüşmecilerin belirttikleri şekilde 'özgür bir şehir' olması araştırma için en uygun yerin seçildiğini destekler niteliktedir. Araştırma sırasında tek ve en büyük dezavantaj yukarıda da belirtildiği gibi akademik amaçların ve etik çerçevenin dışında çalışmalar yapan 'araştırmacıların' sivil toplum örgütlerinden yine etik olmayan bir şekilde isteklerde bulunmaları örgütlerde önyargılar oluşmasına neden olmuştur.

III.2. Temalar

Yapılan bu çalışmada görüşmelerin transkripsyonları yapılarak elde edilen bulgular düzenli ve anlamlı bir biçimde belli temalar altında toplanarak tematik incelemeleri, verilerin hazırlanması yani belirli bölümler içine yerleştirilerek kodlandırılmalarıyla yapılmıştır. Nicel veride sayılara karşılık gelen kodlar, nitel araştırmada konu ve temalara karşılık gelmektedir.

Niteliksel analizde görüşmecilerin benzer söylemlerinin çıkartılması amaçlanarak elde edilen tüm veriler ayıklanmış, düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Analiz sürecinde örüntüler, davranışlar, olgular, ilişkilerin benzerlikleri ortaya konmuş ve sonucunda tematik incelemeleri yapılmıştır. Her ne kadar genellemeye ulaşma gibi bir amaç

güdülmese de temaların oluşturulması bireylerin söylemlerindeki benzerlikleri ya da farklılıkları belirtmek adına önemlidir. Bu bağlamda görüşme metinlerinden çalışma hayatında ayrımcılık ve şiddet, erkeklik, aile ve evlilik, ameliyat ve kimlik süreci gibi temalar oluşturulmuştur.

Çalışma hayatında ayrımcılık ve şiddet temasında LGBTİ bireylerin öncelikle iş yaşamları odağa alınmış bunun yanı sıra sosyal yaşamları üzerinde de durulmuştur. Toplumun önyargıları ve kalıp yargıları bağlamında LGBTİ bireylerin ne gibi ayrımcı politikalara maruz kaldıkları irdelenmeye çalışılmıştır. Sadece meslek seçimlerinde değil öncesinde meslek seçimlerini etkileyen eğitim hayatlarına yönelik cevaplar da bu temanın içine dahil edilmiştir. Öyle ki bireylerin meslek seçiminde okul geçmişlerinin önemli rol oynadığı varsayımıyla hareket edilmiştir. Sonrasında iş yaşamına katılımları, iş arama süreçleri ve hangi meslek gruplarına neden yöneldikleriyle ilgili betimlemelere de yine burada yer verilmiştir.

Görüşmecilerin söylemlerinde çokça ürettikleri görülen erkeklik teması da bir diğer temayı oluşturmaktadır. Trans bireylerin benzer ameliyat süreçlerinden geçmesine rağmen erkek egemen söylemi pekiştirir nitelikte verdikleri cevaplar erkeklik teması başlığı altında birleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyetin dile ne denli yerleştiği LGBTİ bireylerin söylemlerinde de rastlanması analiz süresince dikkat çeken bir tema niteliğindedir.

İlk gençlik, aile ve evlilik temasında bireylerin ailelerine cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliklerini açılma süreci üzerinde durularak elde edilen bulgular düzenlenirken buna ek olarak aile kavramının onlar için ne ifade ettiği, aile kurmayı düşünüp düşünmedikleri ve evliliğe bakışları tasvir edilmeye çalışılmıştır. Ailelerine açılma süreçlerinde yaşadıkları sorunlar, ailelerinin tepkileri, endişeleri ele alınırken aile ilişkileri ile cinsel yönelim ya da cinsiyet kimlikleri arasındaki bağlantı bu bölümde irdelenmeye çalışılmıştır. Özellikle bu temada Türkiye ve yurtdışı şartları görece karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

Ameliyat ve kimlik süreci erkek trans ve kadın trans olanlar tarafından çok farklı deneyimlerin olduğu bir diğer temadır. Hem psikolojik sürecin bireylerin hayatındaki etkisi hem de ameliyat sürecinin uzunluğu ve zorluğu transları iş yaşamından uzaklaştırmaktadır. İş arama ve işe alım sürecinin yanı sıra bireyin sosyal yaşama entegrasyonunun kimlik rengi ve fiziksel özelliklerin uyumsuzluğuyla trans bireylerin hayatını ne denli zorlaştırdığı üzerinde durulmuştur.

III.2.1. Çalışma Hayatında Ayrımcılık ve Şiddet

Türk toplum yapısında yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde LGBTİ birey olarak konumlanmak, heteroseksüel yapıya ters olarak damgalanan bir kategori haline gelmiştir. Uzun yıllar boyunca da eşcinselliğin hastalık ya da cinsel sapma olarak görülmesi önyargı ve kalıp yargıları pekiştirmiş ve toplum içerisinde kadın ve erkekten başka üçüncü bir halin imkansızlığını beraberinde getirmiştir. Bu şekilde ataerkil yapıyla da pekişen önyargılar heteroseksüeller açısından (kimi zaman da LGBTİ bireyler açısından) LGBTİ bireylere yaklaşımdan ve yakın çevrede bulunmaktan kaçınma ve korkma durumuna işaret eden homofobi, transfobi, bifobi gibi kavramlara karşılık gelmektedir. Bu bağlamda üretilen önyargılı söylemler otoriter ve muhafazakar bir şekilde insanların ya da grupların arasında cinsel yönelim ya da kimlikleri üzerinden doğal bir hiyerarşi yaratmaktadır. Bu nedenle LGBTİ bireylere yönelik toplum içinde birçok alanda ayrımcı politikalar izlenmekte ve bireyler toplumdan belli şekillerde izole edilmektedir.

Bu tarz ayrımcı politikalar özellikle bireylerin toplum içerisindeki konumlanışlarında önemli bir etken niteliğindedir. Öyle ki bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek adına eğitim ve sonrasında devam eden çalışma hayatına katılımlarında bu ayrımcı politikalar dezavantajlı konumlar yaratarak LGBTİ bireylerin kendi istek ve ilgileri doğrultusundaki alanlara yönelmelerini engelleyebilmektedir. Cinsel yönelim veya cinsel kimlikleri üzerinden maruz kalınan bu ayrımcı politikalar, bireylerin okul

hayatına devam, meslek seçimi ve yaşanılacak şehir ile ilgili yaptırımlar uygulamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin ve gereklerinin daha çocuk yaşlardan öğrenilmesi LGBTİ bireylere yönelik ayrımcı ve nefret içerikli söylemlere bireylerin ilkökul yıllarından itibaren maruz kaldıkları belirtilmektedir. Eğitim hayatına katılımlarını olumsuz etkileyen bu durum bazı görüşmecilerin okula gitmek istememesi, sosyal çevrelerinin oluşmaması onların ötekileştirilmesini beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda LGBTİ bireyler nefret suçlarına ya da nefret söylemlerine maruz kalabilmektedirler.

O günü hiç unutamam bak yalan olmasın ya ilkökul dörtteyim ya da beş falan. Ya farklıyım diğerlerinden diğer erkeklerden farkındayım yani bunun. Hani bakıyorum öyle sınıfa falan olmuyor yani uyuşmuyor hiç daha çok kız gibiyim. Tipten falan değil belki de hani daha bir yakın geliyor onlar bana. Onlarla takılırdım ben de o yüzden. Sevmezdim hiç işte diğer erkek çocukları gibi maç yapayım falan yok yani. Hani kızlar pek değil de erkeklere daha bir değişik mi geliyorsun ne? Onlar daha bir dalga geçerlerdi. Klasiktir ya hani 'kız gibi' diye alay konusu oluyorsun işte. Hastayım diye düşünüyorum tabi ben bunu hani geçer. Ama birgün ne oldu biliyor musun? Okuldan çıkıyoruz böyle ben Hatay'dayım tabi o ara. Sınıfın çocukları toplanmış bir köşede beni beklemişler. Hani dayak demeyeyim şimdi de itip kaktılar resmen beni 'Kız mısın oğlum sen?', 'Kıza bak ya!' falan deyip. Yaşadığım en berbat şeydi, okuldan nefret ettim. (Görüşmeci 10, 38 yaşında, gey, Kuaför)

Ben çocukken erkeklerle takılırdım. Kızlara falan laf atmalar olurdu. Yani lakabım da 'erkek fatma'ydı. Yani en basit şey odur. Hemen o lakabı takarlar. Her yerde odur yani 'erkek fatma'. Ama tabi rahatsız oluyorsun, sinirli oluyorsun illaki etkisi oluyor. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Meslek seçimlerini ve iş yaşamına katılımlarını doğrudan etkileyen bu ayrımcı politikalar bireylerin kendi ilgi alanlarının dışına yönelmesine de neden olmuştur. Seks işçiliği yapan Görüşmeci 19 kendisinin toplum içerisinde kabul görmeyeceğini lise zamanında kabul ettiğini ve hayatını bu doğrultuda şekillendirmeye başladığını belirtmektedir. İlgi alanının daha çok gazetecilik gibi araştırmaya yönelik sektörler olduğunu söyleyen görüşmeci, yıllar boyunca maruz kaldığı transfobik hareketlerden dolayı eğitim hayatında ayrımcılığa uğradığını ve iş yaşamında da bunun sürdüğünü görünce seks işçiliğine yöneldiğini söylemektedir. Çalışmış olduğu bir iki iş yerinde mobbinge uğrayan birey, 'Toplum neyi istiyorsa ben onu oldum' demektedir.

İskenderun'u terk etmemin sebebi cinsel kimliğimden dolayıldı. Çünkü lisedeyken kendi kendime şunu söylemişim kendimin farklı olduğunu hissetmişim. Yaşadığım toplum kapalı bir toplum tabii buna şeyi de katmak lazım yani çevrenizdeki kültürü insanın bakış açısını, ailenizin kültürü ve değerleri toplumdaki. Ve lisedeyken şey dedim kendi kendime ben İskenderun'dan çok uzak bir yere gidicem diye. Çünkü mesleki açıdan da burada tutunamayacağımı biliyordum. Hep kafamda bunu canlandırdım. Sonra liseden sonra turizme atılmak istedim rahat ederim diye. (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gey, Üst düzey yönetici)

LGBTİ bireylerin cinsel kimlik ya da yönelimlerini iş yaşamlarında kendilerine dezavantaj oluşturmaması için gizlemesi de çokça rastlanan durumlar arasındadır. Gey olsa dahi cinsel kimliğinin erkek olmasının toplum içerisindeki avantajını yaşayan gey erkekler iş yaşamlarında cinsel yönelimlerini gizleyebilmekte ya da aksi bir şekilde bunun avantajını kullanabilmektedirler.

Cinsel kimliğimi değiştirmek istemem, şöyle istemem benim mesleğim zennelik. Eğer cinsiyet değiştirip kadın olursam olmaz çünkü iş yerleri önyargılı davranıp 'Aa bu transseksüel' diyip iş vermezler, işsiz kalırım. (Görüşmeci 9, 42 yaşında, trans, Dansçı)

Görüşmeci 9'un transseksüellere karşı işverenlerin önyargılı olabilecekleri ve işsiz kalabileceği korkusu aynı şekilde trans erkekler olan Görüşmeci 1, Görüşmeci 2, Görüşmeci 3 de aynı şekilde ayrımcı politikalara karşı kendilerini kimliklerini gizleyerek korumaktadırlar. Özellikle trans bireylerde ameliyat sürecinden ötürü kimlik değişiminin sürece yayılması bireylerin iş bulamaması ya da bulduklarında da kimlikleri ile fiziksel görünüşlerinin uyuşmamasından dolayı sigortadan yararlanamamaktadırlar.

2005'te ameliyat oldum ben, 30 yaşlarımda ameliyat oldum. Ameliyat zamanı kimliğimi rahatça cüzdanımda taşıyamazdım. İş sürecinde olsun sosyal süreçlerde olsun mesela bir kafeteryaya gidemiyorsun veya bir bilardo oynamaya gidemiyorsun. Mesela herhangi bir polis gördüğünde kaçmak zorunda kalıyorsun. Suçluyum gibi! Kimlik sordukları zaman olmuyor işte. Çok kötü darbe oluyor bize biliyorsun değil mi? İş yaşamında, arama sürecinde de her zaman sakladım, hiçbir zaman bilmediler. Genelde sigortadan da mahrum kaldım kimlik nedeniyle. Kimlik değişiminden, ameliyattan sonra sigorta yaptırdım (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi).

Şu anda bir zorluğum yok. Kimlik almadan önce sosyal yaşamda olsun, iş yaşamında olsun sürekli zorluklar yaşıyorduk. Kimliğimizi ortaya çıkarmamak için elimizden geleni yapıyorduk. Gerekirse işten ayrılıyorduk. Baya bir zorluklarımız oldu yani. Yeterki kimlik belli olmasın, çıkmasın diye (Görüşmeci 1, 40 yaşında, transseksüel erkek, çalışmıyor).

Yapılan görüşmelerde trans erkek olan bireylerin sorunlarının özellikle ameliyat sürecinde olduğunu onun haricinde dış görünüşlerinden anlamamanın mümkün olmamasından ötürü cinsiyet kimliklerini açıklamadıkları görülmektedir. Bir bakıma tavır ve mimiklerle de 'erkeklığı' benimsemiş olan bireyler ayrımcı politikalara ya da şiddete pek maruz kalmadıklarını belirtmektedirler.

Bir baksana mesela şimdi anlayabilir misin sen önceden bayan olduğumu? Hoş zaten hiç öyle değilmişim gibi geliyor sanki hep böyleydim. Zaten şöyle benim bulunduğum çevre, iş ortamım falan kimse bilmiyor. O yüzden de şu anda herhangi bir rahatsızlık falan yaşamıyorum Allah'a şükür (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor).

Fakat diğer bir yandan kadın translar düşünüldüğünde durum değişebilmektedir. Toplumun heteroseksist yapısınca yüceltilen 'erkeklik' kavramına trans kadınların karşı geldikleri yargısı geçerliliğini korumasından dolayı trans kadınların süreci trans erkeklere göre daha zorlu olabilmektedir. Toplumda 'dönme' diye adlandırılarak hem sosyal çevreden hem de iş yaşamından izole edilen bireyler fiziksel görünüşlerinde trans erkekler kadar kamufule olamamalarından dolayı daha görünür olmaktadır. Cinsel kimliklerini ya da yönelimlerini gizleyemeyen ya da gizlemeyen trans kadınlar belli meslek gruplarına toplumca yönlendirilmektedirler. Ailelerinin de cinsel kimliklerini kabul etmemesinden ve iş yaşamına da katılamamalarından dolayı güvencesiz bir şekilde kalan trans kadınların seks işçiliği yapması olası durumlar arasında yer almaktadır.

Ben Urfa'da yaşıyordum işte önceden buralara gelmeden önce. Üç kardeşiz. İki abim var normalde biri gey zaten. Diğeri benim böyle olduğumu bildiğinden beri konuşmuyor benle. Diğeriyle de arada öyle, nadir çok... Baksan önceden benim de yok muydu çocukluk hayallerim işte herkes gibi doktor olayım, öğretmen falan değil de hani güzel bir işim olsun kim istemez kiya? Diğer hepsi bizden rahatlar. Güvencemiz yok hiçbir şeyimiz yok. O normalde hani erkek sandıkların var ya en iyi müşterilerimiz onlar biliyor musun? Daha çok seviyorlar ama n'oluyor sonra ikili oynuyorlar hep. Dışarda başka evde başka. Dışarda erkek oluyorlar biz n'oluyoruz fahişe bilmem ne adımı ne koyarsan. İstemez miyiz sanıyorsun biz de gidelim doğru düzgün bir hayatımız olsun. Olmuyor işte! (Görüşmeci 15, 37 yaşında, transseksüel, Seks işçisi)

Diğer bir yandan görece daha büyük ya da metropol kentlerde yaşayan bireyler bu tarz ayrımcı deneyimlere daha nadir rastlamakta ya da hiç rastlamayabilmektedirler. Özellikle toplum tarafından 'yüce erkeklik'ten vazgeçmiş olarak nitelendirilen erkek gey ve trans bireyler ayrımcı politikaların daha çok odağını oluşturabilmektedirler.

Bu konuda aklıma gelen büyük bir zorluk söyleyemeyeceğim. Elimden gelen herkese gey olduğumu söyledim ve söylüyorum. Eskiden böyle değildi, onu belirtiyim. Yirmilerimin başındayken çok daha çekingendim. Zar zor açılyordum insanlara ama ilk ilişkimdi, daha bir temkinliydim ve kabul edelim ki gizliliğin de kendine has bir çekiciliği vardı. Sonra sonra saldım çayıra. Ha tam zamanlı çalışırken iş arkadaşlarıma söyledim mi misal? Hayır. Hetero olsan konuşursun, konuşmadım. Ama saçmalayacak insanlara öğreten adam olmak benim görevim değil, umrumda da değil. Onlar da sormuyorlardı. O halde okey. Yine bir zorluk yok. Çok butch bir tip değilseniz Türkiye'de gay bir kadın olmak çok zor bir şey değil bence. Erkek geyleyler ve trans bireyler daha fazla hedef oluyorlar her türlü ayrımcılığa. (Görüşmeci 12, 30 yaşında, lezbiyen, Görsel tasarımcı)

İstanbul'da doğmuş ve yaşamışını burada sürdürmeye devam eden bireyler metropol hayatın içerisinde kendi cinsel kimlik veya yönelimlerini açığa vurmadan yaşadıklarından dolayı daha az ayrımcılığa uğrayabilmektedirler. İstanbul'un 'gay life'in merkezi olarak nitelendirilmesi LGBTİ bireylerin burada daha görünür olmaları cinsel yönelimlerini daha rahat koşullarda yaşamalarına olanak sağlamaktadır.

Ben biraz içime kapanık yaşıyorum. Pek de İstanbul'un lezbiyen hayatıyla bağlantılı olduğum söylenemez ama rahatım burada. Gerçi şu da var cinsiyet kimliğim kadın sonuçta bir gey erkek ya da özellikle trans olsan böyle rahat olamazsın. Küçük şehirleri düşünsek oralarda lezbiyenliğin olmadığını söyleyemeyiz ama İstanbul'la karşılaştırıldığında epeyce baskı altındalar. (Görüşmeci 16, 21 yaşında, lezbiyen, Öğrenci)

Yapılan görüşmelerde özellikle 'gay life'm içerisinde daha fazla yer alan gey kafe-bar işletmecisi olan Görüşmeci 6 ve hafta sonları gey barda çalışan Görüşmeci 7 buldukları mekanın LGBTİ mekanlar olmasından ve çevrelerinde bulunan insanların da kendileri gibi olduklarından dolayı herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmektedirler.

Kendim normalde radyo ve televizyon mezunuyum. Okulu bitirdim ettim derken girmek istemedim nedense sonradan sektöre. Cinsel yönelimimden dolayı bir çekincem var mıydı bilmiyorum ama çünkü hani vardır ya bizi daha marjinal olarak tanımlar genelde insanlar. O yüzden rahat olurdum diye düşünüyorum. Çünkü çok vardı bizim çevremizde de hem de açıldı yani yönelimleri öyle gizleme falan yoktu. Yine de bilmiyorum daha kolayına geldi sanırım hiç öyle iş arama sürecine falan girmeden. O yüzden bu gördüğün kafeyi açtım işte yaklaşık iki sene oldu. Hem burada yeni insanlarla da tanışyorsun hem daha seviyeli öyle laçka değil. İstanbul'da çok mekan var öyle sadece belli amaçlara hizmet eden. (Görüşmeci 6, 25 yaşında, gey, Kafe-bar işletmecisi)

Bireyler çalışma hayatında ayrımcılığa maruz kalmamak adına cinsel yönelimlerinin insanlar tarafından garipsenmediği ve rahat bir şekilde hareket edebildikleri club, bar gibi eğlenceye yönelik sektörlerde çalışabilmektedirler.

İnsanın çalıştığı yer direkt etkiliyor bence ayrımcılığa maruz kalma ya da kalmama durumunu. Ben hem sevdiğim işi yapmak istedim hem de 'gay life'in içinde daha fazla yer almak. Ailem bilmiyor normalde haftasonları dışarıdayım sanıyor ama ben barda çalışıyorum. Eğleniyorum da hem de iyi para kazanıyorum hem de öyle şiddete maruz kalma durumum falan da yok herkes ben gibi çünkü. Gidip de başka yerde çalışsam bu kadar rahat olamam ki. (Görüşmeci 7, 21 yaşında, gey, Gey barda çalışıyor)

LGBTİ bireylerin hangi sektörlerde çalıştıklarıyla ayrımcı politikalara maruz

kalma durumları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirtmek mümkündür. Toplum içinde entellektüel ve marjinal gruplar olarak nitelendirilen radyo televizyon, sinema gibi sektörlerde yer alan LGBTİ bireylerin iş yaşamında daha rahat konumlanmaktadırlar.

Hocalarım, arkadaşlar hep biliyordu. Bir iki tanımadığım insandan öyle tepki oldu sadece... Bizim sektörde çok fazla bu konuda bir baskı yok. Karşılaşmadım ben. En azından kendi karşılaştığım yok. (Görüşmeci 17, 23 yaşında, gey, Sinema sektöründe çalışıyor)

İstanbul'un gey sauna, bar, club gibi mekanlara olanak tanıyan metropol bir şehir olması bireylerin burayı gezmek ya da yaşamak için tercih etmelerine neden olmaktadır. Rahat bir yer olarak nitelendirilen İstanbul hem bireylerin cinsel yönelimlerini rahat bir şekilde yaşamalarından hem de iş imkanları nedeniyle LGBTİ bireyler tarafından tercih edilen bir şehirdir.

92'den 99'a kadar her ay İstanbul'a gidiyordum. Bir iki ay kalıp geliyordum. 99'da şey oldu işimi değiştirmem gerekti. İstanbul bana daha metropol bir şehir geldiği için cinsel kimliğimden dolayı da kendimi daha rahat hissedebilmem için... İstanbul'da gey barlar, gey saunalar falan olduğu için hem iş imkanı daha geniş olduğu için burda bir iş teklifi geldi İstanbul'a gittim... İstanbul'da yaşama isteğim cinsel kimliğimi daha rahat yaşayabilmem için ve iş imkanından ötürü. Fakat 2001'de ekonomik kriz ile birlikte İstanbul'da durumlar alt üst oldu. O zaman Marmaris'e döndüm. (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gey, Üst düzey yönetici)

Görüşmeci 8, 9 ve 19 İstanbul'da yaşadıkdan sonra iş dolayısıyla Marmaris'e yerleşerek burada yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedirler. İstanbul ve Marmaris'in cinsel kimliklerini ya da yönelimlerini daha rahat bir şekilde yaşama ve ayrımcılık bağlamında sorular sorularak yaşadıkları yeri tercih sebepleri irdelenmiştir. Marmaris'te gey barlar olmamasına rağmen rahat olduklarını ve her an için gey birini görebilme

ihtimalinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Ayrıca iş yaşamında cinsel yönelimlerinden dolayı bir baskıya maruz kalınmaması çalışılan yerin niteliğiyle de ilişkilendirilmektedir. Bu durumun ve bireyin kişilik özelliklerinin cinsel yönelimlerini rahat bir biçimde yaşamalarıyla bağlantısı bulunmaktadır.

İstanbul'da da rahattım, Marmaris'te daha rahatım. Marmaris'te rahat olmamı önce sanatıma bağlıyorum, sonra kişiliğime, sonra da yani çalıştığım yerin vermiş olduğu bir rahatlık da var tabiki Marmaris'in en iyi yerlerinden birinde çalışıyorum tabiki ama öncelikle kişiliğime sonra sanatıma borçluyum rahat olmamı. (Görüşmeci 9, gey, 42 yaşında, Dansçı)

İstanbul'da tamamen gey barlara gidiyorum fakat Marmaris'te hiçbir şekilde öyle bir problemim olmadı. Zaten burda bir gey bar da yok ama herhangi bir bara gittiğinde muhakkak bir gey görebilirsiniz. Yani ben cinsel olarak ayırım yapmak istemiyorum. Ama toplumun önyargılarına baktığım zaman heteroseksüel çok arkadaşım var. Herkes de kabullenmiş bu konuda sadece daha farklı insanlar burada. Yabancı nüfusun da etkisi var tabi. Daha fazla hoşgörüye sahipler (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gey, Üst düzey yönetici).

Görüşülen LGBTİ bireylerden birçoğu çalıştıkları yerde cinsel kimlik ya da yönelimlerini açıklama gereği duymamışlar ya da gizli tutmayı tercih etmişlerdir. Bazıları bunu olası mobbinge karşı bir koruma olarak kullanırken bazıları da bunun belirtilmesinin pek de gerekli olmadığını düşünmektedirler.

Eğitimin öneminin farkında olarak toplumda dışlanmışlığı en iyi bilenlerdenim. Cinsel yönelimimi gizliyorum. Ama bunu gizlememin meslek garantiliğiyle ilgisi yok. Özel hayatımı ben hetero olsam da zaten ortaya koymazdım iş yaşamımda. Benim yaşamımın da diğer farkı yok. Özel hayat, adı üzerinde özel hayat. Hangi cinsiyet olursa olsun özel kalmalı iş ve sosyal hayatta (Görüşmeci 18, 36 yaşında, gey, İngilizce öğretmeni).

III.2.2. İlk Gençlik, Aile ve Evlilik

Bireylerin ilk gençlik dönemlerinde kendi cinsel yönelimlerini fark etme süreci ve yaşı farklılık gösterebilmektedir. Bunun bireylerin yaşadıkları yerdeki toplumsal baskı ve aile tarafından öğretilen cinsiyet rolleriyle de ilişkisi vardır. Bazı ailelerde çocuklarının cinsel yönelimlerini öğrendikleri zaman gerçeği kabullenme süreci sorunsuz olurken bazıları ise çocuklarını tıbbi süreçlerin içine sokabilmektedirler.

Ailem, akrabalar, baba tarafı, anne tarafı biliyor. Bir de şöyle bir şey çok normal karşıladılar. Benim doğuştan olduğu için, doğuştan olan bir şey zaten. Hep de beklentileri vardı. Her ne kadar bir zamanlar bayan kimliği taşıyan da beklentiler vardı yani. Hiç o şekilde görmediler zaten beni. Sonra bu durumu söyleyince normal karşıladılar yani bildikleri bir şeydi o yüzden hiç tepki almadım. 'Gerçek kimliğini şimdi buldum' dediler. 17 yaşında açıldım aileme. Hem cinsime de ilgimi falan hissettiğim zaman ilk o zaman işte belirgin şekilde. Bir bayana aşık olmuştum. O zaman açıldım. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Ailem hepsi biliyor. Dokuz yaşındaydım ben. Annemin elbiselerini giyiyordum, makyaj yapıyordum. Annem yakaladığında 'Bu ne oğlum, ne oluyor sana?' diye sorardı böyle böyle. 'Anne ben kendimi kız gibi hissediyorum erkek gibi hissetmiyorum' derdim. Erkeklere karşı bir hissim var. Söyledim annem psikologa götürdü ama psikolog yapacak bir şeyi olmadığını söyledi. Hatta bir an intihar eğilimi de oldu. Ama çabuk toparladım (Görüşmeci 9, 42 yaşında, gey, Dansçı).

LGBTİ bireylerin ailelerine açılma süreçlerinden sonraki zamanda kendilerinin ailelerinin desteğini hissetmeleri onların toplum içinde kendi cinsel yönelimlerini ya da cinsiyet kimliklerini açık bir şekilde ifade etme olanağı sağlamaktadır. Özellikle görüşmeciler ailelerinin iş yaşamı konusunda tedirginlikler yaşadığını da

belirtmektedirler.

Ailemin desteği olmasaydı zaten dışarıda başka yerlerde arardım başka şekilde. O zaman da başıma çok çok farklı Şeyler gelebilirdi. Ailenin destek olması çok buyk bir faktör çünkü sana yeterince destek veriyor. O zaman dışarıda bir Őeye ihtiyaın olmuyor. Ama olmasaydı başka bir yerlere ynelebilirdim. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide alışıyor)

Ailemin bana söylediği tek Şey 'Oğlum kendine iyi bak, kötü yollara düşme seks işçisi olma bizim yüzümüzü yere çevirme biz sana güveniyoruz.' Yaşam kalitesi de önemli normalde babam 6-7 sene annemi göstermedi zennelik yapıyorum diye. Ne kadar kaliteli yaşıyorsan ailen de o kadar benimsiyor. Babam geldi mesela buraya. Benim yaşantımı gördü, insanların saygısını gördü. Bütün fikirleri değişti 'Evet benim oğlum başarmış, kendine saygı duydurtmuş artık benim onun için yapabileceğim bir Şey yok' dedi. Alıp bağrına bastı yani. (Görüşmeci 9, 42 yaşında, gey, Dansi)

Ailelerine cinsel yönelimlerini açıklayan ve desteklerini alan bireylerin cinsel yönelimlerini saklama gibi bir tutumları bulunmamaktadır. Bazı aileler çocuklarını seks işçiliği yapmamaları adına uyarılarda bulunarak onlara destek olurken bazı aileler çocuklarının cinsel yönelimlerini kabul etmekte fakat maddi veya manevi hiçbir destekte bulunmamaktadırlar.

Ailem bilmese belki hiç kimseye söyleyemezdim. Ama ailem bildiği için herkese söylüyorum. Saygısızlığım yok, kimseyi rahatsız etmiyorum, namuslarına göz dikmiyorum, almıyorum ırpıyorum. (Görüşmeci 1, 40 yaşında, transseksüel erkek, alışmıyor)

3-4 yaşlarında fark ettim. 14 yaşında falan anca syleyebildim aileme. Yanlış bedende doğmak gibi bir Şey bu. Hiç etkilemeye çalışmadılar ama maddi ve

manevi destekleri de olmadı. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Ebeveynlerin LGBTİ bireyler hakkında bilgi yetersizlikleri ve toplumun heteroseksist yapısından kaynaklanan önyargılar onların çocuklarının cinsel yönelimlerini kabulleniş süreçlerinde inkara neden olabilmektedir.

Annem biliyor, o kadar. Bilmemenin getirdiği bir durum, algılayamama durumu. Bu nedenle anlamıyorum durumu kabul etmiyorum durumu oldu. Ne olduğunu bilmediği için geçecektir gibi düşüncesi oldu. Dik başlı olduğum için sıkıntı olmadı hala annemle yaşıyorum. (Görüşmeci 17, 23 yaşında, gey, Sinema sektöründe çalışıyor)

Bazı bireyler ailelerine cinsel yönelimlerini açıklayıp açıklamamakta kararsız kalabilmektedirler. Alabilecekleri olumsuz tepkiden çekinebilmekte ya da söylemenin gereksiz olabileceği ve kendileri hakkında endişelenmelerini istemediklerinden dolayı saklamayı ya da söylememeyi tercih edebilmektedirler.

Aileme açılmadım ama gazetelerde boy boy fotoğraflarım çıkıyor. En son Onur Haftası'nda Milliyet'te tam manşettik... Açılmalı mı açılmamalı mı kavramı bu işin içinde biraz şey, açılmalı mıyım ki acaba onu da bilmiyorum. Evet neden ben gidip de babama homoseksüelim diyeyim? (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks İşçisi)

Ablam çok cooldu her zamanki gibi. Açıldığım için çok sevinmişti. Tabi ki biliyordu olan biteni. Hatta biraz geç söylediğimi bile düşünmüştü. Ona kalsa hemen anne babamıza da söylemeliydim ama olmadı bir türlü bu güne kadar. Onların anlamayacak insanlar olduğunu düşünmüyorum. Tam tersine destekleyeceklerini çok iyi biliyorum ama bir yandan da unu elemiş, eleğini asmış insanları harekete geçirmek niye kaygısıyla açılmıyorum. Endişeler

*duyacıklarını biliyorum ve o rahatsızlığı verme ihtimali hoşuma gitmiyor.
(Görüşmeci 12, 30 yaşında, lezbiyen, Görsel tasarımcı)*

Aile ile yaşamayı kendilerinde baskı olarak gören bireyler ailelerinden uzaklaştıktan sonra özgürlüklerini elde etmeleriyle birlikte cinsel yönelimlerini kabul sürecine girdiklerini belirtmektedir. Ailelerinin yanında bireyler toplumun onlara kabul ettirmeye çalıştığı normlardan ötürü cinsel yönelimlerini baskı altına alabilmektedirler.

18 yaşında fark ettim. Muhtemelen ailemin yanından ayrıldıktan sonra kendimi fark ettim. Onların öğretmiş olduğu şeyler vardı, toplumsal baskı vardı, etrafımda akrabalarım vardı. O zamana kadar kız arkadaşlarım vardı formaliteden. Eskişehir'e gittim kendimi toparlayamadım zaten. Erkek yurdunda kalıyordum zaten böyle hetero hetero erkekler. İlk bir yıl böyle oldu. Bir yılın sonunda eve çıktık. İki makul arkadaşla kendime göre. Ondan sonra yeni eve çıktığımda kendimi kabul etmeye başladım (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi).

Cinsel yönelimi veya cinsel kimliklerinin diğerlerinden 'farklı' olduğunu düşünen görüşmeciler kendilerini fark etme ve kabul sürecine girdiklerinde kendileri için en zorlu zamanlardan birinin çocukluk olduğunu belirtmektedirler.

Ben zaten şöyle bir şey, ortaokuldayken eşcinselliğimin farkına vardım. Fakat o yıllarda dediğim gibi biraz böyle eşcinsel bilgileri bulamadığım için dünyada ben tekmişim gibi geliyordu. Bir gün gazetede şöyle bir haber görmüştüm. Lor Handson öldü diye ve altına da yazmışlar Handson da eşcinsel diye. Gazetede o haberi gördükten sonra dedim ki 'a a bir tane daha varmış benden' diye düşündüm (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gay, Üst düzey yönetici).

Özellikle yaşı 37-45 arasında olan görüşmecilerin kendi gençlik zamanlarında günümüzdeki gibi bilgiye ulaşmanın kolay olmamasından ötürü kendilerini tanımlama

sürecinde sorunlar yaşamaktadırlar. Bu bağlamda görüşmeciler günümüz toplumundaki LGBTİ bireyleri kendilerine göre çok daha şanslı olarak görmektedirler.

Bu tercihin cinsel yönelimimle tabiki de alakası var çünkü ben şöyle İskenderun'da doğdum büyüdüm fakat eşcinselliğimi hep sakladım İskenderun'da. Eğitim hayatımda da öyle ortaokul lisede de öyle. Kendimdeki problemleri biliyordum. Benim gençlik dönemimde böyle internet yoktu. Ondan sonra TV kanallarında bu kadar fazla değildi. Şimdi son yıllarda baktığımda her zaman bir dizide ya da kanalda eşcinsel karakter gözüküyor. Tabi nasıl gözüküğü de ayrı bir mesele... İnternet olduğu için bir de medya bu konuyla ilgili daha çok yazılar yazıyor. Şimdiki gençliğin daha bilinçli yetişebildiğini düşünüyorum. Benim gençliğimde öyle bir şey yoktu. Eşcinsellik bir tabuydu. (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gey, Üst düzey yönetici)

Sonra tabi lise yılları başlayınca ergenlik dönemine giriyorsun farkları daha fazla fark etmeye başlıyorsun. İster istemez biraz araştırmaya başlıyorsun. Eşcinsellik nedir? Homoseksüellik nedir? Falan fistan diye. Bunun yanında sadece erkekle olmayıp bayan bayana da olduğunu filan öğreniyorsun. Ama bu dönem içinde hep yalnızsın hiçbir şekilde bu tür konuları konuşacak arkadaşım yoktu hiç. Hiç kimseye açıklayamıyordum hep içimde yaşıyordum her şeyi (Görüşmeci 10, 38 yaşında, gey, Kuaför).

80'li yıllarda Türkiye'de LGBTİ bireylerin varlığından pek söz edilir olamaması bireylerin gruplar halinde bilgi paylaşımlarında bulunarak cinsel yönelimlerini kabul etmeye başlamışlardır.

88'de askere gittim, 88'de falan vicdani ret şeyleri falan yoktu tabi. Turizm sektöründeyken bir arkadaşla tanıştık. İstanbul'da kendisi de eşcinseldi. O zaman işte KAOS GL dergisinden falan haberim oldu. Eşcinsellikle ilgili kitaplar okumaya başladım. Tabi askerden sonra gelgitlerim oluyordu kendimi

tanımlayamıyordum. Zaten o İstanbul'daki arkadaşlarla tanıştıktan sonra içimi rahatça açılmaya başladım ve 24-25 yaşındaydım tabi kabullenmeye başladım. Yani şöyle söyleyebiliriz ergenlik döneminden 24 yaşına kadar çok gelgitlerim çok sıkıntılarım oldu yani psikolojik bunalımlarım oldu. Tabi bir kere intihar etmek istediğim oldu (Görüşmeci 8, 45 yaşında, gay, Üst düzey yönetici).

Bireylerin bilgiye ulaşmada zorluk çekmesi ve toplumda düşündüklerine ve hissettiklerine yer bulamamaları onları toplumdan kendilerini izole etmeye yöneltmiştir. Toplumun onları ötekileştireceği korkusunu bireyler kendi cinsel kimlik ya da yönelimlerini kabul edinceye kadar yaşamışlardır.

16 yaşında falandım yani çünkü kendimi çok yalnız hissediyordum, kimseye konuyu açamıyordum. Kendimin farklı olduğunu hissediyordum topluma bakıyorsun onlar farklı yanlış olan bir şey var diyorsun nasıl olacak diyorsun. Tabi bu konular toplumda konuşulmuyor ya da arkadaşlarım bu tür kişilere ya da buna benzer konular açıldığı zaman neler söylediğini, ne şekilde konuştuklarını biliyorsun. Ben ne olucam diyorsun, yapayalnızsın. Hiç kimseye konuşamıyorsun, bilgi alamıyorsun çünkü o zaman bir bunalım da oldu. Kendimi 20'li yaşlarda kabul edince her şey değişti. Kimseye hesap vermek zorunda olmadığımı gördüm (Görüşmeci 15, 37 yaşında, transseksüel kadın, Seks işçisi).

Ailesine cinsel yönelimini açıklamamış olan LGBTİ bireyler ailelerinden toplumsal öğretiler bağlamında evlilik, çocuk gibi konularda baskı görebilmektedirler. Özellikle bu konuda görüşmeciler evli olup da eşcinselliğini yaşayan bireyleri eleştirerek, öyle bir konumda olmak istemediklerinden bir kadınla evlenmeyi düşünmemektedirler.

Onların toplumsal bir algısı var. Belli bir yaşa gelince evlenilecek. Öyle bir evlen baskısı var. İstemiyorum, düşünmüyorum deyip geçiştiriyorum. (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi)

E tabi her yaşın kendine göre zorluğu var. 30 yaşına kadar şeyi görüyorsun toplumda evli olan eşcinselleri görüyorsun, gizli eşcinselleri, çocuklu eşcinsellerle tanışyorsun. Bu sefer şeyi düşünüyorsun bizim Türk toplumunda şöyle bir şey vardır. Çocuk doğar doğduktan sonra ne zaman sünnet olacak, sünnet olup ne zaman erkeklığe giriş yapacak, okula ne zaman gidecek, okula gidip bilmem ne zaman askere gideceksin, ne zaman nişanlanacaksın, ne zaman evleneceksin yani o süreçler muhakkak oluyor. E ben de burada çalışıyorum ama ailemin yanına gidiyorum kışları. Ailede her zaman soruluyor artık kaç yaşına geldin diye. Yine de beynimin bir yerine kazanıyor. Sonra yine şeyleri düşünüyorum evlenip de gey olanları falan. Bu kişinin yapıyla ilgili ben yapamam. (Görüşmeci 5, 32 yaşında, gey, Sanatçı)

Bir yandan heteroseksist kalıplar içerisinde bir hayat sürdürürken bir yandan da gey cinsel yönelimini yaşayan bireylerin kendi aile yaşamları içerisinde toplumsal normlara uygun yaşadıkları görülürken, kendi cinsel yönelimden insanlarla bulunduğu gruplarda kendilerini baskılamamaktadırlar. Bu durum görüşmecilerce yanlış olarak nitelendirilerek, evlenmeyeceklerini belirtmektedirler.

Bu da aldatma resmen. Gey arkadaşlarıyla görüştüğünde içindeki efemineyi çıkarıyor bir gey geliyor yerine. Bunun psikolojik baskısının çok fazla olduğunu düşünüyorum. Kendim yapmayı düşünmediğimden evlenmiycem. (Görüşmeci 5, 32 yaşında, gey, Sanatçı)

Toplumun öngörmüş olduğu heteroseksist kalıplar içerisinde evlilik yapan fakat evliliğini cinsel yönelimlerinden ötürü yürütememeleri ile aile baskısı ilişkilendirilmektedir.

Eşimden ayrılış nedenim zaten gey oluşumdu. Ama hiçbir zaman ailem bilmedi ayrılış sebebimiz başka zannetiler. Zaten yürümeyeceği belliydi ailemin baskısıyla nasıl istemediğim bir kimliğe bürünebilirdim ki? (Görüşmeci 20, 42 yaşında, gey, Tekstilci)

Bazı gey olan görüşmeciler cinsel yönelimlerini kabullenme sürecinde kendilerine öğretilen cinsiyet kimliklerinin rolleri bağlamında hareket ederek kadın partnerler edinebilmektedirler. Erkeklere de ilgilerinin olduğunu fark eden bireyler kendilerini biseksüel olarak nitelendirerek sonraki süreçte gey olduklarını kabul edebilmektedirler.

Kendimi tam kabul etme zamanım 19'lu yaşlaruma denk geliyor. Ama ilk başta kendimi gey olarak değil de biseksüel olarak görüyordum. Çünkü kız arkadaşlarım da oluyordu. Hatta bir ara hem erkek hem de kız arkadaşım vardı. Sonra savunma mekanizması yaratmışım kendime onu anladım (Görüşmeci 6, 25 yaşında, gey, Kafe İşletmecisi).

Daha yalnız kalmaya başladım. O arada bir kız arkadaşım vardı. O an başka bir erkekle tanışıp mukayeseye girdim. Hangisinden daha çok hoşlanıyorum diye (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, seks işçisi).

Görüşmecilere cinsel yönelim ya da cinsiyet kimlikleri hakkında sorulan soruların yanı sıra aile kavramının onlar için ne ifade ettiği, aile kurmak isteyip istemedikleri, bunun için yurtdışına gitme gibi bir düşünceleri olup olmadığı gibi sorular da sorulmuştur. Sorulara cevap veren trans erkek olan Görüşmeci 3, lezbiyen olan Görüşmeci 12 ve 13 ve trans olan Görüşmeci 9 evlidir.

Biz küçük bir aileyiz. Pek akrabamız yok. Yani teoriye girip de genel aile kavramını çökertecek birtakım anarşist konuşmalar yapacak olsak eminim ben de katkıda bulunurum muhabbete ama tüm bu muhabbetler çekirdek ailemin benim için ne kadar önemli olduğu gerçeğini değiştirmez. Bir yandan klasik kalıba uyar gibi dururlar ama pek de uymazlar. Fazlasıyla sevdiğim ve hep etrafımda olmalarını istediğim insanlardır. Biz geçen sene evlendik. Çocuk da düşünüyoruz (Görüşmeci 12, 30 yaşında, lezbiyen, Görsel tasarımcı).

Aile şöyle daha düzenli bir hayatın oluyor. Akşam işten eve gelince sıcak bir yuvaya geliyorsun, yemeğin hazır oluyor. Akşam yatıyorsun yanında konuşabileceğin, dertleşebileceğin bir arkadaş oluyor. Bekarla evli şeyi çok farklı oluyor. Sana bir destek oluyor, bir şey oluyor. Bilmesi de çok güzel bir şey. Bildiği için her şeyi paylaşabiliyorsun, her şekilde rahat rahat. Düzenli bir hayatın oluyor, derli toplu oluyor (Görüşmeci 3, 39 yaşında, trans erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor).

Bazı bireyler yurtdışına rahatça çıkabilmek ve orada oturma izni alarak iş bulabilmek adına cinsel yönelimlerinin aksine evlilik yapabilmektedirler. Cinsiyet kimliklerini değiştirmeleriyle meslekleri arasında doğrudan ilişki kuran bireyler mesleklerini bıraktıkları zaman cinsiyetlerini değiştirip cinsel yönelimleri doğrultusunda evlilik yapmayı düşünmektedirler.

Ben yurtdışında evliyim zaten, kağıt üzerinde evliyim. Eşim Alman benim. Evliydim daha doğrusu ayrıldık. Ama görüyorum hala gidip geliyorum. Normal bayanla evlendim. 17 yıldan beri evliyim yaklaşık. Formaliteden bir evlilik tabi. Almanya'da oturma çalışma izni falan alabilmek içindi... Ama dansı bıraksam bir gün cinsiyetimi değiştirip evlenirim de (Görüşmeci 9, 42 yaşında, trans, Dansçı).

20'li yaşlarda olan görüşmecilerle 30-40 yaş aralığında olan görüşmeciler arasında evliliğe bakış açılarında farklılıklar görülmektedir. Her ne kadar LGBTİ bireyler cinsel yönelimleriyle heteroseksist kalıplara karşı dursalar da evlilik gibi yine heteroseksizmin bir uzantısı olan kuruma dahil olmak isteyebilmektedirler.

2-3 yıldır aile kurmayı düşünüyorum ama uygun birini bulamadım. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, trans erkek, Sağlık görevlisi)

Aile kavramı, çok önem vermiyorum açıkçası. Evlilik değil de birlikte yaşamak daha mantıklı geliyor. Evlat edinme isteğim var ama. (Görüşmeci 17, 23 yaşında, gey, Sinema sektöründe çalışıyor)

Eşimden gey olduğum için ayrıldım zaten ama yurtdışında olsam gey evliliği yapmak isterdim. (Görüşmeci 20, 42 yaşında, gey, Tekstilci)

Aile benim için, iki tip aile çeşidi var bence birisi seçilmiş aileniz diğeri de dayatılmış aileniz. Evet şu an ben ailemden memnunum... Çocuk düşünmek veya bir aile kurmak, şu an için yaşım genç öyle bir şey düşünmüyorum. Çok çok fazla sevmiyorum açıkçası. Ama belki 3-5 yıl sonra isteyebilirim. İstemekle olmuyor, devlet bize vermiyor. Yurtdışında olması için ülkeni terk etmek zorundasın. Ya tabi ben okey ülkemi sevmiyorum olabilirim ama pek çok insan var pek çok gey, eşcinsel var, LGBTİ var ülkesini, Türkiye'yi çok seven ve burada yaşamak isteyen. Onlar o zaman ne yapacaklar burada yaşamak istiyorlar ama evlat edinemiyorlar. (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi)

Ben öyle çok çok gey gey yaşamıyorum zaten. Evleniyim de gibi bir derdim yok. (Görüşmeci 7, 21 yaşında, gey, Gey barda çalışıyor)

Bireyler her ne kadar hem cinsleri ile evlilik yapmak isteseler de günümüz Türkiye şartlarının gey evlilik için yeterli olmadığını ancak bunun yurtdışı şartlarında

mümkün olabileceğini belirtmektedirler.

Evet isterim evlenmek, çocuk sahibi olmak ama ben şu anki Türkiye şartlarında bunun zor olduğunu düşünüyorum. Yabancı bir sevgilim var zaten belki yurtdışında olur. (Görüşmeci 6, 25 yaşında, gey, Kafe işletmecisi)

III.2.3. Erkeklik

Erkeklik kavramı toplumda eşitsizliği öngören temeller üzerine kurulup erkeklerin üstünlüğünü muhakkak görerek bu dengesizliği pekiştirmektedir. Bu rejim erkekleri hemen her koşulda ve özellikle çalışma yaşamında hiyerarşik kategorinin üstüne yerleştirmektedir.

Bu bağlamda yapılan görüşmelerde trans erkek olan bireylerin toplumun öngörmüş olduğu erkek modeline uyum sağladıklarını söylemek mümkündür. Bu yüzden sadece kimlik alma sürecinde problemler yaşayan trans erkekler, mavi kimliklerini edindikten sonra toplumda kabul gören bireyler olmaktadır. Özellikle çalışma hayatında trans kadınlar ‘yüce erkeklik’ten vazgeçmiş, toplumda ‘öteki’ olarak nitelendirilirken trans erkekler böyle bir duruma maruz kalmamaktadırlar.

Tek sorun bizim için kimlik sürecinde oluyor. Onun haricinde zaten erkeğiz neden ayrımcılığa uğrayalım ki? (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Cinsel kimliğimden dolayı translar gibi herhangi bir ayrımcılığa uğrama durumum yok çünkü toplumun istediğiyim, erkeğim. O toplumun dayatmalarının herhangi bir dezavantajı yok. Erkeğim ve Türk halkının, ataerkil toplumun istediği bir insanım. (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi)

Trans erkek bireyler trans kadınlarla benzer kimlik değiştirme süreçlerinden

geçmelerine rağmen söylemlerinde transfobiye yer vermektedirler. Öyle ki kendilerinin kadın cinsiyetinden erkeğe geçmeleri ile birlikte toplumsal cinsiyet kalıplarına uyum sağlamaktadırlar. Trans erkekler kendilerine toplumun önyargılı davranmasından trans kadınları sorumlu tutmaktadırlar.

Bize karşı o önyargıların da oluşması öyle kadın gibi giyinen erkeklerden dolayı. Bu iş ya siyah ya beyaz. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, trans erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Trans bir erkeğin ve kadının ailelerine açılma süreci ile ailelerinin tepkisinde Türk ataerkil aile yapısı arasında yakın ilişki vardır. Bireyin kadından erkeğe cinsiyetini değiştirmesi aile tarafından istenen bir durum niteliğindedir.

3-4 yaşlarında fark ettim. Hiç etkilemeye çalışmadılar çünkü onlar da erkek şey olduğu için şey yapmadılar. Türk toplumu ataerkildir biliyorsun o yüzden. Onlar da öyle bir şey istiyordu zaten, tepki almadım yani. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Çalışma hayatı süresince LGBTİ bireylerin dışarıdan fark edilen ve diğer bireylere göre 'değişik' ya da 'farklı' olarak nitelendirmesi toplumun LGBTİ bireyleri stereotip kalıplarına soktuğunu göstermektedir. Toplumdaki LGBTİ hakkında bilgi eksikliği ve bunun getirdiği merak konusu iş yaşamında LGBTİ bireylerin karşılaşılabildikleri durumlar arasındadır.

Bir yılın sonunda yöneticim kendisi gelip sordu demek ki çok fazla gizlemiyormuşum galiba. Hetero hetero taklit yapıcım diye kendimi kasıyormuşum. Kendisi gelip sordu. İlkinde söyleme gereksinimi duymadım. İkincisinde geldi sordu. Aramızda da bir arkadaşlık ilişkisi gibi bir şey de oluşmuştu. 'Ya hani çok delikanlısın ama bir şey de var çözemiyorum' diye

geliyor böyle sorular (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi).

Trans bir birey olarak zennelik yapan Görüşmeci 9, erkek cinsiyet kimliğinin ona çalışma hayatında avantaj sağladığını ve işverenlerinin onu bu yüzden tercih ettiğini belirtmektedir.

Cinsel kimliğimi değiştirmek istemem, şöyle istemem benim mesleğim zennelik. Turistlere de daha çok ilginç geliyor erkeğin oryantal yapması... Eğer cinsiyet değiştirip kadın olursam olmaz çünkü iş yerleri önyargılı davranıp 'Aa bu transseksüel' diyip iş vermezler, işsiz kalırım. (Görüşmeci 9, 42 yaşında, trans, Dansçı)

Erkek cinsiyet kimliğinden dolayı bazı gey bireylerin kendilerini cinsel yönelimini açık bir şekilde yaşayan kişilerle bir tutmamaları ve söylemlerinde heteroseksizmi pekiştirmeleri dikkat çeken noktalardan biridir.

Ben gey olabilirim belki ama diğerleri gibi öyle makyaj, abartılı şeyler falan giymiyorum bir şey yapmıyorum... Erkeğim ve dış görünüşüm normal gözüktüğünden ötürü iş yaşamımda bir zorluk çekmiyorum. (Görüşmeci 4, 24 yaşında, gey, öğrenci)

Kendi içinde de bölünmüşlük var aslında. Erkek olmanın arkasına sığınan çok gey var. (Görüşmeci 18, 36 yaşında, gey, İngilizce Öğretmeni)

Evli olup bir yandan heteroseksist bir çerçevede hayatını sürdüren gey bireylerin erkekliklerini garanti altına alıp gizli homoseksüelliklerini devam ettirmeleri eleştirilen durumlar arasındadır.

Benim en kabul edemediğim de şu evli, çocuklu olup hetero hayatını bir güzel devam ettirip bir yandan da soluğu diğer geylerin yanında alanlar. Dışarıda

erkeğim diye gezerler (Görüşmeci 16, 21 yaşında, lezbiyen, Öğrenci).

III.2.4. Ameliyat, Kimlik Süreci ve Sosyal Hayata Katılım

Ameliyat sürecine giren transseksüel bireyler ameliyat öncesinde ve sonrasında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bunların ilki daha kendilerini fark etme sürecinde insanların onlara lakap takması ve onların 'farklı' olduklarını belirtmeleri trans bireyleri ilk gençlik döneminde zorlayan durumlar arasındadır. Bireylerin toplumun öngördüğü kadın ya da erkek kalıplarına uymaması onların sosyal yaşamdan izole edilmesine ve merak unsurları haline gelmelerine neden olabilmektedir.

O zamanlar ilk işe giriyorsun, kimlik pembe ama sen çok farklısın. Pantolon giyiyorsun şey yapıyorsun. Yani tarzın başka kimliğin başka. Yani iki arada kalıyorsun. Baya bir sorun oldu. 'Niye sen böylesin, böyle giyiniyorsun?' (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Karı gibi ne kırıyorsun tabiri vardır ya onu derlerdi hep bana. Annem de öyle 'Erkeksin sen!' uyarır dururdu ama olmuyor işte içten bir şey bu. (Görüşmeci 15, 37 yaşında, transseksüel kadın, Seks işçisi)

Batı'da demokrasi ve sınıf tartışmalarının başlamasıyla birlikte LGBTİ hareketi var olduğunu göstermeye çalışmıştır. Batı'da özgürlük adına oluşan teorik ve pratik süreçler, Türkiye'de LGBTİ bireyler adına ancak 1980'lerin ikinci yarısından itibaren başlamıştır. Fakat 90'lı yıllara gelindiğinde LGBTİ bireyler adına bilginin görünür olmaması, bireylerin kendi cinsel kimliklerini tanımlamada problem yaşamalarına neden olmuştur. Türkiye'de LGBTİ bireylerin görünürlüğünü kazanması 2000'li yıllara denk gelmiştir.

Çalışma süresince yapılan görüşmelerde 30-40 yaş aralığındaki bireyler yeni jenerasyonun kendilerinden daha şanslı olduklarını belirtmektedirler. Özellikle 90'lı

yıllarda bireylerin nereye, kime başvuracaklarını bilememektedirler.

Şimdi herkese çok daha kolay. O zamanlar nereye gideceğini, başvuracağını bilmiyorsun. Bir de bu kadar bilinen bir şey değil, çok ters karşılanıyorsun. Hastanede bile doktorların tavrı çok farklıydı. Ama şimdi normal hastalık gibi bir şey oldu. Bu yaratılıştan gelen bir şey... 'Yanlış bedende hapis bu!' (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Ameliyat sürecindeki trans bireyler ameliyatlarını özel hastanelerin pahalı olmasından dolayı devlet hastanesinde yaptırmaktadırlar. Thailand'a ameliyat için giden çok insan olduğundan bahseden görüşmeciler ayrıca Türkiye'de bu işi yapan sahte doktorların da olduğunu belirtmektedirler.

Özelde olamadım zaten özelde çok para istiyorlar. Devlet hastanesine sigortayla ilk ameliyatımı şöyle oldum ben. Sağlık Bakanlığı'na mektup yazmıştım. Sağlık Bakanlığı'nın yardımıyla oldum ilk ameliyatımı. Sonra kendi imkanlarımla, sigortayla. Sigortanın geçtiği o tür yerleri tercih ettik. Özel hastanelerin yanına yaklaşamıyordun, çok pahalıydı, çok para istiyorlar. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Ben burada oldum ama bizim birçok arkadaş Thailand'da oldu ameliyatını. Baya ucuz buraya göre. Orda zaten bilirsin çok ladyboylar var. (Görüşmeci 15, 37 yaşında, transseksüel kadın, Seks işçisi)

Trans bireylerin cinsiyet değiştirme ameliyatlarının özel hastanelerde pahalı olması bu durumdan yararlanmak isteyen sahte doktorlar, bu ameliyatı yapmak adına bireylere ucuz vaatlerde bulunmaktadır. Bireylerin kimlik değiştirme sürecinde yaşıyor oldukları psikolojik süreci bu tarz durumlar da olumsuz etkilemektedir.

Benim için en büyük yıkımlardan biri en son ameliyatımı olmak için gittiğimde

oldu. Bir doktor bulmuştum. Artık yaptıracaktım son ameliyatı da. Baya ucuzdu diğerlerine göre. 2500-3000 tl'ye falan halledicekti. Bir aradım sekreteri çıktı 'Doktorumuz kaza yaptı' dedi. İlk bir yıkıldım sonra tekrar bir konuşma oldu 'Doktorumuz yurtdışına gitti, gelmeyecek' dedi. Meğer adam dolandırıcıymış, bu işi merdiven altı yapıyormuş. Çok büyük bir yıkım oldu bana bu. (Görüşmeci 1, 40 yaşında, transseksüel erkek, Çalışmıyor)

Bireyler ayrıca ameliyat sürecinin öncesinde ve sonrasında psikolojik sürecin çok yıpratıcı olduğunu söylemektedirler. Bazı bireylerde sağlık sorunlarının da çıkması ve ameliyatlarının başarısız geçmesinden dolayı kendilerini yarım olarak nitelendirmesine neden olmaktadır.

Kayı şöyle başarısız geçtiğinde tabi ki üzülüyorsun... Bir de benim şöyle bir şey. Kandan dolayı problem çıkıyor, damarlar falan çok ince, mesela benim şu an tam ameliyatım bitmedi. Delik deşik ettiler ama her tarafımı. Cinsel organım için parça aldılar kolumda taşıdım bir süre onu tutmadı, düştü. Hatta şu anda bile tam bitmiş değilim, yarım kaldım... Şu anda bile psikolojim tam şey yapmadı. Bir de ben evliyim şu anda, eşim her şeyi biliyor. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Ameliyat zorluğu, yaşadığın ameliyat stresi, psikoloji olarak tam hazır olamıyorsun, hazırlanmamış oluyorsun ya da. Sürekli hemen hemen hastanede oldum ben. Ondan da kaynaklı olabilir ama psikolojim çok bozuluyor. Devlette oldum. Çünkü 20-25 gün sırt üstü yatırdılar, hiç kalkmamak şartıyla. Düşünsenize yatağa bağlı kalıyorsunuz, ağrılarınız var iyileşmeye çalışıyorsunuz, bir taraftan da yatağa bağlı kalıyorsunuz. Zor bir dönemdi benim için. Çok şey geçti. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, transseksüel erkek, Sağlık görevlisi)

Ameliyat sonrasında doktorların bireyleri bilgilendirmesi ve kaygılarının

giderilmesi, onların sosyal ortamlara adaptasyonlarının daha kolay sağlanabilmesine olanak tanımaktadır.

Ameliyat sonrası, kaygılarım yoktu çünkü bilinçlenmiştik, psikoloji olarak rahatlayacaktık, her şekilde rahat bir şekilde hareket edebilecektik, sosyal ortamlara rahatlıkla girip çıkabilecektik. Saklanma sıkıntım olmayacaktı, kız arkadaşlarımla daha rahat çıkıp görüşebilecektik. Elimi tutup gezebilecektik yani daha iyi olacaktı. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor)

Ameliyat öncesi doktorlar bilinçlendiriyorlar, bilgilendiriyorlar. Ondan önce psikolojik olarak şey yapıyoruz, terapi alıyoruz. İki iki buçuk yıl uzatıyorlar bazen. O zamanlar hazırlıyorlar zaten 'Şunları şunları yaşayacaksınız, bunlar bunlar olacak' diye. (Görüşmeci 1, 40 yaşında, transseksüel erkek, Çalışmıyor)

Transseksüel kadın görüşmeci ise trans erkeklerin ameliyat sürecinde kendilerine göre daha rahat olduklarını vurgulamaktadır. Erkeklik konusuna atıfta bulunan Görüşmeci 15, trans erkeklerin kimliklerini aldıktan sonra çalışma hayatına rahat bir şekilde katılabildiklerini fakat kendilerinin fiziksel görünüşlerinden, ses tonlarından dolayı iş bulmada zorluk çekerek, seks işçiliği yapmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir.

Elde edilen bu verilerden hareketle bireyler hem ilk gençlik zamanları ve ailelerine açılma süreçleri boyunca hem de eğitim hayatları boyunca kendilerini keşfetmeleri süresince, toplumsal rollere uygun davranmadıkları şeklinde 'farklı' olarak nitelendirilmektedirler. Bu durum bireyleri hem sosyal hayattan hem de eğitim hayatından uzaklaştırmakta ve iş yaşamına katılım sürecini de uzun vadede olumsuz olarak etkilemektedir.

Bireyin hangi cinsel yönelime sahip olduğu da bu durumları etkilerken, LGBTİ bireylerin kendi içlerinde de fobik söylemlere maruz kaldıklarını söyleyebilmek mümkündür. Özellikle 'erkeklik'ten vazgeçmiş olarak nitelendirilen ve kılık, kıyafet, tavır olarak da kadın olarak gözüken trans kadınlar hem sosyal hayatta hem de iş hayatından cinsiyet kimliklerini saklayamama durumundan ötürü trans erkeklere göre daha çok dışlanmaktadırlar. Bu da onların kendi ilgi alanlarından uzaklaşarak seks işçiliğine yönelmelerine neden olmaktadır.

Bir diğer önemli nokta da toplumda LGBTİ bireylere yönelik önyargı ve kalıpyargıların oluşması bireylerin LGBTİ hakkında bilgi eksikliğinin bulunmasından da kaynaklanmaktadır.

IV. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilişi olup sosyo-kültürel beklentiler doğrultusunda kadına ve erkeğe uygun bulunan kişilik özellikleri ve davranışları ifade etmektedir. Bireyin biyolojik cinsiyeti bağlamında kız ya da oğlan doğacağı, kadın ya da erkek olacağı toplum tarafından belirlenirken, bir erkek için uygun olan davranışlar 'erkeksi', kadınlara uygun davranışlar ise 'kadınsı' olarak nitelendirilmektedir. Bu durum toplumda stereotiplerin oluşmasına, üçüncü bir olasılığın tamamıyla reddedilmesine neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramıyla kadınlık ve erkeklik gibi ya da 'ben' ve 'diğeri' gibi ikili sisteme işaret eden kategoriler, cinsiyete dair önyargıları ve ayrımcı politikaları beraberinde getirmektedir. Durum böyle iken kadın ya da erkek olmayan, varlıkları 'öteki' potasında eritilen LGBTİ bireyler toplumun inkar mekanizmalarıyla birlikte sosyal yaşamdan izole edilebilmektedirler. Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliklerine yönelik güdülen bu ayrımcı tutumlar homofobi, transfobi, bifobi gibi önyargılar ve kalıpyargıların oluşmasına neden olmaktadır.

Homofobi, transfobi ve bifobi gibi negatif yönde tutumlara karşılık gelen bu kavramlar LGBTİ bireylerin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliklerini kabullenişleri süresince sosyal yaşamda, eğitim ve sağlık alanında ve iş yaşamında ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Bu alanlar her ne kadar birbirlerinden bağımsız gibi görünse de yapılan bu çalışmada LGBTİ bireyleri ötekileştiren pratikleri anlamak adına bir bütün olarak ele alınmış olsa da odak nokta olarak meslek hayatına katılımları üzerinde durulmuştur.

LGBTİ bireylerin meslek seçimi ve iş yaşamına katılımları heteronormatif kalıplara uyan bireyler gibi kendi arzu ve isteklerine göre olamayabilmektedir. Öyle ki özellikle daha cinsiyet kimliklerini belli ettikleri andan itibaren işveren ve çalışma arkadaşlarının toplumsal cinsiyet bağlamında kalıpyargılara ve önyargılara dayanan

tutulmaya maruz kalabilmektedirler. Bu durumda bireyin açık bir şekilde cinsel yönelimini ya da cinsiyet kimliğini belli ederek eğitimini aldığı alanda ya da kendi istediği mesleğe yönelemeyerek toplumun kalıpyargılarına uygun bir şekilde eğlence sektörü ya da seks işçiliği gibi sektörlere yönelmelerine neden olabilmektedir.

Yapılan bu çalışmada İstanbul'da yaşamış ya da yaşıyor olan, çalışmış ya da çalışmakta olan LGBTİ bireylerin meslek hayatına katılımları ve iş yaşamında maruz kaldıkları dezavantajlı konumlar üzerinde durulmuştur. 21. yüzyılda insan hakları konusunun daha da gündemde olmasıyla birlikte dile getirilmeye çalışılan çalışma hayatında ve sosyal hayatta Türkiye'de LGBTİ hakları adına gereken yasal düzenlemeler yapılmamıştır.

Araştırma için Türkiye'de LGBTİ bireyler için önemli bir şehir olan İstanbul seçilmiştir. Göç alan ve nüfusun yoğun olmasıyla birlikte iş olanaklarının da geniş olması onu tercih edilen bir şehir olarak nitelendirmektedir. Birçok LGBTİ sivil toplum örgütünün İstanbul'da bulunması ve yine her sene Onur Yürüyüşleri'nin İstiklal Caddesi'nde yapılması İstanbul'u LGBTİ bireyler açısından önemli bir merkez haline getirmektedir.

Sivil toplum örgütleri ve akademik alanda yapılan çalışmalarda LGBTİ bireylerin konu edinilmesi farkındalık yaratmak adına adımlar oluştursa da özellikle meslek hayatlarına katılımlarına dair çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Cinsel yönelimlerinden ya da cinsiyet kimliklerinden dolayı ilk önce eğitim hayatından izole edilmeye başlayan LGBTİ bireyler kendi istedikleri ve ilgilerinin olduğu alanlardan uzaklaşabilmekte ve toplumun onlara dikte ettiği meslek gruplarına yönelebilmektedirler.

Bu bağlamda seks işçiliği yapmak zorunda kalan bireylerin devlet tarafından korunmaması ve kötü koşullarda çalışıyor olmaları onların toplumda 'öteki' olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Özellikle kadın trans bireylerin cinsel kimliklerini saklama gibi bir durumun söz konusu olamamasından ötürü, trans erkeklere göre iş

hayatından daha da uzaklaştırılmaktadırlar.

LGBTİ bireyler kimi zaman iş arama sürecinde ve çalıştıkları süre boyunca cinsiyet kimliklerini ya da cinsel yönelimlerini saklayabilmektedirler. Bu durumdan dolayı hareketlerine, mimiklerine, konuşmalarına dikkat etmek zorunda kalan bireyler toplumun heteronormatif kalıpları tarafından baskı altında tutulmaktadır.

Araştırmanın alan kısmında veriler nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılmış olması odağa alınan konunun bireyin yaşam ve deneyimlerinden yola çıkarak olgu ve olayların derinlemesine bir şekilde irdelenmesine olanak tanımıştır. Ayrıca görüşmecilerin her birinin farklı yaş ve meslek gruplarından olması, bazılarının İstanbul'da doğup büyümüş, bazılarının ise göç ile gelmiş olması da bulgularda çeşitlilik yaratmıştır.

Yapılan görüşmelerin transkripsiyonlarının yapılmasıyla elde edilen bulgular çalışma hayatında ayrımcılık ve şiddet, erkeklik, aile ve evlilik, ameliyat ve kimlik süreci gibi temalar altında toplanmıştır. Çalışma hayatında ayrımcılık ve şiddet temasında LGBTİ bireylerin öncelikle iş yaşamları odağa alınarak, toplumun önyargıları bağlamında ne gibi ayrımcı politikalara maruz kaldıklarının irdelenmesi sonucunda; bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri adına eğitim ve sonrasında devam eden çalışma hayatına katılımlarında cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri ve ameliyat süreçlerindeki fiziksel görünüm farklılıklarından dolayı ayrımcı politikalar ve dezavantajlı konumlar yaratılarak, LGBTİ bireylerin kendi istek ve ilgileri doğrultusundaki çalışma hayatına yönelmeleri engellendiği bulgularına ulaşılmıştır. Bireylerin içinde buldukları sosyal çevre, ekonomik konumları ve yaşadıkları şehirin de bu durumda önemli rol oynadığını belirtmek mümkündür.

Toplumsal cinsiyet temeline oturtulan erkeklik kavramı erkekleri hemen hemen her koşulda üstün kıldığı gibi çalışma yaşamında da hiyerarşik kategorinin en üstüne yerleştiği açık bir şekilde görülmektedir. Bu bağlamda yapılan görüşmelerde

transseksüel, gey ve biseksüel erkek olan bireylerin toplumun öngörmüş olduğu erkek modeline uyum sağladıkları için çalışma hayatında 'yüce erkeklik'ten vazgeçmiş olan trans kadınlara göre ayrımcı politikalara maruz kalmadığı ulaşılan bulgular arasındadır.

Trans bireyler arasında ameliyat sürecine girmiş olanların fiziksel dönüşümleri süresince yaşadıkları sağlık sorunları ve psikolojik olumsuzlukların yanı sıra bu sürecin uzun olması, yeni nüfuslarını alamamalarından dolayı sosyal yaşamdan ve eğitim hayatından uzaklaştırmakta ve iş yaşamına katılım sürecini de olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda trans erkeklerin kimliklerini aldıktan sonra çalışma hayatına rahat bir şekilde katılabilecekken, trans kadınların fiziksel görünüşlerinden ve ses tonlarından dolayı iş bulmada zorluk çekerek seks işçiliği yapmak zorunda kaldıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Toplumsal sistem içerisinde bireyler üzerine uygulanan ayrımcılık ve baskı politikaları sistemin işleyişinin bozulmaması adına ailenin karşısında duran ve onu tehdit edecek nitelikte olan her şeyi ötekileştirilmektedir. Geleneksel aile yapısının dışında kalan her türlü ilişkinin 'sapıklık', 'anormallik', 'hastalık' olarak görülmeye devam etmesi LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılığın daha aile yaşamları içerisinde başladığının göstergesidir. Bu bireylerin yaşadıkları yerdeki toplumsal baskı ve aile tarafından öğretilen cinsiyet rolleri ile ilişkilendirilmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda bazı ailelerde çocukların cinsel yönelimlerini öğrendikleri zaman gerçeği kabullenme süreci ve bilgi yetersizliğinden dolayı bireyler tıbbi süreçlerin içerisine sokulması bireyleri ailelerinden uzaklaştırırken; ailelerine cinsel yönelimlerini açıklayan ve onların desteklerini alan LGBTİ bireylerin seks işçiliği yapmamaları adına ailelerin çocuklarına destek olmaları, bireylerin cinsel yönelimlerini saklama durumunu ortadan kaldırmaktadır.

Görüşmecilere son olarak LGBTİ bireylere yönelik ne gibi değişimler olmasını istedikleri sorulmuştur. Görüşmecilerin beklentileri şu şekildedir;

Beklentiler;

Yani tam ne diyeceğimi bilmesem de, zira zor bir soru, en azından görünürlük bağlamında önemli bir mesafe katedildiğini düşünüyorum. Bu çok değerli. Tabi burada da yine dar bir çerçeveden bahsediyoruz. Türkiye'ye nasıl genelleşebiliriz? Genelleyemeyiz. Ama şu bir gerçek, hareketlilik var: 'Alışım burdayız'cılık var. Türkiye'de olacak değişim yalnızca LGBTİ bireyleri ilgilendirmiyor bence. Daha büyük çerçeveden özgürlüklerle ve insan haklarıyla ilgili bir değişime ihtiyaç var ve bunu hep beraber yapmamız gerekiyor. (Görüşmeci 12, 30 yaşında, lezbiyen, Görsel tasarımcı)

Nefret suçlarına yönelik hukuksal düzenlemeler şart! Söylemlere yönelik LGBTİ bireylerin dahil edilmesi gerekiyor. Çok fazla trans cinayeti var, aile tarafından öldürülenlerin katili bulunamıyor. Başka cinayet olsa arkasına düşerler, faili meçhul trans cinayetleri oluyor. Daha çok trans bireyler, eşcinseller iş bulamıyor. Yer altı çalışmak zorunda kalıyorlar. (Görüşmeci 17, 23 yaşında, gey, Sinema sektöründe çalışıyor)

Herkesi eğitemezsin. Bu yüzden bize ait bir yasanın olması gerekiyor. Alışmalılar bu şekilde. Eşitlik istiyoruz! (Görüşmeci 14, 26 yaşında, gey, Seks işçisi)

Mesela daha anlayışlı davranmalarını isterim. Çünkü biz de Allah'ın yarattığı bir kuluz. Allah bizi böyle yaratmış sonuçta bu bizim elimizde olan bir şey değil. (Görüşmeci 3, 39 yaşında, transseksüel erkek, Kuru temizlemecide çalışıyor.)

Herkesin özgürlüğü olmalı, herkes özgürlüğünü kendi yaşamalı. Biz de insanız, kendi isteklerimiz değil bunlar. Yaradılış sonuçta. Laf, söz tacizinde de haklarımız olmalı. (Görüşmeci 2, 41 yaşında, Transseksüel erkek, Sağlık)

görevlisi)

Evlenme, çocuk sahibi olabilme hakkı gelsin isterim. Ama Türkiye için çok erken. (Görüşmeci 6, 25 yaşında, gey, Cafe işletmecisi)

Devletin, polisin bizi korumasını isterim, pislik gibi davranmasınlar bize. Biz de çalışabilelim normal insanlar gibi. (Görüşmeci 15, 37 yaşında, transseksüel kadın, Seks işçisi)

Görüşmecilerin beklentileri göz önüne alındığında Türkiye’de LGBTİ bireylerin ne gibi zorluklar çektiklerini ve çözüm adına nasıl adımlar atılmasını istediklerini anlayabilmek mümkündür. Her ne kadar Türkiye’de toplumsal cinsiyet kalıplarının yıkılması adına farkındalıklar yaratılmaya çalışılsa da bu durum LGBTİ bireylere karşı işlenen nefret suçlarını, söylemlerini, ayrımcı politikaları engellememektedir. Bu bağlamda öncelikle en genel başlıkla nefret suçlarına karşı oluşturulacak yasalara LGBTİ bireylerin de dahil edilerek, devlet tarafından koruma altına alınması onların görünürlüklerinin artmasına ve iş yaşamında da heteroseksüel bireyler gibi ayrımcılığa uğramadan kendi ilgileri doğrultusunda çalışabilmelerine olanak tanıyacaktır.

Yakın zamanda medyada çıkan haberlerde de Türkiye’de LGBTİ birey olabilmeyen zorlukları görülebilmektedir. Birçok faili meçhul cinayetlerin yanında iş bulamamaları ve zor hayat şartlarından ötürü yaşamlarına son vermeye teşebbüs eden bireyler de bulunmaktadır. Buna en son örnek olarak 4 Ocak’ta sosyal medyada paylaştığı veda videosunun ardından Boğaziçi Köprüsü’nde intihar eden Eylül Cansın adlı trans kadındır. Eylül videosunda 'Yapamadım, çünkü insanlar bana izin vermedi, çalışamadım, bir şeyler yapmak istedim ama yapamadım, bana çok engel oldular ve beni çok mağdur ettiler' demektedir.

Bu yaşanan durum Türkiye'nin LGBTİ bireyleri ne şekilde ötekileştirdiği ve yaşama, çalışma hakkını aldığıın sadece gündeme gelen bir örneğidir. Burada üzerinde

durulması gereken önemli bir nokta akademide, sinemada ve basında doğru LGBTİ temsillerinin ele alınarak çalışmalar yapılması ve bu insan hakkı ihlallerine yönelik farkındalık yaratılması adına adımlar atılmasıdır.

KAYNAKÇA

Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler Siyaseti çev. İ. Yerguz*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Altuntaş, B. (2014). Sosyal Refah Politikaları ve Sosyal Hizmetler Dönüşürken Dezavantajlı Grupları Yazmak. *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Anglia Ruskin University. (2014). Gay and Lesbians Face CV Bias, http://www.anglia.ac.uk/ruskin/en/home/news/cv_bias.html (Erişim Tarihi: 25.11.14).

Amnesty International. (2011). *Ne Bir Hastalık Ne Bir Suç*, Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.

Avrupa Komisyonu. (2010). *Turkey 2010 Progress Report*. Brüksel: Avrupa Komisyonu.
Pdf:http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport2010_en.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2014).

Aydın, O. (2010). *Hukuk ve Ayrımcılık Raporu*. Pdf: http://ayrimcilikaglari.org/wp-content/uploads/2010/11/Kaos-GL_HukukveAyrımcilikRaporu.pdf (Erişim Tarihi: 14.10.2014).

Baird, V. (2004). *Cinsel Çeşitlilik-Yönelimler Politikalar Haklar ve İhlaller*, İstanbul: Metis Yayınları.

Batı, U. (2008). 'Hayatın Arka Sokakları: Seks İşçilerine Karşı Toplumsal Şiddet', Cilt 10/2, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Bianet, <http://www.bianet.org/bianet/igbti/155162-federasyon-gey-hakemi-tanimadi> (Erişim Tarihi: 14.02.14).

Bianet, <http://www.bianet.org/bianet/toplum/152458-meslekten-kovulan-escinsel-polis-anlatti> (Erişim Tarihi: 14.02.2014).

Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Colvin, R. A. (2004). 'Political Party Support and Policy Outcomes: Adopted State Gay Rights Laws.' *Handbook of Gay, Lesbian, Bisexual, and Transgender Administration and Policy*. New York: Basel Marcel Dekker Inc.

Duberman, M. (2008). *Stonewall İsyanı*, İstanbul: Agorakitaplığı.

Erbaydar, T. (2011). 'Cinsel Haklar', *Heteroseksizme Karşı Antihomofobi 3 (164)*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Erol, A. (2014). Eşcinsel Kurtuluş Hareketinin Türkiye Seyri. *Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Esmer, Y. (2009). Radikalizm ve Aşırıılık, <http://xa.yimg.com/kq/groups/17130743/296921715/name/Radikalizm.pdf> (Erişim Tarihi: 25.11.14).

Foucault, M. (1980). *Herculin Barbin: Being the Recently Discovered Memoirs of a Nineteenth Century French Hermaphrodite*, New York: Pantheon Books.

Foucault, M. (2010). *Cinselliğin Tarihi* çev. Hülya Uğur Tanrıöver; İstanbul: Ayrıntı.

Göregenli, M. (2003). 'Bir Gruplararası İlişkisi İdeolojisi Olarak Homofobi ve Homofobik Şemalar', *Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları*, (142-148) içinde, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2011). 'Türkiye'deki LGBT Bireylerin Günlük Yaşamlarında Maruz Kaldığı Heteroseksist Ayrımcı Tutum ve Uygulamalar', *Heteroseksizme Karşı Antihomofobi 3 (164)*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Grosz, E. (2014). 'Deneysel Arzu: Queer Öznelliğini Yeniden Düşünmek', *Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram*, İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

Herek, G. M. ve Cogan, J.C. Ve Gillis, J. R. (2002). Victim Experiences in Hate Crime Based on Sexual Orientation. *Journal of Social Issues*, 58(2).

Holmes, M. (2008). *Intersex: A Perilous Difference*, Selinsgrove PA: Susquehanna University Press.

ILGA, (2014). http://old.ilga.org/Statehomophobia/ILGA_Map_2014_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

Intersex Society of North America-ISNA (2013). http://www.isna.org/faq/what_is_intersex, (Erişim Tarihi: 15.02.14).

IPPF, http://www.ippf.org/system/files/sexualrightsippfdeclaration_1.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2014)

İHD, <http://www.ihd.org.tr/index.php/san-haklarylgeleri-mainmenu-96/156-insan-haklari-evrensel-beyannames.html> (Erişim Tarihi: 10.11.14).

KAOS GL, <http://www.kaosgldernegi.org/belge.php?id=sozluk> (Erişim Tarihi: 19.10.14).

KAOS GL, (2013). *Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığına Karşı Hukuk El Kitabı*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

KAOS GL,
http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl//lgbt_bireylerin_gunluk_yasamindasorunlari.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

KAOS GL, <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=17241> (Erişim Tarihi: 25.11.14).

Karakaş B. ve Çakır B. (2013). *Erkeklik Ofsayta Düşünce*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kessler, S. (1998). *Lessons from the Intersexed*, New Jersey: Rutgers University Press.

Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

LAMBDA LEGAL, <http://www.lambdalegal.org/states-regions?gclid=CliG6eDI-cECFWnMtAod2wUAHw> (Erişim Tarihi: 09.11.14).

MEB,
http://istanbul.meb.gov.tr/egitimdenetmenleri/haber_dosyalar/dokuman1699e04a739eb.pptx. (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

McWhorter, L. 'A Brief History of Homosexuality in America', <http://www.salp.wmich.edu/lbg/GLB/manual/abrief.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

OUT, <http://www.out.com/entertainment/art-books/2013/05/06/man-who-made-magazines-gay> (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

Öztürk P. ve Kımdap Y. (2011). 'Lezbiyenlerde ve Biseksüel Kadınlarda İçselleştirilmiş Homofobi, Benlik Saygısı ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi', *Heteroseksizme Karşı Antihomofobi 3 (164)*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Rahte, E. (2010). 'Bedenimizin Sınırları, Dünyamızın Sınırları Değildir', *Antihomofobi Kitabı 2: Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Salman, F. (2007). *Hep Yenik Başlama Duygusu-Türkiye'de Ayrımcılık Uygulamaları: Mağdurlar ve Uzmanlar Anlatıyor*, Ankara: Odak Ofset.

Stevens, H. (2011). *Gey ve Lezbiyen Yazını çev. K. Tanrıyar*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Szymanski, D. M. ve Chung, Y. B. (2001). 'The Lesbian Internalized Homophobia Scale: A rational/ theoretical approach', *Journal of Homosexuality*, 41(2).

şeker, B. (2014). 'İnterseksüellik ve Cinsiyetin İnşası', *Cinsel Yönelimler ve Queer Kuram*, İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık.

Lambdaistanbul,

http://www.spod.org.tr/turkce/eskisite/wpcontent/uploads/2012/12/Trans_Anket_Kitabi_Grafikli.pdf (Erişim Tarihi: 09.11.14).

Love, H. (2011). Transgender Kurmaca ve Politikası. *Gey ve Lezbiyen Yazını*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Partog, E. (2012). 'Queer Teorisi Bağlamında Türkiye LGBTT Mücadelesinin Siyasi Çizgisi', *Cinsellik Muamması:Türkiye'de Queer Kültür ve Muhalefet*, İstanbul: Metis Yayıncılık.

The Open University (2012). The Bisexuality Report: Bisexual Inclusion in LGBT Equality and Diversity. pdf format:
<http://www.open.ac.uk/ccig/files/ccig/The%20BisexualityRepo%20Feb.2012.pdf>
(Erişim Tarihi: 04.07.14).

TBMM, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4857.html> (Erişim Tarihi: 14.02.14).

TBMM, <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm> (Erişim Tarihi: 02.11.14).

The Yogyakarta Principles,
http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.pdf (Erişim Tarihi: 10.11.2014).

Human Rights Watch. (2008). Kurtuluşumuz İçin Bize Bir Yasa Gerek: Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve İnsan Hakları.

Uçak, N. Ö. (2000). Sosyal Bilimler ve Kütüphanecilik Alanında Nitel Araştırma Yöntemlerinin Kullanımı. *Bilgi Dünyası*, 1 (2), 255-279.

Union News, <http://union-news.co.uk/2014/01/cuts-unfair-admits-internal-london-underground-report/> (Erişim Tarihi:25.11.14).

Week, J. (1989). 'Sexual Politics', *New Internationalist*. Pdf format: <http://newint.org/features/1989/11/05/politics/> (Erişim Tarihi: 21.10.2014).

Witting, M. (2012). *Straight Düşünce*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

William Institute (2011). Update: Economic Motives for Adopting LGBT-Related Workplace Policies
<http://williamsinstitute.law.ucla.edu/research/workplace/economic-motives-for-adopting-lgbt-related-workplace-policies/#sthash.sZniCcEO.dpuf> (Erişim Tarihi: 25.11.14).

Yamaner, G. (2009). 'Sanatta Homofobik ve Cinsiyetçi Dil ve Göstergelerin Kurulumu', *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma Bildiri Kitabı*, Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Yardımcı S. ve Güçlü Ö. (2013). Giriş: Queer Tahayyül, *Queer Tahayyül* (17-27) içinde, der. S. Yardımcı, Ö. Güçlü, İstanbul: Sel Yayınları.

Yasemin İ. ve Sözeri C. (2012). 'Nefren Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: 'Ya Sev Ya Terk Et Ya Da..'', *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yazıcı, B. (2014). 'Sosyal Politikanın Cinsiyeti'. *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Yılmaz, A. (1998). *Erkek ve Kadında Eşcinsellik*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yılmaz, V. (2014). Sosyal Yurttaşlığı 'Açmak': Sosyal Politikalarda LGBTİ Hakları Yaklaşımına Doğru, *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Zonana E. ve Reyna Y. (2012). 'Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu Kanun Tasarısı Taslağı ve Nefret Suçları', *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

EK 1

GÖRÜŞME SORULARI

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Cinsel Yöneliminiz:

Eğitim Durumunuz:

Eğer Üniversite Mezunuysanız Bölümünüz:

Mesleğiniz:

Çalışma Durumunuz:

Tam Zamanlı

Yarı Zamanlı

Geçici İşlerde

1. Doğum yeriniz?
2. Ne zaman İstanbul'a geldiniz?
3. İstanbul'da yaşamayı tercih etmenizin nedeni nedir?
4. Başka bir şehirde yaşamayı düşündünüz mü?
5. İş imkanları nedeniyle başka bir şehirde yaşamayı düşünür müydünüz?
6. Bu tercihin cinsiyet kimliğiniz ya da yöneliminizle bir ilişkisi var mıdır?

7. Hiç yurtdışında yaşamayı düşünüyor musunuz ya da düşündünüz mü? Cinsiyet kimliğiniz ya da cinsel yöneliminizle bunun bir ilişkisi var mı? Hangi ülke? Neden?

8. Cinsiyet kimliğiniz ya da cinsel yöneliminizin zorlukları nelerdir? Özellikle hangi alanlarda?

9. Eğer ameliyat geçirdiyseniz sizi en zorlayan durum neydi? (Öncesinde ve sonrasında)

10. Ameliyat sonrası kaygılarınız var mıydı? Bunlar nelerdi?

11. Aileniz cinsel yöneliminizi ya da cinsiyet kimliğinizi biliyor mu?

12. Eğer biliyorsa sizin adınıza en çok endişelendikleri konu neydi, nasıl tepki verdiler?

13. Aileniz ameliyatınız için maddi ve manevi destek oldu mu? Ya da ne şekilde karşılayabildiniz?

14. Onlar LGBTİ örgütlerinde yer alıyorlar mı?

15. İstanbul'da mı yaşıyorlar?

16. Açıklamanız sonrasında onlarla yaşamaya devam ettiniz mi?

17. Ailenizin sizi bu konuda yönlendirmesi ya da etkilemesi söz konusu oldu mu?

18. Aile kavramı sizin için ne anlam ifade etmektedir?

19. Evlenmeyi, çocuk sahibi olmayı ya da aile kurmayı düşünüyor musunuz?
20. Eğitiminize örgün mü yoksa uzaktan eğitim programlarıyla mı devam ediyorsunuz/ettiniz? Neden?
21. Ailenizin bu konuda herhangi bir yaptırımı oldu mu?
22. Eğitim hayatınız boyunca cinsel yöneliminiz ya da cinsiyet kimliğinizden ötürü ayrımcılığa maruz kaldınız mı?
23. Herhangi bir siyasi partiye ya da sivil toplum örgütüne/örgütlerine üyeliğiniz var mı? (Yurtdışı, Türkiye?)
24. Varsa ne gibi çalışmalarda bulunuyorsunuz? Düzenli mi?
25. LGBTİ bireyler adına sivil toplum örgütleri ya da bireysel olarak hiç çalışma yaptınız mı? Ya da herhangi bir protestoda yer aldınız mı?
26. Onur Yürüyüşlerine katılıyor musunuz?
27. Yaptığınız işe kendi isteğinizle mi yöneldiniz ya da bunu etkileyen başka faktörler oldu mu?
28. İş arama sürecinizde cinsiyet kimliğiniz ya da cinsel yöneliminizden ötürü herhangi bir olumsuz durumla karşılaştınız mı?
29. Cinsiyet kimliğinizi ya da yöneliminizi iş yerinde saklamak zorunda kaldığınız durumlar oldu mu?

30. İş yerinizde cinsiyet kimliğiniz ya da yöneliminizden dolayı işten kendi isteğiniz ya da işvereninizin kararı doğrultusunda ayrılmak zorunda kaldınız mı?

31. İş yerinde iş arkadaşlarımız ya da diğer kişiler tarafından mobbinge uğradınız mı?

32. Türkiye'de LGBTİ bireyler adına ne gibi değişimler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

33. İnsanların size karşı ne gibi kalıp yargı ya da önyargılara sahip olduğunu düşünüyorsunuz? Bu sizin sosyal ya da iş yaşamınızı etkiliyor mu?

34. Günümüz toplum yapısında sizi rahatsız eden ya da zora sokan düzenlemeler var mı? Varsa bunlar neler?

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : AYÇİN ALP

Doğum Yeri : İZMİR/KONAK

Doğum Yılı : 09.06.1989

Medeni Hali : BEKAR

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2004-2005 :İZMİR İNÖNÜ LİSESİ SÜPER

Lise 2005-2007:MUĞLA TURGUT REİS LİSESİ SÜPER

**Lisans 2008-2013 : MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ
ANABİLİM DALI**

Yabancı Dil : İNGİLİZCE

MESLEKİ BİLGİLER

2013-... : ANS A.Ş.